

НЕДЕЛЧО ДРАГАНОВ

този маляк свят

НЕДЕЛЧО ДРАГАНОВ ТОЗИ МАЛЪК СВЯТ

chitanka.info

МАСТИНО СЕКОНДО

За първи път го срещнах в един от луксозните хотели на Кайро — „Семирамис“.

Влязох в огромния хол с вид на човек, който търси някого.

Всъщност никого не търсех, а само исках да разгледам хотела, в който често отсядаха правителствени делегации и богати туристи. Тъкмо се оглеждах със строг и делови вид, при мене дойде някакъв млад човек, облечен в яркочервена риза и бледосини панталони.

— Сигурно търсите някого? — запита човекът, като се усмихваше весело и приятелски.

— Да — рекох, — но струва ми се, че закъснях.

— Случва се. — Той си тръгна, но после се извърна и рече със същата весела усмивка: — Все пак съветвам ви да почакате. — Махна фамилиарно с ръка и се отдалечи.

Седнах да „почакам“. Около малките мраморни масички, разположени удобно в меките кресла, седяха разни чужденци, а може би и египтяни, които предпочитаха да разговарят помежду си на френски или английски. Келнерите суданци, облечени в чистите си снежнобели галабеи, препасани с червени пояси, накривили червени фесове, сновяха между масите и поднасяха уиски със сода и лед или ледената египетска бира „Стела“. Беше краят на април и задухата започваше да става нетърпима.

След малко наново мина човекът в червената риза.

— Приятеля го няма още, а?

Той се усмихна и от сините му светли очи лъхаше такава симпатия и предразположение към мене, че аз се почувствувах задължен да го поканя на масата:

— Какво ще пиете?

— Уиски.

Той се държеше по домашному и аз помислих, че е от администрацията на хотела.

— О, не, не! Тук всички ме познават добре, защото живея от шест месеца в хотела.

Шест месеца в такъв скъп хотел! Видът му бе по-скоро „бонвивански“, отколкото на твърде богат човек. Но нали често видът лъже!

Донесоха уиски. Пихме мълчаливо. Той все се усмихваше на нещо и цялото му сияещо лице на млад човек излъчваше доволство и щастие.

Изгълта на един дъх уискито и като вдигна празната чаша към лицето си, подхвърли весело:

— Данте италианецът! Слушали ли сте?

— Да. „Ад“ на Данте.

Той се засмя високо и звънливо като момченце:

— Данте е името ми. Данте Чезаре Ваки, кореспондент на „Пари мач“ и „Лайф“. — И като повика небрежно келнера, поръча ново уиски.

— Добрият журналист — каза Ваки — може да работи навсякъде. — И като смигна заговорнически, добави: — Важното е не къде печаташ, а какво пишеш!

— Ако го поместят — вмъкнах аз.

— Това зависи от... — и Ваки допря показалеца си на челото.

... След петата чаша уиски Ваки ми довери, че пишел роман за някаква странна история, случила се с едно бедуинско племе в сахарската пустиня, която той на два пъти прекосил с кервани. Възнамерявал да се отдаде на писателски труд. Журналистиката не го задоволявала. Диктувал романите си на магнитофон — „Модерният писател така работи“.

Нашият разговор „пред чаша уиски“ в хола на хотел „Семирамис“ продължи до късно. Алкохолът бе развързал езика на новия ми познат. Той чертаеше с увлечение бъдещите си литературни планове, после разказа пикантни любовни приключения, няколко интересни политически вица. Накрая ме покани да обядваме заедно.

На другия ден в определения час отново отидох в „Семирамис“. Ваки ме чакаше в хола и ме въведе в ресторанта. Той се състоеше от три зали. Първата — светла и весела, с красиви масички, сребърни лъжици и кристални прибори — ми се стори най-люксовото нещо, което бях виждал през живота си. Но Ваки мина през нея с делови вид

и ние се озовахме във втора — с два пръста дебел персийски килим и ромбоидни масички от черно блестящо дърво. Но и тук не спряхме. Със сигурна стъпка на свикнал човек Ваки ме преведе в третата зала. Тя бе сравнително малка, цялата в червено: червени бяха и меките столове, и килимът, и стените, драпирани с тежки, скъпи завеси, и таванът от някакво тъмночервено дърво с изкусна резба. Салонът беше почти празен. Само в единия ъгъл седеше една двойка, по всяка вероятност мъж и жена. Мъжът имаше вид на едър западногермански индустриалец, или пък на американски дипломат. Някакъв невидим оркестър свиреше под сурдинка сонатата на Крайцер. Всичко тук наистина бе фантастично, но както по-късно узнах, най-фантастични бяха цените.

Щом седнахме, при нас веднага дотичаха двама келнери да се осведомят какво ще поръчаме. По този въпрос, разбира се, Ваки имаше думата. Аз бях невежа в избора на редките и скъпи ястия. По време на обедата край нас мина господин с важна осанка, облечен в светлосив костюм. Ваки веднага се изправи и го поздрави с любезен поклон.

Погледнах го въпросително.

— Генерал Бърнс, шефът на войските на ООН в Газа, около линията на примирието. Правя документален филм за тях. Работа за дванадесет хиляди лири. И сценария, и снимките — сам!

— Този е, значи, шефът...

— Е! — възкликна Ваки и ми смигна заговорнически: — Малката политика не пречи на голямата.

— В какъв смисъл?

— В най-обикновения. Човек не бива да страда от излишни предразсъдъци. Вие да не мислите, че ще направя филм по вкуса на генерала. Ами! Аз ще вложа в него мои идеи...

Келнерът донесе сметката. Ваки хвърли бегъл поглед и със замах разписа бележката, която се прибавяше към общата му сметка в хотела.

За обедата на двамата бе заплатена сума, достатъчна един човек цяла седмица да се храни в добър ресторант. Но на Ваки, изглежда, тази цифра не направи впечатление. Попитах го какви идеи иска да вложи в документалния филм.

— Разбираш ли — живо отвърна той, преминавайки на „ти“, — всеки детайл от филма да бъде наситен с определена идея.

— А общата идея?

— Борбата за мир — каза с патос италианецът. — Мирът и борбата срещу войната... — Той се загледа над главата ми и махна с ръка: — Аделина!

Високо, стройно момиче седна на съседната маса.

— Ела при нас! — каза Ваки и стана.

Момичето беше облечено в жълта тясна рокля и имаше дълги, силно изрусени коси. То седна на предложения стол и Ваки, цял разцъфнал в усмивка, побърза да ни запознае:

— Аделина! Какво хубаво име, а? Най-милото момиче в Кайро. Дъщеря на директора на хотела.

Момичето кокетно се усмихна, разтвори чантата си, извади червило и започна да налага върху устните си, и без това яркочервени, още един дебел пласт боя. От него лъхаше на силен парфюм, на помада и бадемово масло, с което, изглежда, обилно бе намазало косите си.

Ваки обсипа момичето с комплименти, препоръча я между другото за „идеална танцовачка на рок-енд-рол и ча-ча-ча!“.

Беше време да си тръгвам. Сбогувах се с Ваки. Той обеща да ме потърси в близките дни. Непременно искал да видя как танцува Аделина. Момичето се усмихваше безцветно, безцветен бе и погледът на големите ѝ, избелялосини очи, а ръката, която ми подаде на тръгване, бе мека и безжизнена.

Въпреки обещанието, Ваки не ме потърси. От време на време ние се срещахме на конференции по печата, разменяхме по няколко любезни думи като стари приятели. На пресконференциите той винаги идваше въоръжен с някакъв малък фотоапарат, но всеки път различен, „Лайка“, „Кодак“, „Контакс“...

— За такива списания като „Пари мач“ и „Лайф“ не е ли по-добре да снимаш с „Ролекс“? — запитах го веднъж.

— Ехе! — възкликна той. — Това важи за неопитните фотографи, за мене апаратът няма решаващо значение!

Мина още някое време и Ваки изчезна. Не се появяваше нито на пресконференциите, нито в модните ресторанти, нито в „Пероке“ (едно кабаре в центъра на града, което понякога „кореспондентското съсловие“ посещаваше „за почивка и отмора“). Търсих го и в „Семирамис“.

— Не е вече тук — рече администраторът. Той каза това сърдито и ми отпрати дълъг, подозрителен и недружелюбен поглед.

Бях озадачен. „Сигурно е забъркал някаква история с дъщерята на директора“ — помислих си и реших да го открия на всяка цена, защото този човек ми беше симпатичен. Но как да го намеря в големия град? От кого да узная адреса му? А, да, разбира се, от Дик М., дебелия Дик, кореспондента на „Ройтер“, най-осведомения човек в целия град. Всички колеги признаваха, че освен в любовните похождения, дебелият Дик е много вещ и в кореспондентската си работа. Не беше тайна, че твърде често той научаваше големите новини по-рано от някой министър. В президентството, във всички министерства и по-важни учреждения Дик имаше свои хора, на които плащаше заплата, често пъти по-голяма от тази, която чиновникът получаваше от държавата. Така английският кореспондент си осигуряваше по едно ухо и око във възловите места — те му звъняха по няколко пъти през деня и дебелият Дик отлично вършеше своя журналистически бизнес. Но докато се наканя да отида при него, една вечер Ваки се изтърси изневиделица в къщи.

Пак беше облечен с червената риза и бледосините панталони. Имаше същия въодушевен и весел вид, познат ми още от първата среща. „Слава богу — рекох си, — всичко е наред.“

— Как си? — каза Ваки. — Знаеш, поиска ми се да те видя, пък и ми се случи път насам...

— Много добре — казах, искрено зарадван от посещението. — Тъкмо се чудех какво да правя тази вечер. Да пийнем малко българско питие, сливова, а?

— С удоволствие — рече той, — слушал съм за вашата ракия, но не съм опитвал досега. Хубав случай!

С учудваща бързина Ваки омете чинийката с кисели моркови, краставички и зеле и изпи една след друга три чаши от тия, в които обикновено у нас пием вино. И се напи до неузнаваемост. Като се хилеше глупаво, разказа, че се преместил да живее в Хелиополис (едно от хубавите предградия на Кайро, което се намира на двадесет километра от центъра) у някакъв си кинорежисьор, който имал две жени.

— Нали се сещаш — рече той. — В края на краищата е несправедливо един мъж да притежава две жени, когато друг няма и

една.

— Да, Ваки, но ти имаш Аделина. Впрочем я ми кажи: защо напусна хотела?

— Хотела ли? — Той се ухили пиански глупаво. — Скучно ми стана в хотела. Е... и, разбира се, струва скъпо.

— А къде се губиш, защо не се явяваш на конференциите по печата, нито другаде?

— Семейни задължения. Щом обещах да се грижа за една от жените, трябва да бъда коректен във всяко отношение. — После Ваки се помъчи да говори като трезвен човек: — Не бях в Египет. Ходих в Ливан, Саудитска Арабия, Кувейт. Свирнат ти от редакцията и вземаш първия самолет. Трябва да се живее, нали? Пък и сега бързам да завърша романа. — Ваки почука с пръсти по бакърената масичка, сякаш се намираше в бар. — Слушай, скъпи приятелю, мога ли да получа още една чаша сливова?

Отворих една „половинка“, налях му, сложих в чинийката туршия. Той изяде най-напред салатата и след това отпи от ракията.

— А с филма какво става?

— Върви. Всичко е наред.

Той почувствува, че се напива извън мярката, и се изправи, като гледаше сериозно пред себе си и се опитваше да стои стабилно на краката си, стегнати в необикновено тесни панталони.

— Ще те изпратя — рекох му — до първото такси.

— Добре — съгласи се Ваки и въздъхна дълбоко, а изражението на лицето му за миг стана трезво.

Хванах го внимателно подръка, придавайки невинен приятелски жест на това, защото по себе си знам колко е обидчив пияният човек. Той увисна на ръката ми и криво-ляво излязохме на улицата, по която сновяха таксите. Едно такси спря до нас, но Ваки отказа да се качи в него.

— Само на „Мерцедес“ — извика той, — на друга кола не се качвам.

Повиках един „Мерцедес“ и настаних вътре италианеца. Той не бързаше да се сбогува, нито казваше на шофьора къде да кара.

— Знаеш ли — подаде главата си през отворения прозорец Ваки, — струва ми се, че в момента нямам пари в себе си. Разбираш, нали?

Дадох му, колкото бе необходимо, за да го закара шофьорът до Хелиополис. Чак когато колата тръгна, се сетих, че Ваки сигурно не бе вечерял и затова омиташе киселите краставички с такова настървение и се напи необичайно бързо.

И после пак дълго време Ваки не се мяркаше никъде.

Когато запитах дебелия Дик знае ли къде е Ваки, той се смя с продължително хохокане, преди да ми отговори.

— Ваки, хо-хо-хо — рече най-после той, като все още не можеше да успокои шкембето си. — Защо те интересува Ваки? Великият Ваки?

— Приятели сме — рекох аз.

— А, така ли! Социалистически кореспондент приятел с италианец, това не ми харесва.

— Защо не! — рекох аз. — Във всеки случай Ваки не е по-лош от другите, от теб например.

— Вярно — рече Дик и се засмя добродушно. — Само че не му върви. В много тежко положение е горкият.

Сега вече знаех, че Дик не ще спре, докато не разкаже всичко, което знае за Ваки. Дебелият Дик обичаше да се хвали с осведомеността си. Понякога послъгваше, честичко преувеличаваше, увличайки се от собствените си думи като момченце, ала все пак информацията му почти винаги биваше изчерпателна и богата с конкретни факти.

Като се наслади на своето гръмко хохокане и хихикане, Дик премина към информацията:

— Ваки наистина пристигна преди година като фотограф на „Пари мач“, но още след първите снимки веднага го уволниха. Ваки остана в Кайро. Няма пари за път, нито пък може да плати страшната сума в хотела. Последната му надежда беше документалният филм за войските на ООН. Успял да измъкне три хиляди лири аванс, представяш ли си, три хиляди — заплатата ми за две години. И когато се стигнало до гледането на филма, какво се установило? А познай де! Къде ще се сетиш? На повечето от половината снимки на екрана се виждало някакво дебело дърво, разполовяващо снимката по средата. Какво, мислиш, било това? Палецът на Ваки. Той, бедният, за първи път работил с кинокамера и така несръчно работил с нея, че повечето време снимал собствения си палец. Е, разбира се, от филма нищо не излязло. Ваки опитал да уреди сметките си в хотела с помощта на

дъщерята на директора, но и там не му провървяло. Живее сега някъде в Хелиополис и само един бог знае с какво се занимава.

Дебелият Дик поръча кафе, запали отново вонящата си пура и отпусна шкембето си. Това беше знак на добро разположение на духа и желание за разговор поради липса на друга работа в момента.

— Трагедия, драги мой. Дължи шест, обърни внимание, шест хиляди лири на „Семирамис“. Какви банкети, какви обеди и вечери даваше там Ваки! И с широка ръка разписваше сметкоразписките. Отначало имаше неограничен кредит — специален пратеник на „Лайф“ и „Пари мач“, много близки отношения с красивата Аделина, договор за филм, който трябва да му донесе дванадесет хиляди лири. Комедия! — Дик самодоволно избълва облак лютив дим от устата си. — Сега Ваки, великият Данте Чезаре Ваки, не може да напусне страната, длъжен е всеки три дни да се разписва в полицията и кой го знае как ще се измъкне от това положение.

— Ти... например добре се измъкна — пошегувах се аз. — Не можеш ли помогна и на Ваки?

— Хо-хо-хо, хи-хи-хи... Намекваш за оная история с американката? Това е друго. Ти мислиш, че в Лондон се интересуват от такива неща? То си е моя лична работа. „Ройтер“ се интересува само от информацията. Най-важното е да бъдат изпреварени „Юнайтед прес“ и „Асошиейтед прес“. Поради глада, който го е налегнал, сега Ваки е заприличал на истински клошар. Заложил е всичките си фотоапарати, пишещата машина. Оня ден задигнал пишещата машина на индийския кореспондент и я отнесъл в заложната къща. Уж за малко взел от книжарката на „Ивет“ фотоапарата ѝ, за да фотографира нещо, и — хоп — в заложната къща. Трагедия, драги. Обърнал го е на кокошкарство... Кафето е добро — рече Дик и извади нова пура от горното джобче на самото си. — Да ти кажа ли, все пак Ваки има известен морал: той залага нещата с надеждата, че ще спечели отнякъде пари, за да ги откупи и върне на собствениците, ами Лоренцо? Познаваш го, нали?

Познавах Лоренцо. Той беше елегантен млад човек, кореспондент на някакъв италиански вестник, бе живял дълго време в Египет и бе женен за италианка, родена в Кайро. Веднъж вестникът му помести обширно интервю с председателя на временното алжирско правителство. То бе препредадено от големите агенции и дори

напечатано и в египетските вестници. Лоренцо бе съчинил интервюто, уволниха го незабавно. Знаех още, че жената на бившия кореспондент е много красива, една от най-красивите манекенки в Кайро за парижки модни рокли.

— Ти не си ли ходил у него? — запита Дик. — А, разбира се, такива като вас — моралисти — той няма да покани. Но мнозина вече са били у него на гости. Хо-хо-хо, хи-хи-хи! Отиваш, жена му те посреща с прелестна усмивка, поседиш малко. И изведнъж телефонът иззвънява. Лоренцо трябва да слезе в града по много важна работа. Ти оставаш с красавицата. И за десетина лири получаваш много пикантно удоволствие. Скъпичко наистина, но жената, трябва да се признае, има качества. Как ти се струва това, а? Хитро измислено, сигурен доход за Лоренцо. Хо-хо-хо, хи-хи-хи. — Шкембето на дебелия Дик се разтресе. — И все пак гадно, дявол да го вземе. Много гадно!

Телефонът иззвъня. Дебелият Дик скочи изненадващо леко за тлъстото си тяло.

— Да, да — извика той възбудено. — Диктувай...

Информаторите му съобщаваха новини. Сега той беше забравил и моето присъствие, и целия свят. Съществуваше само новината, която „репортьорът“ му диктуваше.

Много месеци по-късно срещнах Ваки на каирското летище. Това беше през юли 1958 година, непосредствено след свалянето на монархията в Ирак. Командирована ме там и трябваше по възможност бързо да се добера до Багдад. Затова взех първия самолет за Дамаск, а оттам — ако мога, да се прехвърля в Ирак.

Като ме видя, Ваки се развика. Бе необикновено възбуден и весел. Изпращаше го някакъв не твърде млад човек с хитро лице и мустачки „а ла Клерк Гейбъл“, когото Ваки представи като главен редактор на местния италиански вестник.

До тръгването на самолета имаше още половин час. Ваки изчезна нейде и ме остави с редактора, който веднага поведе непринуден разговор.

— Ваки — рече той — се отнася с големи симпатии към вас. Бедният, в ужасно трудно положение е изпаднал. Затънал е в дългове, не може да се измъкне отук, докато е жив. Иначе е добър момък. Ние, италианците в Кайро, го наричаме Мастино Секондо...

— Ще ви обясня — каза той в отговор на недоумението ми. — Преди тридесет години в Кайро с една италианска туристическа група пристигна художникът Мастино. Беше млад човек и изпадна в захлас от красотата на града, от палмите, от минаретата, от Нил, от арабите в галабеи, които по цял ден сърбат горещо кафе в каирските кафенета. Мастино изпадна в такъв възторг, че всеки ден се напиваше до изнемога. И понеже изхарчи повече пари, отколкото имаше, задлъжня, не можа да се върне с групата си в Италия. И остана за цял живот бохем в Египет. Представяте ли си! Бохем в една арабска страна! Ако в Рим и Париж има сноби, които си въобразяват, че от един пияница-художник може да излезе нещо, и намират някаква романтика в това, тук бохемът е обречен на жалко съществуване. Ужас! В Кайро човек може да живее като полицай, крадец, амбулантен търговец, панаирджийски клоун, но не и като бохем. Та кой се интересува от чудатостите на някакъв си художник бохем? На десетте си пръста мога да изброя хората в Кайро, които биха купили една картина... Та тъкмо затова наричаме помежду си Ваки Мастино Секондо. Върви по стъпките на Мастино художника. Ако не се измъкне в скоро време, още приживе ще изпита ада.

— С една дума, още приживе ще си изкупи греховете — пошегувах се аз, но ми стана мъчно за Данте Чезаре Ваки.

Ваки се качи на самолета последен, когато вече се канеха да вдигнат подвижната стълбичка.

— Първият етап е изминат — рече той, като се тръшна в креслото до мене и започна да бърше потта от челото си.

Единственият багаж, който носеше, бе фотоапаратът „Лайка“, стар модел отпреди войната. Беше с неизменния си летен костюм от бледосин док и яркочервена риза.

— За какъв етап става дума?

— По пътя към Багдад — рече той.

— Без шеги — отвърнах. — Ти не можеш да отидеш в Багдад, защото вдругиден трябва да бъдеш в Кайро, за да се разпишеш в полицията. Нали всеки три дни си длъжен да се явяваш във вътрешното министерство?

— Какви ги разправяш! — възкликна той и се престори на много учуден.

— Слушай, Ваки, щом е така, ти не ме смяташ за добър приятел, както твърдиш, и аз се обиждам. Всичко ми е известно. Ти си Мастино Секондо. Но няма нищо страшно. Случва се, с всеки може да се случи.

— Да, прав си! — вече без фасони рече Ваки. — Няма защо да крия от тебе. Положението ми е ужасно. Веднъж да се измъкна на свобода!...

И Ваки без повече преструвки описа плана си за измъкване „на свобода“. Имал да дължи в „Семирамис“, на други хотели и на разни хора и места толкова пари, че, все едно, докато седи в Египет, не може да ги издължи. Планът му беше прост и смел. След обединението на Сирия с Египет през февруари 1958 година за пътуване между двете провинции не се искаше виза. На каирското летище Ваки успял да се изплъзне от бдителността на полицията (на него му било забранено да отива дори и в Сирия) и се качил на самолета. В Дамаск щял с кола да прехвърли сирийско-ливанската граница. По онова време все още бе възможно човек без особени трудности и даже без виза да премине от Сирия в Ливан.

— Оттам сигурно отиваш в Италия?

Ваки занадничка през прозорчето. Наближавахме сирийската столица. Като струпани зарчета изглеждаха белите къщи на Дамаск. Моят спътник радостно разтърка ръце при вида на спасителния град и чак тогава отговори:

— Работата е там, драги мой, че поради някои причини засега и в Италия не мога да се върна.

Самолетът се спусна по гладката писта на летището.

— Само веднъж да се измъкна оттук — рече Ваки, когато слязохме от самолета. — Другото лесно ще се нареди. — Той си взе набързо довиждане и с единствения си багаж — апаратчето през рамо — се шмугна в тълпата и изчезна от погледа ми.

След месец на връщане от Багдад реших да се отбия в Бейрут. Градът беше наводнен от американски войници. Техните униформи, цвят „каки“, се срещаха навсякъде — в хотелите, ресторантите, баровете...

Пристанището бе задръстено с американски военни кораби и там можеше да се влезе само със специално разрешение, издадено от американското посолство. Не се надявах, но отидох и аз за всеки случай да искам такова разрешение. Приемната на посолството беше

претърпкана от западни журналисти, които чакаха реда си да влязат при военноморското аташе за пропуск. По рафтовете на големия хол бяха наредени пропагандни брошури на английски, френски и арабски, в които се възхваляваше „великата мирна мисия на американските войски за спасяването на Ливан от комунистическата опасност, надвиснала след избухването на иракската революция“.

Някой ме тупна силно по рамото:

— Товарищ!

Ваки! Цял-целеничък и невредим, с неизменния си синкав панталон, но този път с бяла риза и с фотоапаратче през рамо.

Не старата „Лайка“, а малък „Кодак“ от сто и петдесет сирийски лири, любителски: такива апаратчета богатите татковци в Германия купуват на децата си, когато навършат дванадесет години. И Ваки ми заприлича на тези бели момченца, със засмени, сияещи лица.

Ние така шумно изразявахме изненадата и удоволствието си от тази неочаквана среща, че колегите от приемната все по-честичко поглеждаха към нас, вероятно заинтригувани и от това „товарищ“, което Ваки изкрещя още в самото начало.

— Най-важното е — каза Ваки, — че съм на свобода. Свободен човек! Вярно, че финансите ми не са още в ред, но това по-лесно ще се нареди.

Живеем в най-люксоznия хотел в Бейрут (ком тужур!), „Палм Бич хотел“, и, разбира се, на юнашка вересия. Уреждам въпроса наново да стане платен сътрудник на „Пари мач“ и швейцарското списание „Илюстре“. Дребни пари (пур ла пош) вземал от чистачката. Не била нито много млада, нито много красива, но имала добра душа и горещо сърце. (Ваки бе разбрал, че пред мене няма смисъл да играе ролята на богат „джентълмен“ журналист, и затова говореше откровено.)

— Слушай — рекох му, — виждам, че ти няма да се удавиш, ще изплуваш и този път, ами можеш ли ми помогна да се снабдя с пропуск за бейрутското пристанище? Искам непременно да напиша репортаж за него, а без разрешение на американците не пускат.

— Ще я наредя тая работа. Почакай тук пет минути.

След малко Ваки се върна, хвана ме подръка и ме завлече в една стаичка. Там зад малка масичка седеше бледо момиче и със светкавична бързина пишеше нещо на машинката с дългите си пръсти.

— Мис Дейвис, секретарка на военноморския аташе полковник Бляк! Господинът е моят колега, който ще ми помага за филма — каза тържествено Ваки.

Секретарката изобрази на лицето си една от ония усмивки, които се срещат в рекламите за кока-кола, каза: „Джастън момент“ — и влезе в съседната стая, където вероятно бе кабинетът на полковник Бляк.

— Ето, господин Ваки — каза Дейвис с порцелановата си усмивка, когато се върна от кабинета, — пропускът е на ваше име и важи за двама души.

Тя подаде малка жълта картичка. Ваки я взе и като се наведе над нея, прошепна (достатъчно силно, за да чуя и аз):

— Не забравяйте, че ви чакам в бара на „Палм Бич хотел“. Тази вечер ще свири джазът на американските войници.

— Окей! — усмихна му се тя и на мене страшно ми се поиска да изпия една кока-кола. Ужасно нещо са рекламите и асоциативните комплекси, които те създават у хората!

— Сега ми обясни всичко — рекох на Ваки, когато бяхме вече на улицата.

Той размахваше жълтия пропуск и подскачаше като малчуган. На рамото му се люлееше фотоапаратчето тип „Кодак“ — любителски.

— Човек трябва да има шарм. Това е, драги мой! Някакво романче съм започнал с мис Дейвис... — Той пхна бележката в джобчето на ризата си и потри ръце: — Шарм и интелигентен вид. Другото лесно се нарежда. В преговори съм с командването за снимането на документален филм за американските войници в Ливан.

— Внимавай, палеца!

Ваки се закикоти:

— Самият филм не ме интересува! Важното е да ги вържа да сключат договор, да взема аванс, а после...

— Но как издействува и за мене пропуск?

— Как? — Ваки се спря и разпери театрално ръце: — Ти, мили мой, си операторът на бъдещия филм!

Като видя опулената ми физиономия, Ваки пак се закикоти:

— Да, товарищ, ти си моят италиански колега, оператор, пристигнал днес специално от Италия да проучи възможностите за снимането на филма. — Ваки ми подаде ръка и каза с официален тон: — Бонжорно, синьор Ди Куарто!

— Бонжорно, синьор Ваки — отвърнах в същия тон. Спрях едно такси и извиках: — Синьоре шофьор, на пристанището!

По пътя Ваки ме предупреди да не съм посмял да плащам таксито, тъй като той, Данте Чезаре Ваки, го наема за цял ден и плаща „Палм Бич хотел“ „за сметка на Ваки“.

Не възразих и така, без разногласия, с весело настроение, Ваки и неговият колега, знаменитият оператор синьор Ди Куарто, влязоха в пристанището. Един американски самолетоносач и няколко ескадрени миноносеца бяха опрели стоманените си туловища о кея. Синьор Ваки и синьор Ди Куарто с жълтия пропуск в ръка бяха добре посрещнати навсякъде...

Вечерта синьор Ди Куарто покани в хотела синьор Ваки на чаша уиски. Синьор Ваки беше в добро настроение и сам изпи цяла бутилка. За човек, който не се храни твърде редовно, това количество е прекалено. Ваки се напи като последния безбожник, което от друга страна, го подтикна към изповед на най-смирнен християнин. Ролята на изповедника неволно игра синьор Ди Куарто.

— Аз съм идиот — рече Ваки и вдигна на лампата празната бутилка, за да се увери, че тя наистина е празна. (Изповедта се извършваше в хотелската стая на синьор Ди Куарто, стая №373, трети етаж на хотел „Режан“.)

— Защо?

— Аз съм мръсен тип — продължи той в отговор и разклати бутилката. Празният звук го натъжи и покрусен, той продължи изповедта си: — Жена ми и син ми, петгодишно момче, живеят в Тунис, а аз спя с арабски проститутки.

— Разбирам — рече с безстрастен глас изповедникът монсиньор Ди Куарто, — ти си Остап Бендер в международен мащаб.

— Не познавам тоя тип — рече Ваки и обърна бутилката, вкарвайки гърлото ѝ в празната чаша. След това заудря с дясната си длан дъното ѝ: две оранжеви капки се изцедиха в чашата. Най-после Ваки остави бутилката, наля малко сода в чашата, разклати я и след като я насити достатъчно с мириса на уиски, изгълта я с кисела гримаса.

Монсиньор Ди Куарто търпеливо чакаше грешникът да продължи изповедта си. Оня погледна въпросително монсиньора, после празната си чаша и пак монсиньора.

— Не — рече изповедникът, — достатъчно е. Пък и барът вече е затворен.

Синьор Ваки изгуби желание да се изповядва повече. Обхвана го апатия, която след малко премина в непреодолима дрямка. Монсиньорът напразно се опитваше да го изкара от стаята, внушавайки му, че всеки трябва да спи в собствения си хотел и че в бара на „Палм Бич хотел“, дето тази вечер свири джазът на американските войници, го чака мис Дейвис.

Заспивайки, той прати по дяволите мис Дейвис („и тя е курва като другите“), полковник Бляк („мъжка курва, наивник, който се мисли за хитър шпионин“), накрая върховния шеф на католиците, папата — нещо нечувано в устата на един изповядващ се.

Най-после спря да бълва скверни слова и носът му забръмча. Синьор Ди Куарто, превърнал се отново в обикновен човек, зави с килима Данте Чезаре Ваки, който се бе проснал на пода.

Носът бръмча цяла нощ и това ми напомняше за американските самолети, въртолети, танкове и дреднауди, накратко за репортажа, който трябваше да напиша. Станах, нагласих машинката. Нужно ми беше най-трудното — първото изречение. Верен на правилото, че човек трябва да се учи навсякъде и от всекиго, започнах репортажа с думите: „Полковник Бляк, който се мисли за хитър шпионин...“

От срещата ни в Бейрут минаха много месеци, когато случайно узнах, че Ваки е жив и здрав и се подвизава в Етиопия.

Един наш българин от търговското представителство в Адис Абеба се отби в Кайро на път за София.

— Запознах се с твой много близък приятел, който ти е гостувал два месеца в България. Италиански журналист — Ваки.

— После? — попитах аз предпазливо, с тревога в сърцето: „Какво още е надрънкал?“

— Много симпатичен човек — рече нашият. — И да знаеш каква хубава пропаганда направи за България.

— Така ли? — Тревогата отстъпи място на любопитството.

— Да, да! Имаше прием в нашето посолство. Италианският журналист, макар че не беше поканен, дойде, защото се смятал приятел на България. И много добре направи. Една група чужденци —

от английското, френското, австрийското и други посолства — ме бяха заобиколили и разпитваха за България. Малко преди това Ваки се бе представил и ние заедно си пиехме сливовата. Ваки се намеси и сам започна да разказва за България. Ама нямаш си представа с какъв възторг: София е най-чистият град, който той е виждал, макар че е обиколил целия свят, новите жилищни домове били чудо на архитектурата, а да не говорим за крайбрежието, където италианците — най-добрите архитекти на курортни хотели — отиват да понаучат нещо в това отношение от българите. И за хората в България говори, че са много мили и любезни, не страдат от болестта на подозрението, когато говорят с чужденци. И тебе похвали много: умен, интелигентен и отличен пияч на вино и уиски.

— Последното — рекох — май че е вярно, за другото не отговарям. Но щом никой не е разбрал, че Ваки не е и помирисвал България, човекът честно си е заслужил сандвичите и пиенето.

И така Данте Чезаре Ваки беше жив и здрав, действуваше още из Африка и Средния изток, според случая възхваляваше хубостите на България и пиеше сливова ракия. После пак му загубих следите за дълго време.

И един ден получих писмо: голям син плик, облепен с грамадни жълти марки, с печата на Джибути — най-голямото пристанище в Аденския залив.

„Виктория! Виктория! Виктория! Мизерията е победена, раят се върна на земята. На кого, мислиш, имаш честта да четеш писмото? Виж визитната картичка.“

На нея бе изкалиграфирано: „Данте Чезаре Ваки — корабоприитежател.“

„Всичко това е казано скромно, мили мой. Но тъй като от много скромност можеш да получиш главоболие (знам го от личен опит!), ще разтълкувам визитна си картичка. Собственик съм на две не твърде млади, но големи и много солидни гемии: според случая работят и с

мотор, и с платна. Били са собственост на някакъв бей, роднина на последния турски султан. Както виждаш, моите гемии имат благороден произход. Този бей отдавна е умрял, но като всеки човек, който уважава себе си, оставил потомство. Един от потомците му, млад, но нещастен човек, ужасно глупав и при това пияница, ми продаде корабчетата на изплащане! (Имай пред вид, че той никога не изпада в трезво състояние!) Сделката бе сключена в Истанбул в «Кючук кафене» след втората бутилка коняк. Ти разбираш нали — господин Ваки, кореспондентът на най-големите американски и френски списания, филмов сценарист и пр. Доверие — пълно. Тук, в Джибути, съм се оттеглил временно, докато укрепна финансово, изплатя дълга си на истанбулския глупак и пр. Най-голямата ми мечта, драги мой, е да се върна триумфално в Кайро с тлъсти чекове в джобовете. Ще изплатя дълговете си (включително и сумичките, които заемах понякога от теб). След това ще дам огромен банкет на всички приятели и познати в салоните на «Семирамис». Както са тръгнали работите, уверявам те — без бла-бла, — скоро ще се видим в Кайро. Този град ненавиждам с цялото си сърце, но ще дойда само за десетина дни да респектирам идиотите там като тлъстия Дик и други, които се подиграваха на несполуките ми, да ги нахраня и напоя до пръсване на коремите и да си тръгна.

Засега пренасям лимони и портокали по крайбрежието и трупам пари! До скоро виждане! Кажи на Дик от мое име, че той е най-големият идиот, който съм срещал някога.“

Не зная изпълни ли Ваки заканите си. Не го дочаках. А може би той никога не ще се върне в Кайро. Може би историята с гемииите е басня. Може би... А може би и да не е. Кой знае?

КИША

Живеехме в малка къщичка край града. В едната стая спях аз и тримата ми приятели, в другата — нашата хазяйка, осемдесетгодишна бабичка. Също както в приказките, тя си нямаше никого на света. Но беше проклета бабичка — все ни хокаше и заплашваше с милицията. И ние не бяхме стока. Нарочно я дразняхме, гуляехме по цели нощи в стаята си, пеехме, викахме, не я оставяхме да спи. Но все пак живеехме някак. И дори имаше дни, когато между нас се сключваше мълчаливо примирие: бабата ни позволяваше да си сготвим нещо в кухнята. С една дума, всичко вървеше нормално до деня, в който най-неочаквано бабичката предаде богу дух. Просто невероятно как така изведнъж ни напусна, защото, макар и осемдесетгодишна, беше яка и жилава старица. Стана ни мъчно за клетата ни хазяйка. Нали знаете, че в такива случаи лошото веднага се забравя. Решихме да я погребем като наша родна баба: купихме ковчег, свещи, цветя и се обадохме в гробищата да изпратят катафалката. Не бяхме богати хора, ама мислехме си — горката бабичка, никого си няма на света, ще ѝ отдадем последна почит. Не че бяхме бедни. Понякога ни падаха доста пари, понеже се занимавахме с това-онова, а нали разбирате, когато човек се занимава с това-онова, падат добри пари. Но бяхме развейпрах — парите моментално изтичаха между пръстите ни. Както и да е.

Денят, в който почина бабичката, беше много калпав. От сутринта валеше студен дъжд. Знаете, че някои крайни квартали още не са павирани. Около нас имаше кал до уши.

Докато чакахме катафалката, решихме да поменем бабата. Изпихме двете шишета ракия, които се намериха из долапите. Стори ни се обаче, че ще бъде голямо неуважение към покойната, ако почетем паметта ѝ само с някакви си два литра сливова. Теглихме чоп, падна се на мен и аз като по-предвидлив, купих не едно, ами две големи шишета, та в тая киша да не става нужда повторно да се ходи. Както и да е. Изпихме ги и пак хвърлихме чоп. Кико излезе още по-

съобразителен и донесе три шишета. Бабата си заслужаваше тая жертва. Лоша беше наистина, ама и ние не сме стока я. Та, значи, пихме и я поменувахме, и пяхме, и пихме, и пак я поменувахме. Голям рев беше. Така ни завари кочияшът на катафалката. Той се развика да побързаме, защото се стъмвало вече, но ние му рекохме, няма го майстора, да влезе и пийне за успокоение на бабината душа. Той се дърпаше и рече, че макар и да не е въздържател, сега изпълнява служебните си обязанности — ама точно така се изрази: обязанности — и нямал право да пие. Тогава ние и четиримата паднахме на колене, заплакахме и го заклехме, ако има капчица човещина у него, да дойде и глътне само чашчица, ама една-едничка чашчица. Защото покойната е единствената ни родна душа и никого друг си нямаме на света. Оставаме кръгли сираци и че такава добра бабичка като нашата той не е виждал и няма и на оня свят да види. След което човекът се просълзи и рече да го извиним, не знаел, че случаят е такъв, и е съгласен да пийне една, ама само една малка чашчица, и то на крак. Влезе, ние му напълнихме цяла водна чаша и той каза, че няма да го уплашим, имал и по-трудни моменти в живота си. Изпи я като едно нищо и рече, че на младини, преди двадесет години, когато току-що навършил петдесетте лазарника, изпил литър и половина люта ракия, ама ракия, не като тая боза, дето му я даваме сега — стотина градуса била оная, неговата. Изпил я и отишъл в службата, на гробищата де, и си свършил работата. Значи, ние му напълнихме още една голяма чаша, да се поизравни с нас, да си плати щрафа, както казват руснаците. И той пак рече, че няма да го уплашим, изпи я и окото му не мигна.

Така си беше. Тогава аз отидох в стаята на бабата — тя си лежеше в ковчега, без да мърда, и намерих дамаджаната с джибровата, гдето я държеше скришом, да ни черпи по чашка, когато ѝ плащаме наема. Хитра бабичка беше. Знаех аз къде да търся дамаджаната — под леглото, в панера, завита в парцали. И като я занесох в нашата стая, катафалкаджията допиваше третата си водна чаша от нашата боза и щом видяха дамаджаната, ония ревноха ура и „да живее“. Гласът на катафалкаджията се оказа гласище и половина — прегракнал и дебел като пукнат контрабас. Както и да е. Ревноха те ура и „да живее“, сякаш се бяхме събрали не за погребение, а на сватба. За което и собствено аз им обърнах внимание. Но катафалкаджията рече да си мълча, защото не ги разбирам тия работи. Да питам него — що хора е

изпратил на оня свят и знае, че за мъртвеца е по-добре с пеене и пиене да се проводи, отколкото с плачове и вайкания. От него да съм запомнел това, защото той бил специалист в тая област. Тъй рече — специалист. Много мъртъв народ е минал през ръцете му. И ми викна да не го зяпам такъв, като ударен с ковчег по главата, а да му наля от джибровата да видел дали нашата баба е била баба на място, или е била само една баба и нищо повече.

Напълних му чашата и той рече, че не е лоша тази баба, никак даже не е лоша. И ние запяхме песента за бръчките. (Отначало ревнахме нещо из репертоара на битълсите, но кочияшът каза да си затваряме устата и да не вием като хиени, защото било грехота, и даде тон за челото и бръчките.) Катафалкаджията пееше, пипаше си набръчканото чело и плачеше. Ако сме знаели, рече той, какъв мъж бил преди, ама само преди двацет, даже петнайсет години, такъв мъж бил, че на погребенията жените все него гледали. Изтичали им очите от гледане. Мъж и половина — ревеше той, — не като вас, сополанковци разни. Мъж с мустаци като на германския император. Сега ги бръснел, защото побелели, а той тия работи не ги обичал. Пък ние да си мълчим, да го слушаме и се учим от него. Можели сме да научим много неща и ако имаме ум, голям капитал сме щели да натрупаме. „Ама где ти ум у такива зелени глави с дългокоси и невчесани коси като вашите“ — рече той. И ние си мълчахме и пиехме, защото и да говорим вече не можехме. По едно време катафалкаджията започна да ни поучава нещо и ни дърпаше ушите и крещеше, че трябвало добре да сме си ги отваряли, щели сме голям капитал да натрупаме и други такива, но вече не помня, защото не една, не две бяха поуците, дето искаше да навре в ушите ни.

И като изпихме джибровката (катафалкаджията все разправяше, че бабата си я бивало), той изведнъж се сети, че станало много късно, голяма беля си навлякъл с нас, немедлено да сме тръгнали за гробищата, докато не са пропели първи петли. Не можели сме да го излъжем ние. Служебните обязанности първо, пиенето после. И се опита да стане, ама се строполи на пода и ние се помъчихме да го вдигнем и паднахме върху му. Всичко се въртеше и си помислих да няма пак земетресение и дето викат, че като пийне, човек виждал двойно — бошлаф. Никакво двойно, ами все едно, че си в глобуса на смъртта, дето едно време го имаше по панаирите. Лека-полека се

добрахме до стаята на бабата, вдигнахме ковчега и катафалкаджията викна — острожно! Да не изсипем бабата на земята. Него да сме слушали, специалист бил по тия въпроси, защото доста мъртъв народ е минал през ръцете му. Но горката баба, много лека беше и ние без мъка я занесохме в катафалката и седнахме върху ковчега, а кочияшът изпълзя на капрата и като напсува дъжда, шибна конете. Как намерихме гроба на бабата в тая тъмнина, само един бог и катафалкаджията знаят. Той каза, че най-важното е, като спускаме ковчега, да улучим дупката. Така каза, това било най-важното. И да не му противоречим, защото той ги разбирал тия работи, а пък ние сме били едни пияници и нищо повече. И никой да не смее да го отклони от служебните му обязанности, защото бързо щял да ни вкара в пътя. И каза още да сме си отваряли зъркелите, защото ако някой паднел в дупката заедно с ковчега, заравял го без всякакви церемонии и илюзии. Тъй рече — илюзии. Виждал е как скачат в гроба заедно с ковчега, та и ние да не сме се сговорили от мъка да се хвърлим в дупката, защото той не си поплювал. Справял се е и с по-големи трудности в живота си. Нощта беше тъмна като телефон, но катафалкаджията не позволи да запалим кибрит или други подобни запалки, защото, ако шефовете му били някъде наблизо, с него е свършено. А пък той не можел да си подава оставката заради някаква си баба. Ние хвърлихме ковчега и най-чудното беше, че още първия път улучихме дупката, та даже катафалкаджията рече, че не ни липсва съзнателност. И после нареди да зарием гроба, защото гробарите, види се, са си отишли. Липсвала им съзнателност, а за него служебните обязанности са на първо място. И ние зарихме как да е дупката. Бая се изкаляхме, но нашият човек заяви, че това нямало никакво значение. Тук била важна трудовата дисциплина. После отново се качихме в колата и препуснахме към бабината къща да си допием ракията, защото било грехота заради едно погребение да оставяме работата на средата. Ние да си мълчим, защото той бил голям специалист по тия въпроси, много мъртъв народ е минал през ръцете му. И да не сме си правели труд да му възразяваме — нищо не могло да промени мнението му.

Ние не му и възразявахме, защото, щом катафалкаджията потегли, веднага заспахме и като пристигнахме, той ни нашиба с камшика, докато се свестим. И като влязохме в къщи, бабата засмяна ни посрещна на прага, хвърли се да ни прегръща и рече, че докато е

жива, няма да забрави какво сме сторили за нея. Тя не била умряла, а само паднала в несвяст и като дошла на себе си и видяла ковчега с цветята, рекла, че напразно ни хокала, защото, щом сме искали да я погребем като хората, били сме златни момчета. И ние казахме, че този случай трябва да се полее. И поканихме бабата да пийне с нас. И тя бе много радостна и изпи цяла чаша и ни наричаше гълъбчета, душички и с други такива думи, каквито никога не бяхме чували от нея. И все ни питаше къде сме дянали капака на ковчега, а ние ѝ рекохме да не се тревожи, капакът ще се намери. И разбрахме, че одева в бързината сме вдигнали само капака на ковчега и той си стои сега зарит в гроба. Затуй, рекох си, ковчегът ми се стори така лек и като го хвърляхме в дупката, полетя като стрела. Ама кой да ги забележи тия работи в тъмното? Катафалкаджията пък, като видя бабата, изчезна — дим да го няма, уплаши ли се, не зная, но се изпари заедно с катафалката си. А ние с бабата си пийнахме по още една чашка и си поплакахме, а тя ни рече да не плачем и молеше да запазим ковчега да ни е подръка за другия път. Ние се заклехме, че ще го пазим като зениците на очите си, и тя ни целуна един по един и си легна, след което и ние се натъркаляхме на пода до леглото ѝ. Не зная колко време сме лежали, но когато се събудих, видях, че бабата продължава да спи. Нещо ме усъмни и аз я бутнах веднъж-дваж, но тя не помръдна, тогава събудих и другите и заедно я задърпахме. Но бабата не мърдаше. И ние ѝ рекохме: „Бабо, стига с тия номера“, а тя пак не мръдна. И тогава ѝ се скарахме: не ѝ приляга на годините да си прави такива пейзажни шеги с нас. И нали видя, че сме златни момчета. Но тя се заинати и остана да си лежи. Ядосахме се и бая тежки думи ѝ наговорихме, но като видяхме, че не ѝ правят никакво впечатление, ударихме го на молба. Но нея май че отново я хвана старата проклетия, защото не се трогва нито от сълзите, нито от молбите ни. Лежи си неподвижна. И досега седим край леглото на бабата, сръбваме по малко от ракията и най-смирено я увещаваме да пожали нас клетите и се вдигне най-последно.

Настояваме обществеността да се заинтересува от нашия случай и незабавно да ни се притече на помощ!

ОЛГА

Не бях срещал по-голям циник от мистър Джон Дейвис. Запознахме се преди няколко години на една конференция в Тунис. Беше кореспондент на голям ньюйоркски вестник. Като повечето американци, Джон Дейвис не се придържаше към протоколните норми, беше общителен, не се церемонеше с новите си познати и тези му качества биха били приятни, ако не беше циник. Но, боже мой, какъв циник беше този Дейвис! Той се надсмиваше над всичко в света: над съкровенията чувства на хората, над идеалите, над почтените жени, над своята собствена работа (макар че старателно я вършеше и изпрати за конференцията повече информации и коментарии от всеки друг кореспондент). С една дума, работата си вършеше старателно и прилежно, защото заради тази работа получаваше добри пари, но това не му пречеше да пуска наляво и надясно своите цинизми — в съвсем тесния и в широкия смисъл на тази дума. И това можеше да се търпи, стига да не прекаляваше. Но липсата на елементарно приличие го правеше неудобен и неприятен в компания. Изглежда, на него му беше все едно. Ние се хранехме в един ресторант, пък и работехме в обща стаичка, специално обзаведена за чуждите кореспонденти. Така че през двете седмици, прекарани в Тунис, се виждахме всеки ден и можах да го опозная. Не бих казал, че тогава той остави особено неприятно впечатление у мене, но неговата личност не ме занимаваше. В чужбина често пъти срещаш някого, с когото нямаш нищо общо, а просто случаят и естеството на работата те сблъскат с него, едно късо познанство и после всеки тръгва по своя път. Човекът изчезва от съзнанието ти.

Но с мистър Дейвис не беше така. Не беше така, защото след две години пак се срещнахме. На път за Конго спрях за няколко дни в една от новоосвободените западни африкански страни. Пристигнах в един горещ ден (кой пък ли ден в Екваториална Африка не е горещ!) и още със слизането си от самолета отидох на митинг. (Шефът на тази страна щеше да произнесе важна реч.) Докато се промъквах към гъсто

скупчените хора, леко ми се повдигаше, защото наоколо се разнасяше остра, възкисела миризма на потни тела. Някой ме дръпна за ръката и рече наведен над ухото ми: „Ако имаш желание да повръщаш, мога да ти услужа с носната си кърпа.“

Беше Джон Дейвис.

— Радвам се, драги, че те виждам. Ела у дома да вечеряме заедно. — Той ми подаде визитната си картичка. — Апартаментът ми се намира в центъра, лесно ще го намериш. Не се опъвай, защото вън нищо хубаво не можеш да намериш за ядене, а в къщи се готви отлично.

В уреченото време бях пред вратата на апартамента на мистър Дейвис и позвъних. Отвори ми слабичка жена, облечена много просто, с миловидно лице. Тя ми се усмихна любезно.

— Мистър Дейвис?

— Да, да, заповядайте.

Озовах се в просторен хол, нареден доста скромно — само с най-необходимите неща. Седнах на посоченото ми място пред малка масичка. Жената се настани срещу мен и все така усмихвайки се мило като на стар и добър познат, рече:

— Джон отиде на пощата, но най-много след половин час ще бъде у дома. Какво ще вземете за аперитив? Джин, уиски, студена бира?

— Вие сте...

— Съпругата на Джон — рече тя, гледайки ме приветливо със сини живи очи. Имаше едно от ония лица, които все ти се струва, че си виждал по-рано някъде, едно от ония лица, които веднага се харесват.

— Не може да бъде!

— Защо? — запита тя и звънко се засмя. Зъбите ѝ бяха равни и много бели.

— Как е възможно той да има такава симпатична жена — изведнъж ме обзе някаква безпричинна веселост, желание да се шегувам, много ми беше добре да си седя и разговарям с тази жена, която познавах само от пет минути.

— Благодаря ви за хубавия комплимент.

— Боже мой, комплимент — възкликнах аз с престошена театралност, — не съм от породата на комплиментаджиите. Ние сме

възпитани да говорим само истината. Нима не сте чували нещо за това?

— Чувала съм, но не вярвах много.

— Сега вече вярвате, нали?

— Ще си помисля, не мога изведнъж да бъда завербувана.

Продължихме да бърбем, докато тя плесна ръце:

— Ах, каква съм разсеяна! Нали щяхме да вземем нещо за аперитив!

След малко се върна с тумбесто шише уиски и две високи чаши.

— Хайде сега — рече тя, сякаш се обръщаше като към стар познат — разкажете нещо за себе си, за вашите пътувания. Вие сигурно много сте пътували? — И без да дочака отговор, продължи: — Как е във вашата страна, разкажете ми. Ние с Джон, работата му е такава, много сме пътували, но нито веднъж не сме ходили в комунистическа страна.

— Какво да ви разкажа — рекох, — все едно, виждам, че вие сте непреклонна и не мога да ви завербувам.

Тя се засмя.

В този момент вратата се отвори и влезе мистър Дейвис с лула в устата.

— Охо — възкликна той, без да свали лулата от устата си, — виждам, че тук добре се забавляват без мен. Олга, как намираш този комунистически агент, харесва ли ти?

— Харесва ми.

— Тогава да ви оставя сами.

— Джон, стига с тия твои шеги.

— Жена ми — рече Джон — има слабост към вас, комунистите, защото, макар че е завършила в Оксфорд, е дъщеря на уелски миньор.

— Нима вие сте англичанка?

— Да, аз съм англичанка. Запознах се с Джон, когато той беше кореспондент в Лондон. Защо, не приличам ли на англичанка?

— Приличате ми по-скоро на славянка, рускиня, полякиня или дори на българка. Пък и името ви е славянско.

— Виждаш ли — рече мъжът ѝ — какви са опасни тия комунисти. Внимавай, Олга, да не те уплете в мрежите си, защото съм чувал, че те са и големи любовници. Така ли е, колега?

— Може и да е така.

— А, Олга, пази се!

Олга втренчи за миг поглед в мен, после ми се усмихна само с очи.

— Слушай — рече мистър Дейвис, — тази вечер имам желание да се напия като прасе. Такава горещина, чувствавам се като пържена риба! Ах, тия мръсни негри, не ги обичам аз, ще си подам оставката от вестника, ако ме държат тук още шест месеца.

— Знаеш, че никога няма да го направиш, дарлинг, само приказваш.

— Ужасна жена имам, колега. Не ме оставя дори да помечтая. Тя все иска да се върне в нейната стара, добра Англия, където всичко е обвито в паяжини и мирише на плесен.

— Джон!

— Когато бяхме в Париж, не се оплакваше. Откакто ме преместиха в Африка, патриотизмът ѝ се върна, въздиша за Англия и стана песимистка.

— Джон, престани, моля те, с това ли ще занимаваш госта?

— Добре — рече той, — хайде сега налей от тия лайна, дето са в бутилката, да се напием, както подобава на културни люде.

— Първо да вечеряме — рече Олга.

— Добре, ще ядем и ще пием. Нали е така при вас?

— Всякак може — рекох.

Той не спря да говори цяла вечер. Скачаше от тема на тема, заливайки разказите си с обилния сос на цинизмите.

По време на вечерята Олга мълчеше и лицето ѝ, весело в началото, бе разстроено и тъжно.

След вечерята Дейвис се опита да ме задържи, но без да настоява много. Може би бих останал, защото още бе рано и в тая горещина беше невъзможно да заспи човек, но Олга не каза нито дума, само ме погледна един-два пъти със своите сини, внезапно потъмнели очи.

— Може би ще дойдете с нас утре вечер на кино — рече тя, като ми стискаше ръката за довиждане. — Тук други развлечения нямаме. Нито театър, нито опера. Само кина. Хубаво поне, че сменят програмата два пъти в седмицата.

— Жена ми ме мъкне всяка вечер на кино — рече Джон. — А пък в киното е още по-сучно.

— Не е вярно — рече Олга и се усмихна така, както при пристигането ми. Тя имаше от тия лица, които една усмивка преобразява напълно. — Могат да се видят и хубави филми, но Джон от нищо не се интересува, освен от работата си, разбира се.

— Добре, добре — рече той, — нали знаете, практичен и делови американец. Ето кой е Джон Дейвис в очите на своята жена англичанка.

Прибрах се в хотела и се опитах да заспя, но беше невъзможно. За пет минути всичко под мен стана вода. От отворения прозорец навлизаше топлата тежка влага на океана. Запалих нощната лампа, разтворих една книга „за приспиване“, но тогава стаята се изпълни с някакви големи тъмни пеперуди, прилични на прилепи, летящи хлебарки, по стената запълзя огромен светлозелен гущер.

Облякох се и излязох навън. Диханието на океана беше влажно и горещо и от тази влага целият град бе обвит в лепкава мъгла. Дишаше се тежко. Знаех, че мъглата ще се разсее малко преди настъпването на утрото, когато и горещината ще понамалее. Не ми оставаше нищо друго, освен да ходя, да ходя до изтощение — когато уморен се прибера в хотела, ще мога да заспя, без да обръщам внимание и на влагата, и на насекомите, и на гущерите.

Слязох на брега, събух обувките и нагазих във водата. Тя беше топла, но все пак в тази задуха разхлаждаше приятно краката. Изведнъж ми хрумна да се изкъпя. На брега водата беше прекалено топла, за да ме освежи напълно, но колкото по-навътре навлизах, толкова водата ставаше по-хладна и запотеното ми и сгорещено тяло приятно се отпускаше. Увлякох се и плувах все по-навътре и по-навътре. Може би час, може би два, но когато се извърнах, по редките светлини в града разбрах, че съм твърде далеч от брега. Там, където ръцете ми загребваха вода, сякаш за миг пламваха студени, бели пламъци, защото водата фосфоресциреше, но наоколо бе плътна тъмнина. Заплувах към брега все по-бързо и по-бързо. Но брегът беше още далеч, много далеч. Винаги е така: навлизането в морето става бързо и неусетно, човек е бодър, чувствава в себе си сили да плува цяла вечност, но връщането, когато идва умората и човек с учудване разбира, че е отишъл прекалено много навътре, понякога е мъчително, свързано е с много усилия и напрежение. Постепенно въпреки волята ми ме обзе страх. Плашеше ме тъмнината около мен, отдалечеността

от брега, а чувствувах, че и силите ме напускат. Обърнах се на гръб да си почина. „Без паника — рекох си, — няма за първи път плуваш такава разстояние.“ „За първи път в океана, на непознато място и ако не намериш дрехите си!“ „Не е възможно, на брега няма никого, а освен това аз затулих дрехите си.“ „Добре, може и да е така, стига да стигнеш брега. Но да си чувал нещо за акулите, които по тези места често идват до самия бряг, а ти си още най-малко километър далече от него.“ Акулите! Не бях и помислил за тях, когато влязох да се къпя. Обърнах се и загребах лудо към брега, но ръцете и краката ми бяха като схванати. Задъхах се и трябваше пак да се обърна по гръб.

Не зная колко време съм лежал така, движейки леко краката и ръцете, когато изведнъж, съвсем близо до мен, чух пляскане. „Акула!“ — мина ми през ума. Обърнах се, изтръпнал от страх, и забелязах на десетина метра нещо бяло, което идваше точно към мен. Не ми изглеждаше да е акула, по-скоро по движенията и бързината, с която се движеше това бяло нещо, можеше да бъде човек.

Това наистина беше човек, който също бавно плуваше на гръб, без да подозира моето присъствие. Лекичко се придвижих встрани, за да не се сблъска в мен, но, изглежда, по движенията на водата той усети присъствието ми и живо се обърна.

— Кой е? — извика стреснат глас.

Беше гласът на Олга.

— Добър вечер, Олга, приятно плуване...

Тя се гмурна под водата. Беше — както мен — без бански костюм. Показа се на двадесетина метра встрани и извика:

— Ало, какво правите в този късен час тук? Говорете, но не се приближавайте.

— Разхождам се, както и вие. Бъдете спокойна, няма да се приближа, защото и аз съм в същото положение.

— Добре тогава, щом и двамата сме в еднакво положение, нищо опасно няма. Не предполагах, че сте такъв смелчага.

— Защо аз? Преди всичко вие...

— Аз съм свикнала, не ми е за първи път. Но вие!

— Аз още не съм свикнал с горещината, затова реших да се изкъпя.

— Хубаво е, нали?

— Хубаво. А Джон?

— Какво Джон?

— Как гледа той на вашите нощни разходки из океана?

— Джон има добрия навик, като си пийне, да спи непробудно.

Вие сте първият, който узнава за нощните ми похождения в океана. Просто игра на случая.

— Много сте весела сега, на вечерята бяхте тъжна.

— Когато се къпя, винаги съм весела.

— А често ли се къпете нощем?

— Винаги, когато не мога да спя, а това наистина, особено напоследък, се случва твърде често.

— Ще се връщате ли към брега?

— Ще се връщаме заедно, но дистанцията ще спазвате, нали?

Пък и да плуваме един до друг тук, това няма значение.

— Добре тогава, ще плуваме един до друг.

— Отлично владеете формалната логика, макар че, доколкото зная, тя не е много на почит у вас. Приближете се малко, за да не викаме, като разговаряме, защото нощно време в морето се чува на километри... Така, сега е добре, може да разговаряме, без да крещим. Само че ще плуваме бавно, когато човек плува бързо, той губи цялото си удоволствие.

— Тук, близо до брега, срещат ли се акули?

— Много рядко, аз още не съм срещала. Но вие така ме изплашихте отначало, защото помислих, че е акула.

Не казах нищо за моите страхове.

Плувахме известно време мълчаливо. Какво странно същество беше тая Олга, която поне според моите представи никак не приличаше на англичанка. И пак си помислих каква необичайна съпружеска двойка представляват двамата с мистър Дейвис.

Олга първа наруши мълчанието:

— Кажете, понякога не ви ли се иска да отпловате навътре, навътре в океана, докато се изчерпят силите ви...

Тя млъкна. Аз почаках, но тя не продължи и аз повторих:

— Докато ви се изчерпят силите... и после?

— После ли? Да останеш завинаги в океана...

— Вие къде сте израли?

— В един крайбрежен град в Южна Англия.

— Отрано сте свикнали да плувате в океана. И сигурно затова ви идват на ум такива мисли.

— А на вас никога ли не ви е минавало през ум такова нещо?

— Не зная... не си спомням...

— А аз често съм изпитвала такова желание, всеки път през нощните ми разходки в морето.

Не отвърнах нищо.

— Сигурно ми се присмивате. Не зная защо така се разбъбрах... Може би защото... Не зная... Не сте ли забелязали, че морето винаги предразполага към откровени разговори и излияния.

— Забелязал съм — рекох. — Като ученик бях влюбен в едно момиче, но все се срамувах да му изповядам чувствата си. Веднъж плувахме заедно навътре в морето и аз ѝ се обясних в любов. Момичето така се изплаши, че нагълта вода и започна да се дави, макар че беше отлична плувкия. Трябваше да я спасявам, да я уверявам, че само съм се пошегувал. Повече никога не се срещнахме, дори и престанахме да се поздравяваме. Както виждате, нищо не излезе от това мое любовно обяснение в морето.

Докато разказвах, Олга се смееше с глас и май че глътна вода, защото извика:

— О, моля ви се, престанете, защото вие и мене ще удавите!

Неусетно се бяхме приближили повече. Тя плуваше с половин тяло напред и аз можех да видя, че бе много стройна, а движенията ѝ плавни и красиви, като на опитен плувец.

— Отдавна ли плувате?

— От малка — отвърна Олга. — Дори в Оксфорд на едно състезание излязох първа между студентките.

Тя заплува по-бързо и мина встрани, за да спази уговорената „дистанция“. После до брега никой не проговори.

— Нали като кавалер ще ме оставите да изляза първа? — рече тя и с отличен бърз кроул излезе на брега. На слабата светлина, която излъчваше морето, стройната ѝ фигура изглеждаше издялана от сив мрамор. Тя тръгна по пясъка и след малко се изгуби от погледа ми.

Излязох на брега, облякох се, но Олга никъде не се виждаше. Беше си отишла.

На другата вечер аз чаках в уговорения час пред киното. Олга дойде сама.

— Джон се запи с някакъв свой колега, който пристигна днес. Каза да ви предам да дойдете след киното в къщи.

Олга беше облечена в бяла деколтирана рокля, която много добре подчертаваше стройното ѝ тяло, нямаше гривни, не носеше нито огърлие, нито обици. Върху лицето ѝ не се виждаха следи от грим. Светлорусите ѝ коси бяха сплетени на „венче“. Беше прекрасна.

След филма казах на Олга да ме извини пред мъжа си — уморен съм, а утре трябва да ставам рано, защото ме чака работа. Тя ме погледна отблизо със сините си очи и, струваше ми се, в закачливия им израз се таеше един хитричък въпрос. Изпратих я. Говорихме за различни дреболии, но за снощната разходка из океана никой не обели зъб. Върнах се в хотела, почетох малко, после си взех банските гащета и отидох да се къпя. Дълго плувах (може би влязох по-навътре и от предната вечер), като от време на време се оглеждах и послушах. Но в океана, освен мен, нямаше никого. Излязох отмалял с вкочанели от продължителните движения крайници — в сянката на палмите, които се спускаха едва ли не до самия бряг, съзрях Олга.

Извиках ѝ.

— О, вие пак сте тук! — възкликна тя. — И вече екипиран с бански костюм.

— Когато човек не е сигурен, че ще бъде сам, трябва да...

— Аз пък, макар че допусках да ви срещна, не искам да разваля удоволствието си от къпането, като чувствавам излишни неща върху тялото си.

Тя се отдалечи, съблече се, притули дрехите си в пясъка до един храст и се гмурна в морето.

— Ще ви чакам — извиках аз, като се приближих до самия бряг и нагазих във водата.

— Едва ли ще ме дочакате — извика тя. Беше плувала със стремителен кроул и бе навлязла повече от двеста метра.

— Ще ви дочакам — извиках аз повторно.

— Не чакайте! Тази вечер ще плувам много навътре. Прибирайте се, нали утре ще ставате рано.

— Нищо, ще чакам! Чувате ли, ще ви чакам!...

Тя повече не се обади.

Чаках близо три часа. Не се върна. Прибрах се в хотела разтревожен. Едва дочаках утрото, и поисках номера на Джон Дейвис:

— Мистър Дейвис?

— Същият — отвърна ми дрезгав глас и се закашля.

— Ало, мистър Дейвис, как сте?

— Благодаря, чувствавам се като след даване...

Сърцето ми лудо затупка. С мъка проговорих:

— Защо, мистър Дейвис, какво се е случило?

— Какво може да се случи! — троснато отвърна той. — Снощи с един мой колега от Ню Йорк се насмукахме „ком де кошон американ“, както би казал генерал де Гол.

— Е, не е страшно! — рекох с облекчение.

— Страшното е, че сега главата ми се пръска и трябва сам да си варя кафето. Черната има почивен ден, а напоследък жена ми свикна да кърти до десет часа.

— Наистина, неприятна работа! — опитах се да наситя гласа си със съчувствени нотки. — Извинявайте, че ви безпокоя в такъв ранен час. Обадих ви се, за да ви питам, има ли някакви интересни новини днес?

— По дяволите новините! Днес е неделя. Джон Дейвис е яростен християнин и неделя никога не работи, освен ако избухне атомната война. А, добре, че се сетих, защо не дойде снощи?

— Бях уморен...

— Хайде, стига глупави извинения. Уплашил си се, като си разбрал, че ще бъдем двама американци...

Мълчах.

— Добре, добре, нали знаеш, че съм голям шегаджия...

— Нито веднъж не си ме разсмял досега...

— Защото не разбираш от американски хумор. Хайде, стига сме си чесали езиците, ами ела да пиеш кафе „прадакшън Джон Дейвис“.

— Но аз още не съм се облякъл...

— А ти пък да не мислиш, че аз веднага ще сваря кафето. Докато се оправя, ще минат двацет минути. Хайде, обличай се и идвай. Хотелът е на две крачки.

— Добре — отговорих му, — след десет минути съм при тебе.

Дейвис ме посрещна на вратата с думите:

— Късметлия човек си ти, Олга се събуди и сега приготвя кафето.

В приемната тя ме посрещна с весела усмивка:

— Заповядайте, много се радвам!

Взрях се в лицето ѝ изненадан: то беше спокойно и свежо — ни следа от умора. Нищо не говореше, че е спала не повече от два-три часа. Беше облечена в тъмносин копринен пенъор, който подчертаваше светлите ѝ коси и нежната бяла кожа на лицето ѝ.

Докато пиехме кафето, тя ми се усмихваше заговорнически със сините си очи.

— Току-що вашият мъж — казах аз — ви клеветеше по телефона, че обичате да си поспивате до десет часа. Ето че не било вярно.

— Вярно е — отвърна тя спокойно, без да промени израза на лицето си, — но като разговаряше с вас, Джон така ревеше по телефона, че ме събуди...

— Я си кажи направо! Стана, защото разбра, че „камарадът“ ще дойде у нас. Знаеш ли, че ти си ѝ много симпатичен. Снощи ми го каза.

— Най-последно изрече една истина.

— Ха-ха-ха... Ама, дарлинг, виж той дори се изчерви, ха-ха-ха!

— Не се смущавайте — рече Олга. — Джон никак не е ревнив или поне се преструва!

— Вярно е, ако си любопитна, можеш да опиташ с...

— Джон, пак с тези твои особени шеги — рече жена му с укор, наблюдайки на думата „особени“.

— Американски хумор — рекох аз.

— По-точно, американски джондейвиски хумор — рече Олга, — защото, знаете ли, не съдете за американците само от Джон. Между тях също има мили момчета.

— Като Том Литъл, например — вмъкна Джон и устните му се изкривиха в саркастична усмивка.

Олга свъси вежди и го стрелна с поглед, но отвърна спокойно в същия весело-шеговит тон, с какъвто се водеше разговорът от самото начало:

— Като Том Литъл и много други.

— Както казват комунистите — той кимна към мене, — „милионите обикновени американци“.

— Именно обикновени — отвърна Олга с внезапно раздражение.

Разговорът ставаше неприятен. Опитах се да го променя, но нищо не излезе и под предлог, че имам неотложна среща, сбогувах се и побързах да изляза.

Странно същество — мислех си, — което ходи след полунощ да се къпе в океана, сякаш търси в него нещо, което ѝ липсва в живота. Но какво иска тя от живота?

Още три нощи ние плувахме в океана, водихме при тези необичайни обстоятелства дълги разговори. (Олга бе вярна на себе си, че нищо, както морето, не предразполага към откровеност.)

Последната вечер престояхме близо четири часа във водата. Този път не отидохме много навътре. Спряхме се на около половин километър от брега и легнахме на гръб. През тази нощ говореше почти само Олга, питаше и сама си отговаряше и аз не я прекъсвах. Говореше объркано, не доизказваше мислите си, започваше и не довършваше разни спомени от детинството си:

— Не съм щастлива или може би прекалено много искам от този живот. Като малка мечтаех да пътувам из света. Мислех, че по-голямо щастие от това няма. Може би защото, докато стана студентка, не бях напускала родния си град. Баща ми не печелеше толкова, че да ме праща на екскурзии из страната, или пък на континента. По-късно, като се ожених, наистина много пътувах и ми беше интересно, но за кратко време. После ми омръзна, защото разбрах, че щастieto най-малко е в пътуванията. Но къде е тогава? В университета завърших филология и мечтаех за научна кариера. Но и към това изстинах. Не зная, може би защото нямам деца. Джон не може да търпи бебета. Отначало аз много исках да имам деца, дори го заплашвах... но после ми стана все едно. За какво ми са деца? Малко ли са нещастниците на този свят, защо да увеличавам броя им? Вие обвинявате нашето общество, че не създава идеали, перспектива на хората. Не зная... Но ако съдя по себе си, това е вярно. Нямам никакъв идеал, никакви мечти и цели, нищо, към което да се стремя. Всичко ми е все едно. Джон... Той има своята работа. Вие сигурно сте разбрали... Не е трудно да се разбере... Аз не го обичам. Омъжих се за него, защото исках да пътувам. Всичко друго — и възможното ми назначение в университета — ми беше безразлично. А отначало дори ми харесваше неговата жизненост, способността му да се приспособява към всяка обстановка, да приема нещата такива, каквито са, да взема от живота всичко, което

може. Но той уби и последните мечти у мен, Джон омърсява всяко нещо, до което се докосне. Сигурно се учудвате, че ви говоря тъй откровено. Вие сте съвършено непознат човек за мен, повече никога няма да се срещнем... пък и на мене ми е все едно какво ще помислите... Вие сте прав, може и да не съм чистокръвна англичанка. У нас не е прието да се правят излияния, особено пред малко познати хора. Това е нашият многовековен снобизъм. А всъщност — най-обикновен еснафски страх да не станем смешни в очите на другите. Ако зная, ако съм уверена, че във вашите страни хората действително са открили смисъла на живота, бих дошла при вас, бих избягала... Но не съм уверена, не съм уверена изобщо в смисъла да се живее. Колко неща исках да постигна, когато бях момиче! А сега нищо не искам. Нищо. Защо? На двайсет и осем години вече се чувствавам безнадеждно стара, безнадеждно изхабена, негодна.

Обяснете ми, защо хората се трудят, произвеждат, веселят се, завиждат, стремят се към нещо, трупат богатства, бързат за някъде и какво в края на краищата? Всички свършват по един и същи начин — едни по-рано, други по-късно. Но човешкият живот в безкрайното време представлява секунда, не, секунда е много, само едно трепване на светлината, още по-незабележимо, нещо безкрайно мъничко във вечността на времето... Зная, че ще ми възразите: това е ужасно старо, дори и на Запад тези разсъждения се смятат вече за старомодни, но те са верни, страшно верни...

Когато излязохме на брега, приближаваше четири часът. Скоро щеше да съмне. Ние се облякохме и тръгнахме по палмовата пътека.

— Вие утре си заминавате, нали? — неочаквано ме запита Олга.

— Да, днес на обед.

— Вярно, днес... А сега спи ли ви се?

— Не. Мога да спя и в самолета. Ще имам време до Бразавил.

— Да изпием ли по чашка кафе и да послушаме музика? Зная едно място, което е отворено до сутринта. Искам просто да си почина малко, преди да се прибера у дома. Да си почина от говоренето. Ужасно много говорих тази вечер. Сигурно никога не съм дрънкала толкова продължително.

— Може, разбира се, но...

— Искате да кажете какво ще си помисли Джон, ако се събуди и не ме намери в леглото? Това няма значение. Нали ви казах, че за мене

вече нищо няма значение.

Отидохме в някаква градина, в която имаше бар и свиреше магнитофон. Две млади негърски двойки танцуваха на дансинга. Поръчахме си кафе и коняк и Олга ме покани да танцуваме. Тя изведнъж се оживи, доброто ѝ настроение се върна, танцуваше хубаво, с увлечение. Поръчахме още коняк и кафе и тя ми разказа „последните“ анекдоти, повечето от които ми бяха известни. Тя самата най-много се смееше на вицовете си и после аз ѝ разказах няколко анекдота и тя изпадна във възторг, макар че сигурно ги бе чувала вече.

Откъде пък сега се вземаше тая веселост у нея!

— Все пак животът не е толкова неприятно нещо — рекох ѝ, гледайки сияещото ѝ лице.

Тя присви хубавите си сини очи и рече с престорена сърдитост:

— Не бъдете злопамятен...

Не исках да бъда злопамятен, смеех се заедно с нея и танцувах всички видове танци, които тя танцуваше, макар че погледнат от страни, сигурно изглеждах много смешен.

Когато излязохме, бе светло и слънцето беше зад палмите. Градът още не бе се събудил, защото това беше най-хубавото време за спане — влагата се бе вдигнала, беше сравнително хладно и слънцето щеше да напече нетърпимо земята не по-рано от седем часа. Олга вървеше с лека, бодра стъпка, сякаш не бе плувала и танцувала цяла нощ — видя ми се много по-млада за годините си.

— Ето — каза тя, когато стигнахме пред зданието, в което живееше, — сега ще се сбогуваме и край! Повече няма да се видим.

Подадох ѝ ръка.

Тя стисна ръката ми, повдигна се на пръсти и силно ме целуна по устата.

— Това е за сбогом — рече тя и изтича към асансьора.

Устните ѝ бяха сухи и много горещи.

Оттогава минаха години. Неотдавна срещнах един наш дипломат, който познаваше Джон Дейвис и жена му.

Запитах го.

— А, зная случая — рече той. — Нали питаш за оня, американския кореспондент, дето жена му се удави.

— Олга!

— Да, вярно, Олга се казваше.

— Как така се удави! — не исках да вярвам.

— Ами така, просто удавила се, както се давят хората. Тялото ѝ не намериха, но намериха дрехите ѝ, заровени на брега в пясъка.

Спомних си думите ѝ: „... не ви ли се иска да отплувате навътре, навътре, докато се изчерпят силите ви...“

— И после?

— После ли? Да останеш завинаги в океана...“

— Кога е станало това? — запитах с отпаднал глас.

— Кога ли — отвърна той равнодушно, — може би има година оттогава, а може би и повече. Не мога да си спомня точно, но година сигурно има.

Той се вгледа в мен и не зная какво е било лицето ми, но изведнъж запита:

— Ти какво? Да не би това семейство да ти е било близко? А, има си хас! Отде-накъде някакъв си американец и жена му, какво общо можеш да имаш с тях?

Той беше тъй учуден, че дори започна да ме гледа с подозрение.

— С него нямам нищо общо — рекох, — но жената познавах добре. Тя беше... — замълчах, защото той бе вторачил в мен кръгли очи, пълни с мръсничко любопитство.

— Какво тя беше?

— Тя беше, първо, по-умна от теб и, второ — не тъй любопитна.

Тръгнах си без повече обяснения, тръгнах си с внезапно натезали крака и трябваше да седна някъде, защото ми бе трудно да вървя по улицата, блъскан от хората.

ЖЕРТВОПРИНОШЕНИЕ

Погребението на чичо Васил се извършваше в новите гробища през най-горещия ден на века. Метеоролозите знаят, че веднъж на сто години някой летен ден в Европа може да се случи толкова горещ, колкото и най-знойният ден на екватора. Гробът на чичо Васил беше едва десетият поред, защото откриването на гробищата стана тази сутрин и наоколо не само че нямаше никакви дръвчета, но дори и тревичка още не бе поникнала. Леля Ана, цялата в черно, изглеждаше съсипана от скръб. Вярна съпруга на чичо Васил, тридесет години тя живя мирно и сговорно с мъжа си и занапред оставаше самичка, без близка душа; добрият бог не пожела да я дари с дечица. Иначе погребението обещавахе да мине при подобаваща тържественост. Гробищният хор — десетина охранени мъже, които напразно се опитваха да придадат тъжен израз на жизнерадостните си лица, чакаха да си изпълнят номера и получат хонорара си. Да изпрати чичо Васил до вечното му жилище бе дошъл много народ. Чичо Васил имаше голям род, от тия родове с традиции, които всички до един се събират на сватби, рождение или смърт. От цялата страна пристигнаха братя, сестри, братовчеди, племенници, снахи, сватове, кръстници и особено много стари хора, защото, както разправяха — нали знаете, че на погребения винаги се разказват такива истории, — в рода на чичо Васил, все здрави и яки хора, живеели по сто и повече години. Род на столетници — така разправяха. И макар че чичо Васил в деня на кончината си навършваше седемдесет години — той беше двайсет години по-стар от леля Ана, — неговата смърт в такава ранна възраст била голямо изключение. И наистина в сравнение с бабичките столетнички, които се трупаха около ковчега, чичо Васил си отиваше млад и зелен.

Поради многото народ погребението се бавеше: всички искаха да минат край покойника за последно прости. Но, боже мой, каква ужасна горещина! И нийде нямаше петънце сенчица да отдъхне за малко човек! Към обед дори и мухите, които жужеха наоколо, се изпокриха

някъде. Забелязал съм, че от живите същества, населяващи нашата планета, само човек, когато се заинати, може да издържи на необикновен студ или на страшен пек.

Най-после дойде време да спуснат ковчега. Тогава излезе представителят на квартала. Пълен, но енергичен на вид, той започна речта си бавно, спокойно и натъртено, като всеки оратор, който възнамерява да говори дълго. Така и излезе. Речта му, изпълнена с патос и жестове, продължи половин час: непростима грешка в тоя най-горещ ден на века. В началото кварталният отговорник обрисова образа на покойника като скромен, честен, отзивчив — какъвто завинаги ще остане в спомените ни. След това започна да изброява заслугите му в революционната борба. Тук ораторът повиши глас, не скъпеше думите си, защото известно е, че за мъртвеца се говори или нищо, или много хубаво. Забавляваше ме начинът, по който произнасяше „р“-то: утрояваше го и го въртеше в устата си, преди да го изплюе:

„Дррругари и дррругарки, днес ние се прррощаваме с големия ррреволюционеррр...“ Представи го, ни повече, ни по-малко, като изтъкнат световен борец за човешки правдини (стилът на оратора наистина бе малко старомоден); безброй пъти животът му висял на косъм, но презирайки опасностите, той не „вдигнал ррръце пред лицето на вррага“. И не спял ни през нощта, ни през деня, за да осигури „спокойствието на отговорррните нелегални дейци, пррриютени от него в дома му и търрсени под дърррво и камък от полицията“.

Гледах леля Ана. Когато ораторът описа покойния като добър и отзивчив човек, сълзите ѝ рукнаха още по-силно, защото чичо Васил наистина беше добър и отзивчив човек. Той имаше малка бакалница, продаваше на вересия, а мене често черпеше с бонбони. Но щом кварталният заговори за „изключителните му заслуги“ в борбата, сълзите ѝ пресъхнаха, лицето ѝ се изопна и тя неспокойно поглеждаше ту към оратора, ту към моите родители, чиито сериозни лица не промениха израза си.

Помня — защото вече бях голямо момче, — когато леля Ана и чичо Васил дойдоха да живеят в нашата махала. Купиха най-голямата и най-хубавата къща от цялата улица: не става дума за някакъв небостъргач, и тя беше едноетажна, както всички други, но по-широка,

с четири-пет стаи. Нашите съквартилци ги приеха враждебно — сметнаха ги за забогатели селяни, дошли да се наживеят в града. Дори цяла година не стъпиха в бакалницата на чичо Васил, а предпочитаха да купуват от стария дюкян на бай Кузман, който удряше в кантара и надписваше сметките в тефтера си.

Бяхме най-близките им съседи и може би поради това нашите добре се отнесоха с тях, помогнаха им, така да се каже, да влязат в градския бит. И те се привързаха към нашето семейство. Леля Ана, тогава още млада, весела и общителна жена, бързо се сприятели с мама, която я заведе на кино и театър — за първи път в живота ѝ. Чичо Васил не се интересуваше от културни развлечения, но се радваше, когато жена му излизаше на разходка с нашите или отиваше на кино. Той беше по-нисък от жена си, пълничък, с изпъкнало коремче и навярно поради чувствителната разлика в годините между него и леля Ана се държеше като възрастен човек. Рядко слизаше в града. Но беше добряк и си живееха сговорно с леля Ана. Тя беше будна, природно интелигентна жена. Бързо придоби привички на гражданка, очите и ушите ѝ широко бяха отворени за всичко. Постепенно очите ѝ се отвориха и за някои други неща и тя влезе в „движението“, както казваха тогава. Всички по-важни нелегални дейци, които идваха от „центъра“, пренощуваха в къщата на леля Ана като място безопасно, вън от всяко подозрение. Чичо Васил, разбира се, нищо не знаеше. Тя му казваше, че това са гости на бай Стоян (баща ми), „пък нали виждаш, у тях е тясно и с тези три деца, които трябва да си готвят уроците“. Чичо Васил не можеше да откаже на добрите си съседи, които първи от цялата махала започнаха да купуват от бакалницата му. Мисля си, че понякога са му тежали тези чести гости, които и обядваха у тях, но си мълчеше. Горкият човечец, ако знаеше какви хора преспиваха в къщата му, сигурно би умрял от страх. С политика той не се занимаваше, не се изказваше гласно нито за едните, нито за другите, но беше заявил, че никой не ще го накара да се забърка в тая каша. Само ако знаеше, че до гуша бе потънал в „тая каша“!

Но след победата той узна. Беше като зашеметен. Ала бързо се опомни и се почувствува герой. И хората го смятаха за такъв, защото тая история „с гостите и роднините на бай Стоян“ беше наша, вътрешна работа. Така че след победата чичо Васил се радваше на всеобща почит и уважение. Другарите, които през онова трудно време

намираха убежище в тяхната къща, станаха големци, известни на цялата страна. Понякога, особено през първите години, те идваха в дома на леля Ана да ѝ засвидетелствуват своето внимание. Тези посещения не убягнаха от бдителните погледи на съквартилците. Пък и чичо Васил се погрижи да узнаят те какви хора е приемал в къщата си през нелегално време. Леля Ана остана в сянка. Героят беше чичо Васил, защото естествено като глава на семейството на него се е дължало всичко. На леля Ана не ѝ бе грижа какво ще си мислят съквартилците — тя си бе дала своето и си живееше мирно и тихо. Но, види се, смъртта на близък човек, освен голяма скръб, може да ни причини и неудобства от съвсем друго естество. Този ентузиазизиран оратор беше виновен за всичко. Увлече се. Думите му излизаха от устата с шум и трясък на водопад, с това тройно „ррр“, което просто ме убиваше. И ставаше все по-нетърпимо да се стои посред пладне под тропическото слънце, което сипеше огън точно върху главите ни.

„Нашият скъп ддрругаррр... в пърррвата ррредица на борррците...“ — повтаряше той едни и същи фрази и не се сецаше да спре. А ние вече се задушавахме, изнемогвахме, притиснати от горещината. Сълзите на леля Ана пресъхнаха, отдавна премина и неудобството ѝ от думите на оратора за изключителните заслуги на чичо Васил. Сега тя неспокойно поглеждаше опиянения представител на квартала, който, изглежда, беше някаква специална натура — нехаеше за жегата. И не, нямаше намерение да спре. Думите му раждаха нови бойки думи, безкрайна невидима верига, дърпана от силата на вдъхновението. Накрая леля Ана се реши. Изправи се, отиде при оратора и тихичко му напомни, че е време да свършва речта си. Посочи му с умоляващ поглед събраните хора, плувнали в пот, притихнали и омаломощени, смазани от невероятната жегата. Милата леля Ана! Само тя, с нейното широко и разбиращо сърце, беше способна в тоя момент на такъв благороден жест.

Представителят на квартала се сепна. Излезе от ораторския си унес и огледа с нормални очи множеството. Сети се най-последно, вдигна ръка и изрева: „На колене, ддрругари, да почетем светлата памет на големия ррреволюционеррр!“ — и направи знак на хора да започва.

Народът с облекчение падна на колене. Маранята се изпълни с тържествени думи на познатата песен за падналите в неравна борба.

Хорът пееше. Главният разпоредител на церемонията, привел изразително глава, изглеждаше като издялан от камък, не помръдваше. Така минаха пет минути. Около мен костите на бабичките столетнички запукаха: „Пук, пук.“ Все повече очи търсеха оратора, но той, грамаден и дебел, продължаваше да стои на колене, внушителен, невъзмутим. Пред мен една бабичка изохка и седна на земята, след това се търкулна още една старица и още една, и още една. И на мене, младеж в сравнение с тях, ми се искаше да седна, но не посмях. А наоколо — туп-туп и пак туп — бабичките се изтъркулваха върху напечената земя. Дявол да го вземе този представител на квартала, не беше с всичкия си!

Минаха десет минути и той все още не даваше никакъв знак. Най-после двама души не издържаха, закашляха шумно и станаха. Всички това и чакахме. Веднага се изправихме като пияни върху изтръпналите си крака. Но не, не всички се вдигнахме. Десетина бабички си останаха скупчени на земята, така както се бяха изтъркулили. Неподвижни, черни купчинки, приковани завинаги о земята от остриите нажежени мечове на слънцето, което е извор на живот за цялата наша вселена, но което, изглежда, не обича да се шегуват с него.

Хорът продължаваше тържествено-тъжната песен за последно сбогом:

„Вий жертва паднахте в неравна борба.“

МОМЧЕТО, КОЕТО ЗАДАВАШЕ МНОГО ВЪПРОСИ

То се приближи в тъмното и зададе първия въпрос. Гласът му беше тих и тъжен. Последните срички произнесе с някаква безнадеждност, като стон на умиращ, събрал последни сили, за да го изтръгне от изстиващото си тяло.

Не виждах лицето му, но усещах, че младежът е цял напрегнат в очакване на отговора.

След това зададе втория въпрос.

В полунощ ние се вмъкнахме в пещерата. Спеше ни се. Той пропълзя след нас и продължи да задава въпроси.

Очите ми се затваряха, но момчето беше неуморимо. Понякога не изчаквах края на въпроса му и заспивах.

То търпеливо чакаше да се събудя и питаше със скръбен глас:

— Вие не спите, нали? — и повтаряше въпроса си.

После се разсъних. Запалих цигара, дадох и на него.

Момчето запали цигарата си от карбидната лампичка, окачена на гвоздей, проврял в една пукнатина. Пръстите му бяха с черни, изпочупени нокти, кожата бе напукана и мръсна. Но лицето му беше нежно и миловидно. Полуотворените му черни очи бяха неподвижни. Челото — надвесено над чипо носле. Тъжно лице. Като гласа му.

Младежът си отиде много късно, след два часа, но вече не можех да заспя. В съзнанието ми се врязаха въпросите му, които понякога ме размиваха до сълзи, понякога едва сдържах сълзите си да не заплача.

Момчето питаше и често, преди да отговоря, започваше да разказва за себе си, сякаш пръв аз му бях задал въпроса.

Най-напред то запиташе:

— Господине, сега, когато сте толкова далече от жена си и децата си, мислите ли за тях? Мъчно ли ви е? На мене в такива случаи ще ми бъде много мъчно.

— И на мене ми е мъчно.

— А какви цветя обичате? Аз обичам най-много кокичетата. Те са много чисти и цветецът им е много нежен. Може би ги обичам, защото съм виждал кокичета само веднъж.

В началото седяхме пред пещерата и докато напържах паметта си, за да си спомня някое рядко цвете, момчето гледаше звездите.

— Интересно е човек да гледа звездите, нали? Много обичам да ги гледам, но си счупих очилата. Знаете ли, господине, аз съм много късоглед — единадесет диоптъра. Но с очилата гледам добре звездите — всяка поотделно. Сега не ги виждам — сливат се. Нали тази вечер небето е напълно ясно?

— Ясно е...

— Така си и мислех. Поръчаха ми нови очила от града. Като ми ги донесат, пак ще си гледам звездите.

Ние се намирахме на две хиляди километра от града, където му бяха поръчани очилата, сред голи скали, с каквито е отрупана Северозападна Сахара.

Когато влязохме в пещерата и излегнат върху войнишкото одеяло, аз заспих, Зенаги Окаша (така се казваше момчето) отпрати поредния си въпрос:

— Господине, какво правите вечер, за да заспите?

Въпросът му така ме развесели, че този път наистина се разсъних. Разсмях се. Бе невъзможно да се сдържа. Момчето изглеждаше обидено. Помъчих се да бъда сериозен. Извадих цигари, запушихме.

Момчето повтори въпроса си.

— Не зная — рекох, — трудно ми е да отговоря. Кажете, вие какво правите, за да заспите?

— Мисля — каза момчето, — вечер аз много мисля. Ето тази вечер ще мисля за вас, за нашия разговор.

Гласът беше равен. Момчето бе съсредоточено. Говореше като човек, който мисли на глас:

— Преди да заспя, често мисля за моите другари, които отиват на бой. Отиват далече зад телените мрежи на французите. Много от тях не се връщат. Поради слабото ми зрение мене вечер не ме изпращат на бой. Аз оставам в пещерата сам и мисля за тях, за тези, които не се връщат. Лека нощ — рече с глух глас момчето.

„Лека нощ, Зенаги“ — исках да кажа, но гърлото ми беше свито.

Сутринта момчето ме чакаше пред входа на пещерата с консервена кутия в ръка.

— Елате, ще ви поля да се измиете — рече то. — Обичате ли да се миете сутрин със студена вода?

Мургавото нежно лице на младежа беше посърнало. Той се опита да ми се усмихне. Зъбите му бяха равни и много бели, както на повечето алжирци.

— За какво мислихте снощи, преди да заспите? — запитах.

— Снощи не спях — рече момчето. — Мислех за много неща, но не можах да заспя. Снощи двама от нашите не се върнаха...

Преди да напусна позициите, ние разменихме малки „писмени“ пожелания в бележниците си. В моя бележник момчето написа:

„Скъпи другарю, аз съм роден на 1 януари 1944 година в Оран. Уверен съм, че пак ще се видим — било тук, било в свободен Алжир. А може би ще се видим и в София. Аз искам да уча литература. Но ще уча това, което искат моите братя. Ние трябва да мислим от какви хора най-напред ще има нужда моята страна. Може да следвам и агрономство. Възможно е.

До скоро виждане: Зенаги Окаша —
осемнадесетгодишен.“

СЛЕД БАЛА

Седеше сам край една маса, в дъното на тясното дълго кафене. Изглеждаше отслабнал, застарен. Беше небръснат.

— Сядай.

Пиеше коняк.

— Много рано си започнал днес.

— Много рано — като ехо повтори той думите ми.

— Какво ти е?

— Остави... нищо.

Насили се да се усмихне. И ми се видя още по-съсипан.

И аз си поръчах коняк.

— Глупости — рече той по едно време, — това са глупости.

Чукнахме се. Пихме мълчаливо.

— А бе глупости, ама на... — Гласът му изведнъж секна.

Погледнах го уплашено: не мога да понасям мъжки сълзи. Не, просто беше много уморен. — Сега нали са абитуриентските балове. Дъщеря ми се върна тая сутрин в четири часа. Абитуриентка е, като всички други. Купих ѝ нова рокля, обувки, чанта. Едничко дете имам, взех заем, облякохме я като принцеса. Едничка ми е... Цяла нощ с майка ѝ не сме спали. Чакахме я да ни разкаже как е минал балът. А тя се върна и без да се съблича, така, както си беше с балната рокля, се просна върху леглото и заплака. Питаме я какво ѝ е, а тя още по-силно зарида. После разбрахме, каза ни. Цялата вечер никое от момчета не я поканил да танцува. Никой, разбираш ли! Представи си: новата ѝ рокля, цялата пременена от главата до петите, с фризирана коса, облечена с най-скъпото, което може да се намери у нас. И поне един да се сети да я покани. Жестоки момчета... Много са жестоки сега момчетата... Вярно, дъщеря ми не е красавица, така си е. И все пак как не се намери едно по-чувствително момче да я забележи, да се сети да я покани. Поне веднъж. Два часа плака. Не ми се живее, казва. Защо да живея. Грозна съм, на никого не съм потрябвала.

Нямах сили да го успокоявам. Гърлото ми се бе сви́ло. Едва преглътнах. Аз имам дъщеря, догодина и тя ще бъде абитуриентка.

— Как може да са толкова жестоки — рече той и изгълта на един дъх коняка си.

— Да изпием по още един, а?

— Два големи коняка — рече той на келнерката.

МАЛКИЯТ ГОЛЯМ РЪКОВОДИТЕЛ

Един дребен човек ни посрещна в Константин. Той беше толкова дребен, че като го видяхме, ни стана смешно. Беше малък човек с героични ръкомахания. Дори и името му на арабски звучеше хумористично. Казваше се Мабрук, което значи „честито“. Честит човек наистина!

Вечерта, когато се разхождахме из тесните улички на арабския квартал Казбата, внезапно Мабрук се спря и изкрещя: „Стоп!“, вдигна ръце и викна пронизително: „Пан! Пан!“

— Какво става? — подскочих уплашено.

Въодушевен от произведения ефект, Мабрук обясни жестовете си:

— Така беше допреди няколко дни само! Вървиш си вечер по улиците и — хоп — насреща френски патрул: „Стой! Горещите!“ — Разказвайки, малкият отново повтори поривистите си движения. — Ако не успееш да ги вдигнеш навреме: „Пан! Пан!“ — веднага, без забавяне те разстрелват. Или пък те обискират и — бам бам! — боксират по лицето. (Мабрук стовари юмручетата си на гърдите ми — добре, че бе необикновено дребен!)

Не, наистина много смешно беше това дребно човече, което непрекъснато ръкомахаше и ни говореше с езика на лозунгите.

Колата се клатушкаше между нивите. Човечето, неуморимо в приказките, пак говореше нещо, размахвайки късите си ръце, но не се чуваше добре, защото над нас небето гърмеше. Рукна проливен, почти тропически дъжд. След две минути колата затъна в калта.

От близката ферма дойдоха двама души с трактор и измъкнаха колата. Отведоха ни в някакъв тракторен гараж, където се бяха подслонили работниците. Те ни почерпиха кафе.

— Какво значи солидарността на народа, а! — каза Мабрук и от ентузиазъм разплиска кафето. То бе горещо и течността пареше ръцете

му, но Мабрук не обръщаше внимание на такава дреболия. Веднъж започнал, за него по-важно от всичко бе да довърши словото си. — Измъкнаха колата и после ни поканиха на кафе. Как ви се струва това?

След този увод мина на по-конкретна тема:

— Виждате ли? — Той описа кръг с ръцете си. — Стотици хектари земя — само на един човек. На един европейец, на един „черен крак“. Богат до безобразие, а плаща едва шестстотин франка надница. Но днес — не! Днес вали. Плаща им само когато работят.

След това малкият човек прикани хората към бунт. Той посочи няколко примера от историята, когато земеделски работници в тяхното положение търпели, търпели, но после им идвало до гуша и прерязвали гърлото на господаря.

Арабите го слушаха и се смееха стеснително, но думите на малкия им се харесаха.

Виждах, че малкият много говори за бунтове и революции и говори книжно, затова веднъж прекъснах революционния му патос и го запитах какво работи.

Той ме погледна изненадано, после отвърна със запъване:

— В търговията... но не съм собственик... продавач съм в магазин.

Сега ми стана ясно — продавачът искаше поне пред чужденците да мине за революционер.

На другия ден ни взеше с колата си Рашид, подофицер от френската полиция. Рашид бил таен член на Фронта за национално освобождение. „Двойна игра — каза той. — Аз работех под ръководството на Мабрук.“

— На Мабрук! — не можах да скрия учудването си.

— Мабрук — рече полицаят — е голям ръководител. От най-големите. Преди войната дори беше в общинския съвет на Константин, избран от комунистите.

Ние стигнахме до ямата. Оттам с големи кошници изваждаха трупове.

По пътя — от алжирско-туниската граница — видяхме много такива ями, от които изравяха хиляди трупове на разстреляни или обесени алжирци. Цели поляни, почернели от сплесканите и овъглени трупове. Беше мъчително в тая горещина. Тежкият въздух бе наситен с миризмата на разлагащи се трупове, а наоколо — такава тишина... Тъй

подтискаща и страшна бе гледката, че всичко това ми се струваше невероятно.

— Този млад човек — рече полицаят Рашид и посочи малък почернял труп, превит надве, със запазени черти на лицето — ми прилича на Езат, сина на Мабрук.

— Сина на Мабрук?

— Езат беше активист — рече полицаят. — Разстреляха го на четвърти март хиляда деветстотин петдесет и осма година. Ужасно съвпадение. Момчето бе родено на четвърти март хиляда деветстотин тридесет и пета година. Разстреляха го точно на рождения му ден и през това време баща му бе в затвора. Два дни по-късно френските жандармеристи убиха Зохра, дъщеря му. Зохра беше една от първите партизанки в областта. Мабрук беше в затвора и не знаеше нищо. Когато един ден по чудо избяга, жандармеристите разстреляха жена му. Сега живее с малкия си син.

Тръгнахме си потресени.

И полицаят мълчеше. Чак когато влизахме в Константин, той каза:

— Като гледам Мабрук, отпява ми се да скърбя и хленча за нещастията. Ще ми се да бъда като него и да мисля какво трябва да правим занапред. Така казва Мабрук.

Тези думи бяха изречени с патос и полицаят се озърна неспокойно — беше му неудобно.

На другия ден в пет часа сутринта ние заминахме за град Алжир. Французите още бяха пълновластните господари на страната и Мабрук изпрати с нас двама души да ни охраняват. Той също се появи преди самото тръгване.

— Защо дойдохте — казах, — вечер работите до късно.

— О — възкликна той и поривисто хвана с две ръце главата си, — бели коси... — И изведнъж тупна лявата си страна пак с двете ръце: — Младо сърце — и после — широк многозначителен жест с късичката си дясна ръка: — Ехе-е-е!

Ние се прегърнахме и целунахме (такъв е алжирският обичай). Страшно ми се поиска да задържа в прегръдките си това дребно човече, да го погала по белите коси над ушите. Тъй ми беше мил този малък голям ръководител и ми беше много мъчно за него. Беше ми много мъчно за него, защото веднъж, като обикаляхме Казбата,

въоръжени отреди от алжирски нелегални терористически групи ни задържаха. Мабрук показа документите си, но онези пратиха в „центъра“ да питат за нас. „Някои не му вярват, обясниха ни по-късно, защото е комунист. Има между нас такива — не вярват много на комунистите“...

БЕЗПОКОЙСТВАТА НА ТРОПИКА

Беше десет часът, когато самолетът кацна на летището.

— В „Гранд отел“ няма места — рече шофьорът на таксито, — но ще ви заведе в „Отел дьо парк“, не ще се разочаровате.

В тъмното загадъчно блеснаха белите му зъби.

От отворения прозорец на таксито навлизаше тежка влага. Ризата, панталоните, косата ми — всичко беше мокро.

Колата спря пред дълга жълта барака. Ярката неонена светлина я правеше да изглежда още по-жалка.

— Ето, господине, „Отел дьо парк“ — рече шофьорът.

Белите му зъби отразиха светлината. Капчиците пот по черното му лице поглъщаха светлината и то изглеждаше като напръскано със замърсена вар. Беше късно да търся друг хотел, пък и сигурно нямаше място. Знаех, че е така, защото преди това бях минал през Дакар, Конакри и Бамако и навсякъде добрите хотели бяха претъпкани.

— Ще останете доволен — рече шофьорът, докато прибираше парите. — Господата, които идват в Абиджан, го предпочитат пред „Гранд отел“.

Една жена с отпусната походка ме заведе в малка стаичка — влязохме в нея направо от уличния плочник. Вътре миришеше на мухъл. Подът беше постлан с рогозка, леглото — дървено и най-обикновено, мивката напукана и мръсна, зацапано и счупено беше и огледалото. Прокарах ръка по чаршафите — бяха мокри от влага. Няма да се спи тази вечер, рекох си, утре ще потърся нещо по-добро.

Жената дълго се мъчи и мърмори, докато записваше името ми в хотелиерската книга.

— Такива не са идвали насам.

— И добре са правили — рекох.

Жената се засмя:

— Я погледнете през прозореца.

Прозорчето беше малко, с решетки. Някакъв бивш затвор, казах си, превърнат в хотел. Дръпнах тъмната завеска и изведнъж ярка

светлина заслепи очите ми.

От решетъчното прозорче се виждаше голяма градина с „втъкнати“ между дърветата неоновы пръчки и по средата — басейн!

Там съм, рекох си, зашеметен от гледката. Съблякох потните си дрехи и изскочих във по бански гащета.

Басейнът гъмжеше от голи тела като аквариум.

Хвърлих се и потръпнах от удоволствие, когато хладката вода погълна тялото ми. Прав беше шофьорът!

Не зная колко време останах в басейна, докато се наситя и започна да се оглеждам. Тогава видях, че на тридесет крачки от басейна има бар и встрани от него — оркестър. Музикантите току-що бяха дошли и се настаняваха около едно равно циментирано място. Да изтичам, рекох си, и пийна нещо, после — пак във водата. Но не излязох веднага, защото около мене плуваше едно весело момиче, което ми се усмихваше винаги, щом погледите ни се срещаха. Ние изплувахме заедно няколко „дължини“ и устата ми се разчекнаха от усмивки, но желанието да пийна беше по-силно и аз излязох от басейна и изтичах до бара.

— Едно уиски със сода и повече лед — рекох, извърнат към басейна с надежда, че момичето ще последва примера ми.

— Вашето уиски, господине.

Посегнах към чашата, така както си бях полуизвърнат, и тогава видях момичето, което ми поднасяше уискито.

Най-красивото момиче, което бях виждал дотогава и каквото още не съм виждал.

Беше на осемнадесет или на деветнадесет години — не повече. Големи, тъмни и тъжни очи, малки, добре очертани и леко извърнати устни, естествено червени, сякаш беше ухапала зряла череша. Косата ѝ падаше на едри къдри върху раменете и в рамката на черната коса бялото ѝ лице изглеждаше още по-чисто и съвършено, като изваяно от слонова кост. Не бих могъл с думи да предам такава красота. Чувствувам, че ако започна подробно да описвам лицето, фигурата ѝ, ще разваля всичко. Вярвайте, като ви казвам, че тя беше най-красивото момиче, което съм виждал, а аз съм виждал немалко красиви момичета у нас и из широкия свят.

Забравих и басейна, и момичето от басейна, което ми се усмихваше, и чашата пред себе си. Гледах барманката като

хипнотизиран. Боже мой, каква невероятна красота!

Момичето гледаше към басейна — неподвижно, без да трепне — и аз за момент помислих, че срещу мен стои не живо момиче, а някакво съвършено творение на гениален скулптор.

— Едно уиски — рекох, за да проверя, че не се лъжа.

— Но вие не сте изпили още чашата си — рече съвършеното творение и аз си направих първия извод: истинската красота кара хората да халюцинират.

После, докато гледах момичето, ми стана тъжно. Разбрах, че е вярно твърдението — истинската красота винаги поражда тъга (вторият извод).

Беше ми мъчно за това момиче, за тази красота, която ще загине в африканските джунгли, в тая Африка, която никога не ще бъде нейна истинска родина.

После дойдоха моряците. Бяха стотина души, от някакъв военен френски кораб. Бяха млади и много шумни и между тях имаше няколко красиви и богати момчета, защото единствено те пиеха скъпото уиски. Един от тях, когото приятелите му наричаха Клод, беше високо, здраво и хубаво момче, изглежда, най-богато от всички, защото пиеше най-много и беше страшно самоуверено. Клод искаше да се хареса на барманката и я разсмиваше с разни вицове и тя се смееше, и консумацията вървеше заедно със смеха, а това беше много важно, защото, както научих по-късно, момичето беше дъщеря на съдържателя на хотела.

Момичето се смееше и на мене ми ставаше все по-мъчно, тъжно до сълзи и аз се прибрах късно в хотелската стая и ми беше толкова тъжно, че дълго се въртах във влажното легло и заспах едва на сутринта, когато влагата се бе вдигнала и бе станало малко по-хладно.

ТИ СИ БАЩА МИ

В бежанския лагер „Дашрет ел Муджехед“ („Село на бойците“) още щом седнахме в палатката, която служеше за канцалария, при нас се шмугна Джамал, четиригодишен. Беше рано сутринта и ние закусвахме. Момчето се завря между коленете ми и започна да се гали. Беше в мръсна скъсана рубашка. Усмиваше ми се и искаше да го галя. Беше много красиво момченце и аз го галех по косата и дланта ми почерняваше. Но момчето ме молеше с поглед да го галя и аз го галех; беше ме приятно да търкам дланта си о твърдата сплъстена от прах и мръсотия коса.

Подадох му парченце хляб. Джамал го дръпна от ръката ми и бързо го сложи на масата. После момчето започна да милва ръката ми, гледайки ме в лицето: „Не съм гладен...“

То беше навсякъде в лагера и бе чудно как това мъничко мършаво момченце успяваше да бъде преди нас там, където ние, тримата българи, се появявахме. Надникнем в новото училище — Джамал е вече там и ни се усмива. В старото училище вратата предпазливо се открява, преди още някой да е посегнал към дръжката — Джамал! Той ни следваше навсякъде, сякаш ние вървахме по стъпките му, и чакаше само да седнем някъде, за да се завре между коленете ми. Искаше да бъде погален. Нищо друго.

Джамал беше сирак. Баща му бе убит като партизанин, майка му — разстреляна.

Край лагера се простира голяма полянка, оградена с дървета.

Веднъж през полянката мина един батальон.

Войниците, с раници и пушки, вървяха в колона по един — алжирски войници, облечени в зеленикави униформи. Въпреки горещината те вървяха стегнато. Децата наизскачаха край полянката.

Изведнъж отнякъде изскочи Джамал. Какъвто си беше мъничък, той се затъркаля като топка из тревата. Хвана се за панталона на първия войник, потича с него, после се заплете в краката му.

Войникът го вдигна на ръце. Това бе извън правилника. Войникът погледна към лейтенанта. Беше извън правилника, но и лейтенантът извърна глава.

Джамал беше обвил ръчичките си, черни мършави ръчички, около врата на войника. Беше ги обвил здраво, защото войникът въртеше глава, но не искаше да свали на земята момчето. Не зная, може би и той имаше такъв син, но вървеше с момченцето и се озърташе смутено. Лейтенантът гледаше назад, после заповяда на колоната да спре. Група войници заобиколиха момчето и насядаха на земята. Джамал притискаше лицето си о лицето на войника. После отдръпна главата си и го погледна в очите.

— Ти си баща ми! — каза уверено момчето и отново притисна лицето си о лицето на войника.

Бяха му казвали много пъти, че баща му е войник и някой ден ще дойде в лагера. Казваха му го много пъти, защото Джамал питаше всеки срещнат кога ще дойде баща му с униформа и пушка да го вземе от лагера. Джамал запита и нас. И ние казахме същото: скоро ще дойде.

Джамал обгръщаше здраво врата на войника и каза още веднъж:
— Ти си моят баща!

Войникът затвори очи и извърна глава.

Лейтенантът стоеше настрана и виждах, че се вълнуваше.

После той отиде при войниците и помилва детето.

Другите деца сякаш само това и чакаха: затичаха по полянката.

След миг войниците и децата се смесиха в пъстра купчинка.

ПРЕД ВИТРИНАТА

Вратът му беше толкова мършав, че се чудех как поддържа табличката — дървена табличка с въженца. Не беше сам. На плочника стояха с таблички и други момчета, но аз купувах цигари винаги от него, защото беше най-малък.

Знаех, че е сираче и че се казва Диало. Момчето само ми каза — както всички сенегалци, и то говореше френски.

В центъра на Дакар черните деца бяха продавачи, прислужници в хотелите или носачи.

Французойчетата — в бели ризки, къси панталонки и лъснати обувки — се разхождаха с бавачките си. Бавачките държаха за ръце дори и по-големите момченца, да не би, не дай боже, да се смесят с черните!

Веднъж внезапно рукна дъжд — топъл, но силен дъжд, който за две минути превърна улиците в клокочещи реки. Тропически дъжд. Затичах към хотела. Малките продавачи на цигари се бяха приютили под стряхата. С ококорени, радостни очи Диало гледаше танцуващата вода. Под стряхата се бяха подслонили много хора и дъждът, който не правеше разлика между бели и черни, ги бе събрал на сушина заедно. До Диало стояха две момченца. Бавачките им, обърнати гърбом, гледаха витрината и бяха забравили възпитаниците си.

Чух как по-малкото каза на другото:

— Морис, какво мислиш: ако го пипна, ще си очерня ли пръста? Брат ми каза, че кожата им пуска черно.

— Глупости! Ти говориш глупости, Роберт. Не вярвам да пуска черно. Но ако искаш, може да опитаме.

— Опитай тогава — каза Роберт.

— Не искам, гнус ме е.

— Нали казваш, че кожата не пуска черно?

— И да не пуска, все ми е едно. Не искам да знам. Опитай ти!

— Страхуваш се, Морис! Страхуваш се от черните.

— Аз ли? — Морис сви ръката си: — Пипни тук! Усещаш ли мускула?

Роберт допря пръстите си.

— Коров е — каза той, — но се боиш от черния. Я виж колко е малък, а те е страх.

— Ти си глупак! Черните са хилави. Ние ядем масло и прием мляко, затова сме бели и силни. Те ядат черен хляб. Ти си глупак, Роберт, и нищо не разбираш.

— Хайде, пипни го, щом не се боиш!

Морис протегна ръка и докосна с показалеца си челото на Диало. Негърчето се дръпна уплашено, но нямаше къде да отиде, защото беше претъпкано с хора, а дъждът продължаваше да плющи.

— Казах ли ти? Не пуска черно! — Морис показа пръста си на другото момче.

— Ти едва го допря, затова не се изцапа — рече упорито Роберт. — Ти си страхливец.

— Сега ще видиш, че не съм! — рече ядосано Морис и удари плесница на негърчето.

Две негърчета, по-големи от Диало, се приближиха и едното бутна с лакътя си французойчето:

— Защо го биеш?

Морис побледня и уплашено потърси с очи бавачката си. Тя гледаше витрината и говореше с бавачката на Роберт.

Негърчето хвана ръката му над лакътя.

— Морис, цапни му един! — извика Роберт. — С твоите мускули!

— Пусни ме! — рече наперено Морис, насърчен от думите на приятеля си.

— Какво ти е направил? — каза негърчето, без да пуска ръката му. — Ами ако и аз ти ударя една плесница?

— Остави го — рече един възрастен негър, — ще си изцапаш ръката.

— Нищо — усмихна се черното момче, — после ще я измия. — И залепи черната си ръка върху бялата буза на французойчето.

— Мадам Ивет! — извика Морис на бавачката си, разтреперан и готов да заплаче. — Черните ме бият. — И той избяга на улицата. След него хукна и Роберт.

Бавачките хванаха за ръце момчетата и без да обръщат внимание на дъжда, тръгнаха по улицата.

— Морис — крещеше Роберт, — знаеш ли, че пръстите на негърчето са оставили червено върху бузата ти. Ама как! Брат ми лъже ли?

Мъжете под стряхата се засмяха. Белите не се намесиха, защото черните бяха повече, а и аз съм забелязал, че големите хора не обичат да се бъркат в разправиите на децата.

Диало остави табличката си под стряхата, излезе на улицата, радостно заподскача и викна:

— Ехе, дъжда! Хубаво е, когато вали!

РОКЛЯ ОТ БАНКОТИ

Вървахме в колона по един, защото улицата беше невероятно тясна и стръмна. Езат стъпваше пъргаво по нагорнището и ние едва го следвахме с мокри от пот ризи, омърлушени и недоверчиви.

Той се заизкачва по някакви стъпала — груби камъни, вкопани в земята. Ние го гледахме, докато потъна в тъмнината.

— Слушай — рече Васил, — този Езат... познаваш ли го добре?

Познавах го вече четири години, но в чужбина човек става недоверчив.

— Ей, ало! — Гласът на Езат идеше отгоре, от тъмното. След малко силуетът му се отдели от тъмнината. Връщаше се.

— Защо се спряхте? — рече той и се взираше в лицата ни. — Уплашихте се, така ли? — В гласа му се долавяше обида и разочарование. — Мислите ли, че ще ви компрометирам! Бъдете сигурни: никой няма да узнае какви сте. Но ако не дойдете, никога няма да разберете... Хайде, не бъдете смешни.

Дълго време се изкачвахме по стълбите. Те ни изведоха пред някакво старо здание без входни врати. Започна ново изкачване по дървена стълба. Тя пъшкаше и стенеше под краката ни и струваше ми се, ще рухнат тези стълби, проядени от дървеници, изтъркани от краката на хората. На петия етаж Езат се спря и почука: едно продължително почукване и две къси: та-а-а тътът.

Вратата се откряна и отвътре изскочи сноп светлина.

Една глава се подаде от отвора и попита тихо:

— Езат, ти ли си? Твоите хора сигурни ли са?

— Казах ти вече — отвърна раздражено Езат. — Защо питаш пак?

Главата се дръпна и ние влязохме.

Дълъг тесен хол, червена светлина и някакви хора, насядали на пода. Никой не ни обърна внимание и ние седнахме по турски върху килима. Някои бяха изули обувките си и пушеха мълчаливо. През тютюневата мъгла чертите на лицата им се губеха.

Висок човек с тънки мустачки, същият, който ни отвори, се появи в хола с цигара в уста и като потриваше весело ръцете си, рече:

— Господа, още минутка търпение.

Той смешно се поклони и влезе в една от страничните стаи.

В хола се втурна някаква гола фигура. След нея, усмихнат, вървеше господинът с мустачките. Той застана на средата и с тона на конферансие каза:

— Господа, пред вас („И зад нас“ — обади се някой и се закиска) е госпожица Надя Сароат, най-прелестното цвете на Изтока, майсторка на модерния ориенталски танц.

Танцърката беше жена, минала вече първата си младост, но имаше младо, стройно тяло, едва прикрито с бяла коприна от кръста надолу: при най-малкото движение бедрата се оголваха. На гърдите ѝ срамежливо бяха закрепени две маргаритки от плат.

От дъното на хола писна кларне и госпожица Сароат започна „модерния си ориенталски танц“: пак губеци, разбира се, само че по-сластни и по-безсрамни от тия, които обикновено представяха по кабаретата.

Седящите и полулегнали хора лениво заръкопляскаха в такт с движенията на танцърката. Тя все повече се разпалваше, извиваше тяло назад, кършейки кръста си. Но макар танцърката да беше опитна, всичко бе познато и омръзнало до втръсване. По едно време при нас дойде високият мъж и любезно ни предложи цигари от разкошна медна кутия.

Танцърката започна да се върти в кръг. Арабите изваждаха книжни банкноти от по една лира и ги лепяха по тялото ѝ. Спря пред нас и се заизвива, като ни облъха с тежкия си парфюм. Извадихме от джобовете си банкноти и ги лепнахме на тялото ѝ. То сигурно бе намазано с нещо, защото банкнотите се залепяха по-лесно и от пощенски марки. Този „номер“ се повтори няколко пъти и щом се спреше пред нас, ние с Васил знаехме, че няма да се махне, докато не залепим банкноти по останалите още голи места на тялото ѝ.

След три-четири такива „кръга“ тялото ѝ се покри с банкноти. Високият господин завъртя някакъв електрически ключ и светлината стана зелена — в хола полумракът се сгъсти. Тогава госпожица Сароат махна копринения плат и под съживените викове „мас саляма“ продължи танца си само по рокля от банкноти. Това, значи, била

„голямата изненада“ на Езат. Сънливите при влизането ни хора постепенно се оживяваха при вида на тази танцуваща дама в рокля от банкноти. Мнозина бяха станали прави, обикаляха около танцърката и пляскаха с ръце, подвиквайки това странно арабско „мас саляма“, което означава и „здравей“, и възклицание, и израз на голямо учудване или възхищение. Неусетно това оживление се бе предало и на нас двамата. По едно време разбрах, че и аз удрям ръцете си. Лицето на Васил бе придобило същото блажено-глупаво изражение, каквото имаха лицата на арабите, а сигурно и моето лице. Той се бе понадигнал от мястото си, пляскаше и подвикваше: „Мас саляма!“ Дявол да го вземе, сякаш всички бяхме изпаднали в някакъв транс.

Най-после мадмоазел Сароат завърши танца си и изчезна от хола. Щракна електрическият ключ и светлината пак стана мътночервеникава. Сега вече никой не седеше на пода. Всички се движеха из хола, пушейки цигарите си, разговаряха възбудено или си тананикаха нещо.

Мадмоазел Сароат се върна с необикновено голям поднос, препълнен с миниатюрни чашки с кафе, приготвено по специална рецепта. То беше толкова силно, че една кафена лъжичка от него се равняваше на петдесет грама обикновено чисто кафе. Всеки получи по чашка.

Сега танцърката беше облечена в модерна черна рокля с огромно деколте, разголени ръкави и „жупон“: той така силно разперваше роклята ѝ, че навеждайки се, за да поднесе кафето, не оставаха тайна нито качеството на жартиерите ѝ, нито цветът на бельото ѝ.

Кавалерът ѝ включи някакъв магнитофон и червеникавият полукръг затрептя от звуците на джаза.

— Дами канят — рече нейният приятел и мазно се ухили.

Дамата показа необикновена енергия. Тя канеше мъжете един след друг и според музиката танцуваше ча-ча-ча, калипсо, мамбо, бамба, притискаше потното си тяло при фокстрота и тангото.

Кавалерът на дамата и домакин на това странно тържество сякаш бе обхванат от някакъв бяс, търкаляше се на килима, издърпваше „цветето на Ориента“ от прегръдките на танцуващите мъже, крещеше, че краят на света ще настъпи тази нощ.

Чувствувах, че и мене ме обзема желание да скачам, да чупя чаши, да се сборя с някого. Езат напълно бе забравил за нас и танцуваше с един шишко някакъв „меланж“ от рек-енд-рол и ча-ча-ча.

Трябваше да се измитаме, докато още бе време. Като се подканяхме и насърчавахме един друг, ние с Васил се измъкнахме навън. Надолу по стръмните стълби тичахме като бесни. За да изразходваме енергията, която бушуваше у нас, ние до късно скитахме из града. Ходихме на две кина, без да чакаме края, стреляхме по стрелбищата, посетихме ловния парк, където при електрическо осветление имаше състезание на стрелба по летящи чинийки. Едва на разсъмване с отмалели крака се прибрахме в квартирите си.

Събудих се пак на разсъмване. Бях спал цял ден и цяла нощ. Нямах сили да се вдигна от леглото. Чувствувах се изтощен до крайност. Лапнах термометъра: не, нямах температура, макар ужасно да ме болеше глава.

Лежах до обед. Станах, изпих чаша силно кафе. Това малко ме ободри, но нямах желание да погледна дори и вестника. Още ми се спеше.

Не зная колко време съм седял на канапето без мисъл в главата, когато на вратата се позвъни. Беше Езат. Лицето му имаше восъчножълт цвят, под очите му — тъмни сенки.

Той се отпусна на канапето и като правеше опит да се усмихне, запита:

— Е? Как ти хареса?

Нямах желание да отговарям. Спеше ми се.

— Колко цигари изпуши тогава?

— Не помня. Защо?

Отговорът не ме интересуваше. Исках да спя.

— Цигарите бяха наркотични... Тютюн, смесен с хашиш.

Спомних си, че продажбата и пушенето на хашиш се наказват много строго. Вестниците често съобщаваха за осъдени хашишомани. Но нямах сили да реагирам. Той продължаваше да говори нещо и аз трябваше да употребявам големи усилия, за да го слушам.

— ... Не се ядосвай... нищо страшно...

Той продължаваше да говори. Очите ми се затваряха. После пак улових смисъла на думите му:

— ... Този високият, приятелят на оная курва, е майор...

Напрягах волята си да не заспя. Виждах, че Езат заговори трудно. И той заспиваше.

Ритнах го.

— Разказвай!

— Майорът работи в отдела за борба срещу хашиша. Виждаш... сигурна работа.

Дотътрах се до мивката. Плиснах чаша вода върху лицето му.

Той отвори очи и рече апатично:

— Какво има?...

— Разказвай!

— Това е всичко... Не се сърди, че не ти казах предварително. Но ти трябваше да видиш... — Той се закиска тихичко, почти без звук. — Какво? Нима не е интересно за нашите нрави, а?... Хайде сега да спим... До довечера ще бъдем „Окей“...

Той се отпусна на канапето и заспа. От брадата му се стичаше вода и мокреше шията му. Но знаех, че сега вече нищо не може да го събуди. Знаех го по себе си.

МОИТЕ ПРЕВОДАЧИ

Първият от тях, Жорж Фуад, беше копт — египетски християнин. Дребничък човек с птиче лице, украсено с необикновено голям нос. „Фараонски“ — казваше той и твърдеше, че му е наследство от Рамзес Втори, който му се падал „пряк працядо“. От историята е известно, че в Египет са фараонствували тринадесет Рамзесовци. „Прекият працядо“ на моя преводач е най-великият египетски фараон, царувал от хиляда четиристотин и пета до хиляда триста тридесет и девета година преди нашата ера.

— Господине — каза Жорж, когато ми го представиха, — уверен съм, че ще бъдете очарован от моята работа. Освен френски аз владеем отлично английски, испански, португалски, италиански и немски.

— Арабски?

— Извинете, господине, но въпросът ви е неуместен. Арабски е майчиният ми език! — Преводачът обидено скипри тънките си устни.

— Тогава всичко е наред — казах аз. — На първо време арабски и френски са достатъчни.

— Но представете си, че бразилският или аржентинският посланик свикат конференция! — протестира Жорж. — Тогава без моя португалски или аржентински не можете се справи.

— Така е, но най-напред едва ли ще ни интересуват проблемите на Бразилия или Аржентина.

— Лъжете се, господине — рече Жорж и имаше право, защото започнахме общата ни работа тъкмо с проблемите на Латинска Америка.

Жорж заяви, че е прекарал четиринадесет години в Южна Америка като специален дипломатически пратеник на етиопския император. Преди да пристъпи към южноамериканските проблеми, направи преглед на положението в Етиопия.

— Етиопският император — каза Жорж — е мой личен приятел. Две години служих при него в двореца.

— Тогава сигурно знаете и етиопски?

— Като майчиния си език!

Преводачът поръча на Фатма да донесе кафе и се впусна в описание на етиопския дворец и потайностите на Адис Абеба. Така мина първият работен ден.

На другата сутрин още с пристигането си преводачът започна разказите си за живота в Южна Америка. Той се тюхкаше, че загубил изрезките от бразилските, аржентинските или уругвайските вестници, в които била отразена обширната му дейност.

Разказите за Латинска Америка продължиха три дни. През това време Жорж изчерпа всичките ми запаси от кафе.

На четвъртия ден, когато пристигна и започна: „Да, господине, докъде бяхме стигнали?“ — с намерение да се задълбочи още повече в южноамериканските проблеми, аз внимателно подхвърлих, че е време да се върнем към арабската действителност.

— Окей! — рече Жорж. Разлисти арабските вестници и след пет минути докладва: — Нищо интересно, господине, какво интересно може да се очаква от тия вестници!

— Все пак прочетете заглавията.

— Заглавията ли? — рече озадачено Жорж и прехвърли пурата от единия край на устните си към другия. Защото Жорж пушеше пури. „Навик, останал — казваше той — от приятелството ми с аржентинския президент.“ Преводачът отново пъхна внушителния си нос във вестниците и каза уверено: — Нищо! Само заглавия на филми, убийства и кражби.

— Например?

— Например „Човекът човекоядец“, „Убиецът скелет“, „Гигантът с пламтящите очи“, „Невероятната история на Ал Капоне“...

— На каква тема са уводните статии?

— На същата — без запъване отвърна Жорж. — Да продължа ли?

— Да, да, карай по-нататък!

Въодушевен, Жорж изреди в скоропоговорка още десетина заглавия на филми и криминални съобщения, между които „Заклал себе си и после застрелял жена си в сърцето, двамата си невръстни братя и седеммесечната си дъщеря.“

— Прочетете тази новина — помолих.

— „Снощи в една къща, намираща се в най-тъмната улица на квартал Хан Халил, касапинът Мохамед Абдел Азис, притежател на

касапница в горепосочения квартал, изпадайки през споменатата нощ в нервна криза...”

— Достатъчно — прекъснах го, поразен от фантазията му.

След това му благодарих за приятните часове, прекарани с него, и го освободих от работа.

Този правнук на Рамзес Втори не знаеше дума от майчиния си език — арабски!

После съдбата ми изпрати Юсеф Фаузи, нисичък и топчест, с подпухнало лице. Представи се делово и каза, че утре сутринта ще дойде по-раничко да прегледа арабските вестници.

На другата сутрин в пет часа Юсеф Фаузи пристигна у дома с куп вестници под мишницата.

— Малко рано — казах несмело.

— Времето е пари, господине — отвърна той и без повече приказки седна зад пишещата машина.

След два часа Юсеф ми поднесе петнадесет страници текст.

Прегледах превода. Той беше превел интересни статии и както по-късно разбрах, преводите му бяха точни.

Едно само ме безпокоеше — Юсеф работеше още на 5–6 места: учител в един френски колеж, където всяка сутрин трябваше да бъде в 7,30 часа; следобед — в една фирма за продажба на леки коли, вечер от 9 часа — като редактор в местния френски вестник. Между другото вършеше преводаческа работа в египетската кинематография, предаваше частни уроци по френски и може би се занимаваше още с други неща.

Все пак отначало всичко вървеше добре. Юсеф Фаузи като самия пророк бе вездесъщ. Всяка сутрин в пет часа той ме изтръгваше от най-сладкия сън и в „интереса на работата“ аз сядах до него, мъчейки се да държа очите си отворени над листовете, които той бързо ми подаваше, сякаш въртеше циклостилна машина.

В секундите, докато сменяше листовете, аз се опитвах да изтръгна някой факт от биографията му. Така успях да науча, че поради липса на време, от пет години Фаузи не бе ходил на кино (чувствителният ми нос ме караше да мисля, че от дълго време не е ходил и на баня), от десет години не бе прочел нито една книга и освен улиците, свързващи го с работните места, които той прекосяваше с

едно „Рено“, модел 1933 година, познаваше Кайро не повече от всеки новопристигнал чужденец.

Но, изглежда, е вярно, че човешките възможности имат предели. Веднъж, както пишеше на машината, той се вдърви, сякаш получи паралитичен удар. Поуплашен, аз го разтърсих: нищо обезпокояващо — преводачът беше заспал.

Той спа пет минути, след това разтърси глава и дори без да поглежда във вестника, довърши започнатата фраза. Забележителен рефлекс!

Една сутрин Фаузи не се яви на работа. В осем часа двама ученици от колежа дойдоха да го търсят в къщи. В десет часа един полицай ми донесе голям плик. Вътре имаше няколко листа, изпълнени с познатия ми ситен почерк — преводи от арабските вестници. Към тях с карфичка бе закрепена записчица:

„Господине, поради непредвидени обстоятелства се намирам в полицейския участък! След един час ще ви изпратя и останалия превод.

Ваш предан Юсеф Риад Фаузи.“

Веднага отидох в участъка. Фаузи седеше в една стаичка зад малка масичка и довършваше превода.

— Какво се е случило?

— Блъснах с колата един пешеходец.

— Тежко?

— Преди малко съобщиха, че е починал в болницата.

— Но как стана това?

— Снощи — отвърна той, продължавайки да пише — работих до по-късно и като се прибирах в къщи, сигурно съм заспал на кормилото. — Той вдигна за момент облата си, късо остригана глава и рече: — Но вие не се безпокойте за превода. Всяка сутрин ще го изпращам от затвора, само че написан на ръка. Уговорих с началника.

Какво можех да му отговоря? Той ме съветваше да не се безпокоя!

После за кратко време съдбата ми изпрати за преводач Абас, но за него дори не заслужава да се разказва. Той беше контешки облечен и

миришеше на бръснарница. Всяка сутрин поднасяше на „мадам“, т.е. на жена ми, кошничка с цветя и се възхищаваше от красотата ѝ.

Първия ден някой му телефонира и Абас съобщи със скръбно лице, че леля му е умряла.

На втория ден пък отсъствува — погребваха леля му.

На третия ден баба му получила слънчев удар.

На четвъртия ден по спешност го извикаха в болницата — първият му приятел берял душа.

На петия ден получих парфюмирана записчица:

„Господине, с мене се случи нещастие. Внезапно заболях от остър грип. Бъдете така добър да изпратите по куриера заплата ми за настоящия месец. Парите са крайно необходими да платя на лекарите. Моите най-възторжени почитания към мадам.

Предан Ваш...“

Подтикнат от шестото чувство, отидох в близката сладкарница. Абас седеше на американско столче и ядеше сладолед. Той запази пълно самообладание.

— Истинско чудо, господине! Докъде стигна съвременната медицина! Само с една инжекция и грипът изчезна. — И с очарователна усмивка предложи: — Вземете един сладолед, забележителен е!

Побъбрахме и се сбогувахме. Той обеща да ми се обажда от време на време, та в случай че пак ми потрябва за работа, да бъде подръка.

Приятен човек...

Последният ми преводач се казваше Самиха. Хубаво име. И момичето беше хубаво. И работеше добре. Самиха бе завършила френски колеж, после — американския университет в Кайро и знаеше отлично арабски, френски и английски. Баща ѝ имаше феодални владения някъде в Горен Египет и Самиха работеше не защото имаше нужда от пари, а както тя казваше, за да се чувства самостоятелен човек.

Всеки ден идеше облечена в различни рокли. В съответствие с цвета им менеше и обувките си, огърлицата и обиците. Ала всичко в нея беше просто и елегантно и никога не излизаше от рамките на добрия вкус. И самата тя бе отлично възпитана.

Но след половин година един случаен разговор разкри, че Самиха по недоразумение е останала толкова време при мен.

Веднъж, като превеждаше статия от „Ал Ахбар“ срещу комунизма, Самиха запита дали България граничи с някоя комунистическа страна.

— С Румъния. Тя е наша северна съседка.

— Оттам не изпращат ли понякога комунистически агенти — каза тя, неволно употребявайки терминологията на „Ал Ахбар“.

— О, разбира се, понякога министър-председателят на тази страна идва в България, друг път нашият премиер-министър отива в Румъния.

— Как!

— Ами така...

Но момичето искаше по-конкретен отговор. Хубавичкото ѝ лице пламтеше, ръцете ѝ, които лежаха върху клавишите на пишещата машина, потреперваха.

— Искате да кажете, че и България е комунистическа страна? Не е възможно!

— Да.

— Тогава сигурно и вие сте комунист! Боже мой! — простена Самиха.

Каза, че не се чувства добре, и помоли да си отиде.

И повече не се върна. Поне да бе дошла заплатата си за последния месец да получи...

ДВАМА МЪЖЕ

Крачеха мълчаливо по тясната, непавирана уличка. Двама мъже. Единият беше висок, с ниско подстригана, тъмна коса, другият — рус, мъничък, едва стигаше до кръста на високия. Вървяха отпуснато, с леки поклащания и се държаха за ръце.

Обичаха да бродят из далечните квартали на града. Вечер не им се стоеше сами в празната къща, избираха най-тъмните и тайнствени улички и се чувствуваха като велики пътешественици.

Бяха мълчаливи хора (както подобава на истинските мъже), но понякога (това се случваше рядко) малкият мъж питаше с една настойчивост, която забавляваше (или тревожеше) големия. Русият знаеше, че истинските мъже говорят малко и разбират нещата от половин дума. И все пак тази вечер той се поддаде на изкушението.

— Татко — рече малкият мъж, — защо казваш, че най-близкият ти приятел е чичо Петър? Той нали живее чак в Княжево!

Високият мъж трепна и още по-силно стисна ръката на малкия.

Повървяха мълчаливо и малкият отново запита:

— Кажи бе, татко!

Големият се опита да обясни: малкият не остана доволен от обяснението, искаше да запита още нещо, но се стърпя. Обаче продължи да мисли.

Стигнаха края на уличката и се спряха.

— Оттук — предложи малкият мъж, — тази уличка ми изглежда по-тайнствена.

Големият покорно се съгласи.

Уличката ги изведе на някакъв ров, насипи пръст и камъни. Чудеха се откъде да минат.

— Става късно — рече големият, — да се прибираме у дома.

— Не ми се спи — отвърна малкият. — Още колко скрити улички не сме видели! Там има мост! Да минем по него.

Сянката на малкия легна върху насипа и той тръгна след нея, като стъпваше по меката пръст. Големият неохотно се затътра след

него. Той сви ръката си в юмрук — искаше да запази топлината от малката мека ръка на момчето.

Мостът беше голям, асфалтиран и безлюден.

— Какъв дълъг мост! — възкликна момчето.

Бяха съвсем сами и малкият направи тайнствено лице. Той виждаше на всяка крачка тайнствени и чудни неща. Големият крачеше апатично, спеше му се. Походката му стана още по-отпусната и ленива. Малкият, напротив, се бе въодушевил, вървеше бодро и напето.

— Татко, има ли мостове, дълги сто километра?

— Не — рече големият, — няма мостове, дълги сто километра.

— Защо няма?

Големият само махна с ръка. Мързеше го да отговори.

— Ами има ли мостове, дълги три метра?

— Три метра ли?! — изненада се големият. — Няма... Не, има, но това вече не са мостове.

— А какво са?

— Просто така... нищо не са.

— Нищо ли! Ами как се наричат?

— Никак.

— Никак ли? Те сигурно се наричат къси мостове; защото нали другите пък са дълги мостове.

— Добре — рече уморено високият, — къси мостове или малки мостове.

— Не, къси мостове! — Малкият беше упорит мъж. — Къси и дълги мостове — повтори момчето. — Малък е мостът, когато е нисък като мене, а другите са къси мостове — една, две, три крачки.

Те още вървяха по моста, защото той беше дълъг мост.

— За какво са?

— Мостовете ли? Уж си умно момче, пък не разбираш.

— Зная — рече момчето, — мостовете правят пътя по-къс.

— Браво, сега говориш като мъж. Хайде оттук, ще вземем автобуса и в къщи — каза бащата, като минаха дългия мост.

— Е, татко, на тебе все ти се спи! — рече момчето.

Големият се засмя.

— Така е, трябва да се наспя хубаво, иначе ще дремя на работата.

— Не може ли да се дреме на работата?

Големият вдигна рамене и не отвърна, нищо.

Момчето знаеше, че баща му не обича да приказва в автобуса, затова побърза да запита, докато още имаше време:

— Какво значи най-близък приятел?

— Най-близък приятел ли? Не зная.

— И аз не разбирам — рече момчето: — как така чичо Петър ти е най-близък приятел, пък живее чак в Княжево?

— Нали вече ти обясних.

— Сега каза, че не знаеш. Ами ако имаше мост до Княжево, нали пътят щеше да бъде по-къс?

— Така е, умник си ми ти! — Големият тупна малкия мъж по рамото.

Бяха близо до спирката. Момчето хвана ръката на баща си и запита тихичко:

— Ами мама приятел ли ти е? И тя сега живее далече, но нали може като чичо Петър...

— Много говориш! — прекъсна го сърдито бащата. — Тази вечер страшно много говориш.

— Страшно ли? — учуди се момчето. — Извинявай, татко, не исках да те уплаша. Ама ти защо се уплаши? — Гласчето му премина в шепот.

И млъкна. Той отдавна беше разбрал, че сериозните мъже никога не разговарят на висок глас пред чужди хора.

ЦВЕТА ЗА ОСЕМДЕСЕТ СТОТИНКИ

В автобуса са само двамата — шофьорът и кондукторката, първият рейс, който тръгва от далечното предградие — доскоро село — към центъра на града. Студено е и кондукторката седи в кабинката. Шофьорът се мъчи да разговаря, защото му се спи.

— Времето днес ще бъде хубаво, към обед ще се стопли. — Снощи беше с приятели в кръчмата и сега клюма над волана. Още е тъмно и не може да се разбере има ли облаци на небето, или е чисто. Но шофьорът е убеден, че времето ще бъде хубаво. Убеден е, защото така му се иска.

Кондукторката, грозничко, русо момиче с издут корем — поради напреднала бременност — държи в ръката си грамофонче. Гледа цветенцето с наивно-мечтателен израз. Шофьорът продължава да мърмори, излагайки своята лична прогноза за времето. Тя не казва нищо и си гледа цветето.

„Темерут — мисли си той, поглеждайки с отвращение издутия ѝ корем, — дума не мож изкопчи от нея. С тази ми е най-скучно да пътувам. Селянка.“

Шофьорът е роден в града, баща му и дядо му са били също градски хора. Тъкачи в най-старата фабрика. И той отначало е бил тъкач. В армията попаднал в шофьорски взвод и научил нова професия. Не му се искало да тъче платове. Женска работа. То си е и така. В старата тъкачна фабрика мъжете сега се броят на пръсти.

Кондукторката държи червеното грамофонче и си мисли за градинката в село. Мъничка, добре гледана градинка. Тя самичка се грижеше за нея. Малка градинка с шибои, хризантеми, лалета. Най-напред показваха белите си главички кокичетата. Студено и нежно цвете. Като чистия, недокосван сняг. Студено и нежно цвете, а толкова радост събуждаше в душата ѝ! После се появяваха виолетките — дребничките теменужки с морави цветчета, които скъпернически изпускат аромата си — като ранната пролет. Дребни теменужки, които в чашката с вода, вече поувехнали, слагаха главичките си върху

зелените листенца, прилични на широки, удобни възглавнички. Или не — листенцата повече приличат на ласкавите и нежни майчини длани. По-късно дворчето се изпълваше с уханието на зюмбюла. Вечер жълтите лалета тайничко си открадваха малко аромат от зюмбюла. Но само вечер — когато нямаше никой. Скриваха аромата си в затворените си жълти чашки и когато през деня лекичко ги разтваряха, също мъничко миришеха на зюмбюл. Но това бе чуждо ухание. Уханието на добродушния зюмбюл, който беше щедър, както всички весели хора. А колко надменни бяха през деня жълтите лалета! Боже мой, колко горди. Но без свой мирис.

Грамофончетата цъфтяха през късно лято. Най-нежното цвете. Сякаш искаше да напомни, че след студената зима пак ще дойде пролет. Тя винаги си мислеше за това, когато виждаше широките розово-сини фунийки, обилно разцъфтели по цялата градинка.

„Темерут — мислеше си с яд шофьорът, който бе започнал да се събужда, — селски темерут.“

Той имаше някакво вкоренено предубеждение към селяните. И никой не бе в състояние да го избие от главата му. Когато се запознаеше с някого, винаги го питаше откъде е. Ако оня му отговореше, че е от града, той непременно искаше да уточни: роден в града или... Ако новият познат беше роден в града, шофьорът напълно се успокояваше. Но ако беше роден на село... той веднага ставаше нащрек. Ако беше роден в село, но отрасъл в града, това донейде вървеше. Но ако човекът казваше, че само от няколко години живее тук, шофьорът се изпълваше с подозрение: стиснат — по-скоро ще умре, отколкото да почерпи една ракия (и тогава шофьорът го черпеше ракия след ракия, даваше си последните пари — така, да му гледа сеира); хитрец — все ще гледа да те пързулне, да те прати за зелен хайвер и непременно ще се прави на много беден. Понякога шофьорът срещаше селяни, които никак не отговаряха на неговата представа, но той упорствуваше. Беше чел някъде, че изключенията са затова изключения, за да потвърждават правилото. Тази мисъл му бе харесала и ако селският човек не се вместише в характеристиката на шофьора, просто беше потвърждение на правилото.

Оставаха още десет минути до спирката, шофьорът бе говорил цели петнадесет минути, а кондукторката все си мълчеше. Той я погледна крадешком. Тя гледаше унесено своето грамофонче.

„Блее като овца — блейок, както казват на село.“ Нарочно рязко взе един завой и кондукторката извика. „Аха! Обади се. Това не ти е селска талига.“

— Какво държиш в ръката си? — меко запита шофьорът. Беше се разкаял.

— Цветенце — отвърна кондукторката. — В нашето село им казват грамофончета.

— Това са едновременните грамофони — рече назидателно шофьорът. — Едно време грамофоните са били с големи фунии. Сега такива няма. Сега е векът на магнитофоните.

Кондукторката се усмихна и допря цветеча до лицето си. Грамофончето бе още влажно от сутрешната роса.

— Моят вчера ми се кара — рече кондукторката.

Шофьорът се усмихна подигравателно. „Най-последно — отвори си устата. Много ме интересува, че твоят ти се карал. Ще ти се кара, ами. Такава мърла.“

Но кондукторката не видя усмивката. Тя си гледаше цветенцето.

— Вчера купих цветя за осемдесет стотинки. А моят ми казва: „Да беше купила с тия пари нещо да си хапнеш.“ Пък аз предпочитам да си купя цветя. Когато се прибера в къщи, да ми е радостно.

Шофьорът я изгледа изненадан, сякаш я виждаше за пръв път. Намали — паважът на улицата беше неравен и колата подскочаше. Кондукторката стана, за да излезе от кабинката.

— Стой си тука! — рече шофьорът. — Тук по-малко друска. Когато свършваш с билетите, идвай в кабинката. И по-топло е, и не друска.

— Забранено е — рече кондукторката.

— Щом аз ти казвам, край! — рече строго шофьорът.

Той внимателно спря автобуса. Няколко души чакаха на плочника. Кондукторката излезе от кабинката.

Шофьорът не бързаше да тръгва. Извади от джоба си кутия цигари. Но не запали. Сети се, че димът е вреден за кондукторката. Може да й прилошее. Знаеше го от жена си. А нали й беше казал да идва в кабинката. Сложи цигарите обратно в джоба си. И взе цветенцето, което кондукторката бе оставила, преди да излезе. Държеше цветенцето с дебелите си пръсти и страшно се боеше да не го повреди.

СЪВСЕМ САНТИМЕНТАЛНА ИСТОРИЯ

Иван си мислеше, че най-важното нещо на този свят е да имаш късмет. Особено когато си войник. Затуй бе убеден, че е най-нещастният човек на земята. Никога не му е вървяло. От малък. Когато играеше на топчета и по-късно, когато си купуваше лотарийни билети. Нямаше си късмет. Но днес, както обичаше да казва батальонният командир, чашата преля. Днес трябваше да дойде тя. Тя беше... Не, не е сигурен точно как изглежда, дори още името ѝ не знае. Навярно е хубаво момиче, поне тъй му се стори в тъмното. Запознаха се при необикновени обстоятелства и изобщо цялата история напомняше на някакъв банален любовен филм. Измислена като в евтините разказчета с любовни интрижки.

Вечеря в града и тръгна пеш за казармата. Това е най-сигурният начин да се прибере преди изтичането на „фаталната минута“, стига да не се заплесва по пътя. Винаги сам прекарваше неделната си отпускат, защото не обичаше да зависи от капризите на другото. Беше свободен да избира улиците, по които да мине, да зяпа витрините, които му харесват, да види филма, който смята, че ще бъде интересен. Нямаше си приятелка — не е лесно за войник от провинцията да се запознае с някое хубаво момиче от столицата. Тия неща се случват само на кино. В живота — никога, особено ако си роден без късмет.

Сви по тясна, пуста уличка и ускори крачките. Стигна до бакалницата, която, откакто помнеше, бе вечно в ревизия, и тогава чу гласове. Басов мъжки глас ръмжеше застрашително: „Кротко, малката!“ После уплашеният вик на жена: „Пуснете ме!“ Иван затича и съгледа в тъмния вход на една сграда двама души, плътно притиснали някакво момиче.

Той спря.

— Какво става тук? — запита неуверено.

Двамата се сепнаха. Навярно в първия миг го сметнаха за милиционер. Момичето се опита да побегне. Единият от мъжете с рамене на боксър я сграбчи за ръката:

— Мирувай, момиченце, няма лесно да се отървеш от нас. — Бързо се бе окопитил. После рече на войника: — Я бе, заек, чупи се, че нали знаеш какво може да ти се случи!

Иван усети как кръвта нахлу в главата му. Помъчи се гласът му да звучи спокойно:

— Какво искат от вас тия двамата?

— Не ги познавам! — отвърна задъхано момичето. — Прибирах се в къщи и те се нахвърлиха... Оставете ме, моля ви, да си вървя.

Очите му свикнаха с тъмнината. Хубаво момиче, доколкото можеше да види.

— Не ги познавате, така ли? — запита Иван. Гласът му пресипна от вълнение.

— А бе ти още ли си тук! — пристъпи другият, едър, с ниско подстригана коса и пуловер, запретнат до лактите. Оня продължаваше да държи момичето, а тъмният пуловер излезе от входа и сви юмруци. Навярно с крехката си фигура Иван му се виждаше като мушица.

— Хайде, чупка!

Иван стоеше отпуснат, леко приведен, тънък, незначителен. Черният пуловер се наведе над него и Иван го удари с всичка сила по диафрагмата. Великанът изохка от изненада и болка, прегъна се надве. Тогава Иван му нанесе един страхотен ъперкут. Всичко трая по-малко от секунда. Без звук черният пуловер се строполи на земята, Иван извади ножа си и го насочи към гърдите на другия, с боксьорските рамене, който се готвеше да скочи върху му. Съгледа ножа и замръзна на мястото си.

— Само да мръднеш — рече тихо Иван и вдигна ножа към шията му, — до дръжката!

Долу се чуха охканията на падналия.

— Елате! — каза Иван.

Момичето излезе от тъмния вход и двамата бързо тръгнаха по улицата. Докато вървеше, той сложи ножа обратно в ножницата. Не се обърна нито веднъж.

Под уличната лампа Иван погледна часовника си. Момичето разбра и рече:

— Сега мога сама, благодаря ви... — уплахата бе сковала устата й, произнасяше думите на срички.

Той я погледна — всъщност за първи път. Разбърканите ѝ къдрици падаха безредно върху челото ѝ.

— Не зная как да ви благодаря...

Вече трябваше да тича, за да стигне навреме. Сам се учуди, когато се чу в последния миг да казва:

— Елате на свиждане. Ще Ви чакам... — Искаше да каже и името си, но вече краката му тичаха по надолницето.

По-добре стана. Името му — най-баналното, което човек може да си представи: Иван Стоянов. Батальонът бе пълен със звучни имена: Валентин, Красимир, Светлин, Ясен. Все измислени, купешки имена.

После се ядоса на себе си. Защо трябваше да я кани на свиждане? Сякаш искаше възнаграждение...

Генералът отиде пред портала да чака колата си. Беше приятен слънчев ден. Септември, най-хубавият месец на годината — слънцето топли, но не изгаря. Генералът разсеяно гледаше към пъстрата група жени, мъже, млади момичета, които се сбогуваха с войниците. Часът на свиждането изтичаше. Това се усещаше в припрените ръкостискания, в бързите задъхани думи, в безсмисленото повтаряне на едно и също нещо.

И изведнъж генералът застина на мястото си. Видя Ана. С дълги, светли коси и минижюп. Ана в минижюп! Такава невероятна, поразяваща, нечовешка прилика! Вътрешно се съпротивяваше, но не можеше да откъсне поглед от стройното момиче, нежно, светло и хубаво, облечено в бяла блузка и късичка червена поличка. Навярно беше деветнадесет-двадесетгодишна, възрастта, в която Ана, неговата Ана, загина. Студентката от отряда, агрономка втора година. Неговата скъпа Ана... Усещаше краката си отмалели. Сините очи имаха същия чист невинен израз, същият овал на бялото нежно лице. Той си представи някогашната Ана в минижюп и съзна, че и тя би изглеждала чудесно — стройна, красива, привлекателна. Ана — отличният стрелец, с грубите туристически обуца, яке от черен шаяк и бозови войнишки панталони в миниполичка!

Момичето усети упорития поглед и вдигна очи.

Генералът нямаше сили да извърне глава, дори само да сведе погледа си. Продължаваше да гледа своята Ана като хипнотизиран. Знаеше, че може да стане смешен пред младите войници, които сега го наблюдаваха (защото особено младите войници обичат да гледат

генералите си), но все едно — не помръдна, не отмести поглед. Тези сини и чисти очи, които никога нямаше да забрави...

Иван крачеше из спалното помещение с вид на човек, който веднъж завинаги се бе примирил със съдбата си. Едни се раждат под щастлива звезда и целият им живот е низ от сполуки, други като него... Нищо не може да се направи, щом нямаш късмет! Защо да се лъжем? Трябваше да го сменят точно в часа, когато завършваше свиждането. Навярно тя изобщо не е дошла или дори ако е идвала, не би стояла, разбира се, до последната минута.

И все пак след пет минути Иван тичаше като обезумял. Тъкмо сега всички се връщаха от свиждането. Не виждаше никого, не го интересуваха присмехулните погледи. Нищо не го интересуваше. Искаше да види момичето.

Веднага я позна. Стоеше срещу командира на дивизията. Спря се зад железните решетки на оградата. Не, навярно не беше тя — това момиче му изглеждаше невероятно красиво. Генералът пръв го забеляза:

— Редникът, елате. Вас чакат, нали?

Иван излезе от портала. Вдървените му крака с мъка се отлепяха от земята. Струваше му се, че не той минава през портала, а някой друг и той стои отстрани и наблюдава сцена, която много пъти бе виждал във въображението си.

Момичето тръгна насреща му. Протегна ръка:

— Вече мислех, че сте забравили за срещата ни...

— Бях дневален — отвърна Иван със заекване. — Сега ме смениха.

Отдръпнаха се, защото през портала минаваше сивата кола на генерала.

— Качвайте се! — рече неочаквано той. — Ще ви закарам в града.

Войникът погледна слисано момичето.

— Качвайте се! — повтори генералът и тихият му глас издаваше съдържано вълнение.

В колата той поиска войнишкия билет на Иван.

— Вие сте момче с късмет — рече той. Писалката висеше над разтворения билет. — Държите ли да вечеряте в казармата? — Беше успял да се овладее, гласът му звучеше с весело добродушие.

— Аз... не зная, другарю генерал — отвърна Иван и засрамен от думите си, погледна момичето.

Генералът се извърна с любопитство:

— Как така! На ваше място не бих се колебал...

— Не, аз... — думите му заседнаха в гърлото. Идеше му да отвори вратата на колата и да скочи в движение. Не знаеше къде да се дене от срам.

Извърнат, генералът отблизо гледаше момичето в лицето.

— Как се казвате, другарко?

— И това ли е важно, за да разпишете билета на вашия войник? — засмя се момичето.

— Не, не е важно, разбира се — рече смутено генералът.

Написа нещо в билета и го подаде на войника.

Когато слязоха от колата, Иван все още държеше войнишкия си билет в ръце. В главата му се въртеше въпросът: „Как се казвате, другарко?“

Ненужен въпрос. Момичето първо рече:

— Името ми е Мария.

— Иван...

— Чудесно! — каза момичето. — Ето, че се запознахме. — Погледна го внимателно: — Кажете, наистина ли сте момче с късмет?

— Аз ли? Страшен късмет имам! — отвърна Иван самоуверено. — Всички се чудят на късмета ми, даже и аз самият понякога...

— Разбрах... Трябва да бъда нащрек. Много се боя от хора, на които винаги им върви. — Очите ѝ се смееха.

След малко човешкият поток по широкия булевард, който течеше към слънцето, ги погълна.

СТРОИТЕЛЯТ НА МОСТОВЕ

В автобуса беше задушно и притиснати от горещината, хората дремеха на седалките. Пътят, правен наскоро, се спускаше от върха на планината, асфалтиран път, без дупки и грапавини. Провираше се през живописна местност, но в тази жега никой не се интересуваше от красотата. Сънливите лица бяха мокри от пот.

И тогава той заговори. Седеше на предната седалка зад гърба на шофьора. Виждах добре лицето му — бледо, с нездрава червенина по страните. Говореше неестествено високо, без да се обръща определено към някого.

— Ние сме строители — рече той и пипна олющеното куфарче, сложено пред краката му, — правим мостове. — Той почака малко с надежда, че някой ще го запита за какви мостове става дума, но апатичните и сънливи пътници мълчаха учудени, че в тази горещина някой се осмелява да говори. Само един-двама души вдигнаха глави и както ми се стори, го изгледаха укорно, недоволни, че им е смутил дрямката.

А човекът чувствуваше нужда да разказва. Не забелязваше нито безразличието на хората, нито навъсените лица на тия, които направиха усилие да вдигнат глави.

— Но сега пайдос, прекратяваме. — Продължаваше да търси съчувствие от дремеците хора. Събудени от гласа му, сега няколко души втренчено гледаха бледното болнаво лице на човека. Мъчеха се да проумеят за какво говори.

Пътят, който от Панагюрските колонии непрекъснато слиза все надолу, се изравни с рекичката — тъничка и блестяща като змиорка. Наближавахме Златица, повече нямаше смисъл да се дреме.

— Та какво казваш — рече с прозявка пътникът, който седеше до работника, — мостове правиш. Е, какви са тия мостове — високи или ниски, тънки или дебели?

Пътникът искаше да се разсъни. Хората в автобуса охотно се засмяха. И те искаха да прогонят съня.

— Ами че разни мостове строим — отвърна сериозно работникът, — както се случи. От реката зависи. Ако е малка, и мостът е малък. То се знае, че на голяма река ще се направи голям мост. Нашите мостове, дето ги строим ние, са хубави, здрави...

— От камък ли ги строите, или от найлон? — обади се шегаджията. Искаше отново да разсмее пътниците. Но никой не се засмя. Нещо подсказваше, че шегите и смехът тук са неуместни.

— Сега край на мостовете! — рече човекът и лицето му болезнено се сви.

— Как край? — запита го без смях на присмех човекът, който седеше до него. Опитваше се да заглади вината си.

— Преустрояваме се — отвърна работникът. — Ние сме на шестдесет и шест години, стари хора. Ще минем в пенсия. — В думите му се чувствуваше горчивина.

— Е, ти си свършил своето — съчувствено се обади съседът ми по седалка. — Дай боже всекиму като вас — да работи до тая възраст.

— Ами — махна с ръка работникът, — възрастта ни не е голяма. Но така стана, че... Разхождах се аз из оня ден в гората, и други бяха с мен...

Човекът се размисли, види се, сметна, че за тия хора е все едно какво му се е случило „из оня ден“, и млъкна по средата на изречението, така както в началото заговори неочаквано, сякаш гласно продължаваше някаква своя мисъл.

Автобусът се измъкна от тясната котловина и се мушна в Златица. Едва повярвах, че това е градчето, в което бях идвал тъкмо преди дванадесет години. Новите солидни къщи му придаваха вид на току-що построено селище. Човекът, който също надничаше през прозореца, ненадейно отново напомни за себе си:

— Ние и къщи сме строили, навсякъде, из цяла България.

Хората едва ли го чува — вече сваляха ръчния си багаж от лавицата на автобуса, бутеха се при вратата.

Срещнах го пак на перона на златишката гара. Седеше на пейка, прегърбен и умислен, бледото му лице беше като гипсирано. Пред краката му — същият олющен кафяв куфар, навярно някога, през младите му години, негова гордост. Гледах го цели пет минути — не

помръдна. Имаше още време до идването на влака и аз се разхождах напред-назад по перона на гарата, минавайки все по-близо пред него — сгърбен, неподвижен като статуя. Накрая не издържах — нещо ме влечеше към този човек, чието лице излъчваше тиха скръб и примирение, и седнах на пейката.

— Разбрах, че сте работили по строежа на мостове. Бях одеде в автобуса, когато разказвахте.

Човекът ме погледна стреснато и излизайки от вцепенението си, рече неочаквано тихо:

— Не съм способен вече. — Озърна се неспокойно за влака, после погледна часовника на гарата и пак замря неподвижно. — Работя в „Медет“ с трудоваците. Сега отивам в София, в Министерството на строежите, ще се трудоустроявам.

Нямаше и помен от оня висок, нервен глас, който в автобуса ме бе поразил неприятно със своята неестественост. Гласът беше тих и скръбен, с болезнени нотки.

Чувствувах, че човекът искаше докрай да си изкаже болката, затова не задавах излишни въпроси.

— Не съм аз много стар, ами друго има... Разхождах се из оня ден в гората, малко бях изостанал от другите и изведнъж ми се зави свят. Земята започна да се клати под краката ми, всичко наоколо се завъртя и паднах на тревата. Такова нещо не беше ми ставало. Заведоха ме при лекаря. Чука ме той по гърба, по гърдите и рече, че май ще трябва да мина в пенсия. Петдесет години съм строил мостове, а сега, вика, пайдос... Та затуй съм тръгнал за София.

— Нищо — рекох, — време е да си починете.

— А бе то е хубаво да си почине човек, ама после какво ще правя?

— Кога после? — не разбрах аз.

— После, след почивката. Да речем, че ще си почина, добре де, хубаво, ама след това? Как ще бъде?

— Щом не си в ред със здравето, няма как...

— Ами, няма! — припряно ме прекъсна човекът. — Ще отида при комисия от доктори — нека те се произнесат по въпроса. Един доктор може и да сбърка. Нали и той е грешен като всички хора. Ние мислим, че още ни бива за работа. Ще се преборим с медицината... Да видим кой ще надвие.

Влакът пристигна, човекът грабна куфара си и се втурна към най-близкия вагон. Но крачките му бяха несигурни, олюляваше се... Когато се качваше във вагона, едва не падна. Подадоха му ръка, взеха куфара му. Изглеждаше немощен и беззащитен.

Неговият влак замина. Аз продължих да крача из перона (чаках друг влак, в обратна посока) и си мислех за този човек, строител на мостове, който не искаше да се предаде.

ЛЕДЕНО И ГОРЕЩО
РАЗКАЗ В ДВЕ ЧАСТИ И ЕПИЛОГ

I

Бях стигнал пред вратата на столовата, когато се сетих, че съм забравил цигарите в инструменталния цех, до моята фрезмашина. Докато чаках реда си в столовата, изпушвах една цигара — не знаейки защо, много обичам да изпуша една цигара преди самото ядене и после след храната, не ще и дума, пушенето най-се услажда. Нямах пари да си купя друга кутия. Утре можех да си купя и десет кутии. Утре давах заплатите. А кутията, която забравих, беше почти пълна. Купих я сутринта, но докато съм в цеха, няма много време за пушене. Мързеше ме да се връщам, но като погледнах през вратата на столовата, видях, че опашката е голяма — бях излязъл последен от цеха. Върнах се, без да бързам. Имаше време и да се нахраня, и да си попуша.

Когато отворих вратата, чух бучене, плискане на вода, сякаш под каменния под на цеха бе потекла подземна река. Не бе трудно да разбере какво е станало: спукване на водонапорния кран. Водата бликаше със страшна сила. Кранът се намира в дъното на помещението в кладенец, дълбок три метра. Водата беше напълнила бетонния кладенец повече от половината и само след минута щеше да стигне догоре и да плъзне в цеха, да залее машините и извърши кой знае още колко пакости. Нямах време за губене. Грабнах един френски ключ, вата и влязох в кладенеца. Водата беше ледена и стигаше почти до гушата ми, но нямаше вече как да се измъквам, щом сам бях се набутал вътре, без никой да ме кара. За трийсет секунди — толкова, колкото можех да издържа под водата — оправих крана. Водата ме бе сковала и досега се чудя как издържах. Изскочих от кладенеца и затичах към изхода на цеха (пневмонията не ми мърда, помислих си), но се сетих за цигарите, върнах се пак така, с галоп, грабнах кутията, но тя веднага се измокри и аз я хвърлих, като си казах, че по-голям кретен от мене едва ли ще се намери в целия строеж! (Да се върна за цигарите, когато тялото ми все повече се сковаваше от студ и от дрехите ми шуртеше вода!)

Изскочих от цеха и хукнах към най-близката барака, дето знаех, че винаги гори печка, защото тя беше инженерска барака. Видяха ме някакви хора, затичаха след мен.

Важното е, че не само не се разболях от пневмония, но дори и хрема не хванах, защото хората веднага ми дадоха да пийна греяна ракия, разтриваха ме с нещо, та дори чак горещо ми стана. Изобщо добре завърши тази история с цигарите, защото ракията беше много хубава, истинска ракия. Къде ти такава ракия в лавката.

II

Редакторът ме извика и рече:

— Тичай на строежа, днес работникът Васил Гаргов е извършил голям героизъм. Искам хубав очерк. Срок — два дни.

Намерих го край бумтящата печка да пие греяна ракия. Наистина не само името му, но и видът му не бе много героичен. Слаб, дори мършав, със смешни, неподстригани мустаци, пожълтели от тютюна, и някакви очи — нито сини, нито зелени, безцветни. Но иначе изглеждаше добър човек. Почерпи ме ракия. Чудна! Отде ги намират хората тия хубави ракии? Пийнах си аз две чашки, но нямах време за губене, та извадих бележника и запитах:

— Кажете, другарю Гаргов, кое ви накара да извършите този подвиг?

— Какво?! — неочаквано се сопна той.

Повторих въпроса си.

— Как кое! — рече той все със същия тон, сякаш разсърден, дето съм прекъснал пиенето му. — Ами нали иначе щяха да станат поразии!

— Да, това се разбира от само себе си, но подбудите, мислите, които...

Той взе да ми разправя за някакви цигари, една история, която нямаше нищо общо с моя въпрос. Елементарна личност.

Казах му:

— Та това, което сте извършили, е истински героизъм.

— Е па да, героизъм е!

Ама че дръвник! Повъртях го още четвърт час, но нищо съществено не измъкнах. Нервите ми скъса. За успокоение обърнах още две чашки (уж прост, пък знае каква ракия да пие) и си тръгнах. На мене такива не минават. Аз зная как се пишат очерци. Ще го напиша така, че сълзи да му потекат от очите! Един очерк с много драматизъм, вълнуващи моменти, но общо — с героична интерпретация.

ЕПИЛОГ

Васил Гаргов дочете очерка, в който се описваше „героичната му постъпка“, и хвърли вестника на леглото. Още докато го четеше, устните му се разтегнаха в една усмивка — нито много зла, нито много ехидна, макар че едновременно беше и едното, и другото — и заклати глава. Беше неделя и хората, облечени празнично, се събираха пред автобусната спирка, за да слязат в града. Мнозина забелязаха как Гаргов върви и клати глава. Беше наистина малко странно.

— Какво става с този човек? — запита бригадирът му, който също беше между хората.

Бригадирът тръгна насреща му.

— Слушай — рече загрижено той, — случи ли се нещо?

Васил не отвърна и продължи да се усмихва и да клати глава. Бригадирът го изгледа с безпокойство. Васил клатеше глава и сякаш не го забелязваше.

— Ама какво става с тебе? — рече разтревожено бригадирът и го хвана за ръката. Васил продължаваше да клати глава и да се усмихва.

— Да не си болен?

Васил пак не отговори. Около двамата се струпаха хора. Те бяха тъй изненадани, че също започнаха да клатят глави и да се усмихват. „На този човек му е хлопнала дъската“ — помисли си бригадирът и от съжаление също заклати глава. Някои клатеха главите си по-бързо, други по-бавно. Имаше нещо некрасиво в това неритмично клатене на тридесет или петдесет глави. После дойдоха и други и главите станаха много повече. Цял митинг от клатещи се глави. Постепенно тези, които избързваха, съгласуваха движенията си с другите и главите започнаха да се клатят в един ритъм, в един такт. Сега беше чудесно. Но тогава Гаргов погледна пред себе си и забеляза, че стотици хора около него клатят глави. Той беше толкова учуден, че от учудване спря да клати главата си. Но другите продължаваха да клатят глави, сякаш го укоряваха и му се заканваха за нещо. Той се уплаши и избяга да търси

лекаря, защото му се стори, че е избухнала някаква нова, непозната досега епидемия.

Лекарят седеше на един стол в кабинета си, четеше очерка, усмихваше се и клатеше глава. Васил така тичаше, че плувна в пот и му беше страшно горещо. Започна да разкопчава балтона си и като през мъгла видя лекаря, надвесен над него, да клати глава и го чу да казва:

— Бълнува. Чудно наистина! Чак на петия ден се прояви простудата. Температурата е висока, но ще издържи, здрав организъм има.

Лекарят махна вестника от стола, който беше до главата на болния, седна и започна да пише рецептата.

БОГАТАШИ

ЕДИНИЯТ...

Маната може би беше единственият човек в нашето градче, който винаги имаше пари. Всяка сутрин отиваше в окръжния град и същата вечер се връщаше. Това му беше и работата — да пътува до окръжния град и да се връща. Преди да тръгне, Маната вземаше от някого двайсет лева, за да му купи разни неща, които не се намираха при нас. В окръжния град изгуляваше парите с приятели (обичаше да черпи) и после вземаше от някого двайсет лева, за да му купи прясна риба от рибарите на нашето градче. С тези пари той купуваше обещаната стока на човека от нашето градче. На другия ден измъкваше двайсет лева от друг, за да му купи някои работи от окръжния град. Измолваше от рибарите риба на вересия, занасяше я на човека в окръжния град и изгуляваше парите, които носеше със себе си. После вземаше други двайсет лева, за да купи риба, купуваше обещаната стока на човека от нашето градче. На следващия ден намираще от някого двайсет лева, за да му купи еди-какво си в окръжния град, даваше ги на рибарите и вземаше „на вяра“ паламуд за двайсет лева. Донасяше рибата на човека от окръжния град, вземаше други двайсет лева, за да купи риба, изгуляваше ги с приятелите си, връщаше се в нашето градче и т.н. Наистина Маната вечно дължеше на някого двайсет лева, затова пък винаги имаше пари за пиене и черпене. Как успяваше да се справя с това сложно счетоводство, един бог знае! Аз много пъти започвах да изчислявам, но на края все се обърквах и реших да се откажа, макар да съм с висше образование. А Маната бе ходил на училище само до трето отделение.

... И ДРУГИЯТ

Не бях го виждал повече от двайсет години, но веднага го познах, защото си беше същият: дребно, хитро и подвижно лице, нисък и набит.

— Как си?

— Карам я — отвърна той, като неспокойно въртеше мишите си очички. — Ти... къде работиш?

Казах му. Спря да върти очи. Бръчките на челото му се изгладиха.

— Помислих да не бачкаш в милицията.

— Откъде ти хрумна!

— Де да знам...

— Ти работиш ли нещо?

— Аз ли? — Той се ухили. — Още три години и пълен трудов стаж.

— Ще станеш млад пенсионер.

Той се закикоти неудържимо.

— Е, значи, реотаните не ти са в ред, бавно загриваш. Горедолу двайсет и пет години бях в разни изправителни домове, пандизи и лагери, та затуй ти казвам, че ми остават още три години.

Той отново се закикоти.

Ние бяхме съседи. От малък крадеше. Баща му го събличаше гол-голеничък, връзваше го за едно дърво и го биеше с кожения колан на панталона си. Всички деца от махалата се събирахме да гледаме. Баща му го налагаше с колана си, докато целият му гръб се обливаше в кръв. Страшен бой. Но, изглежда, боят не оправя — щом Мушмулата (така му викахме тогава) не се отучи да краде.

— Сега какво правиш?

— Много съм гот. Скоро излязох от лагера, ама мангизи! — Той се тупна по задния джоб. — Продавах часовници. Имаше там едно магаре, с което носех вода. Всички искаха да си продават часовниците, защото нямахме кинти. Бутах игла в крака на магарето, то закуцваше и

аз го превързвах с парцал, а под парцала часовниците. Продавах ги на абдалите от селата.

Покани ме да прием по чаша вино, изгълта на един дъх чашата си, плати и каза:

— Ти си пий, аз бързам, че ме чака една работица, нали знаеш — който не работи, няма да яде.

— Благодаря за черпнята — рекох му.

— Ами — махна с ръка Мушмулата, — няма защо! — Той си излезе, като стъпваше на пръсти и се оглеждаше вляво и дясно — навярно по навик.

Останах сам и спокойно си допих виното. Попитах човека от съседната маса колко е часа и станах. Нямах часовник, защото преди малко Мушмулата ми го измъкна и аз се правех, че нищо не забелязвам. Часовникът беше проста работа — останал ми още от ученическите години.

ЦЕНАТА НА ЕДНА ЗАБРАДКА (РАЗКАЗ С ПРОДЪЛЖЕНИЕ)

Срещу нашия хотел в Алже се намира малко бистро: тезгях, шест-седем американски столчета около него, зад него мъж и жена — собствениците. И още музик-бокс, натъпкан със стари, средно стари и най-нови шлагери. Малко заведение, в което и на пет души е вече тясно.

Често ходя в бистрото да изпия чашка кафе (кафето е отлично) и да побъбря със собствениците. Съдържателят, възрастен испанец, необикновено слаб и изсушен като египетска мумия, обича да разговаря. А известно е, че и аз съм голям бърбинец. Вечер испанецът пие анизет. След третата чаша той започва да разправя историята със забрадката. Но това не става изведнъж. Най-напред измъква отнякъде огромен пожълтял и орфан плик и го отваря с кокалести, треперещи пръсти. Кокалчетата на пръстите му са изпъкнали, напълно очертани, сякаш под кожата няма никаква плът. Пръстите му не го слушат и му трябва твърде много време, докато намери търсената снимка. Знам я наизуст. Толкова пъти съм я гледал, че бих могъл да направя точно копие на хората в нея, без да притежавам някакъв особен дар на рисувач. Хората гледат право в апарата с кръгли очи и щръкнали уши. На единия край стърчи испанецът — най-мършавият от всички. Той сочи с показалеца си и казва: „Това съм аз в затвора, този тук до мен сега е министър, а аз — собственик на бар. Това е животът.“ После аз трябва да го запitam защо е бил в затвора и той да ми отговори: „Защото бях антифашист, голям антифашист!“ Тупа с кокалчетата на пръстите мършавите си гърди и фъфле през зъби (само три зъба): „Аз съм камарад, стар камарад. Давах пари за републиканците, ехее!“ Прави широк жест с ръка: „Мене никой не може да ме излъже.“

След това идва ред на забрадката, женска забрадка — измачкана, похабена и доста поизмърсена. Изважда я изпод тезгяха. Пъстра женска кърпа с бели гълъби и надписи на различни езици: „Мир и дружба.“ Испанецът я разстила пред себе си, дълго я оправя с ръце,

изпива на две-три големи глътки чаша анизет и разказва историята ѝ. Кърпата е подарък на жена му от неговия племенник. Донесъл я от младежкия фестивал в Букурещ. Кокалестите пръсти пак се ровят в плика и изваждат друга снимка — по-малка и по-запазена. И нея зная много добре. Някаква колона, която марширува, и отпред едър мускулест младеж, истински бабанка, държи знамето. Това е племенникът. „Виждате ли, той носи знамето, моят племенник, Карлос! Хубаво момче, голям спортист. Носи знамето, а! Карлос донесе забрадката. Подарък на жена ми, скъп спомен.“

Жена му стои до него и се усмихва. Тя е руса, пълничка, немного възрастна, запазена, както всички бездетни жени, и още може да се харесва. Мъжът въпросително се обръща към нея. Сега е неин ред да каже нещо: „Ах, забрадката! Карлос ми я купи от Румъния...“ Стига ѝ толкоз. Мъжът ѝ я прекъсва: „Да, Карлос... той ни е като син. Хубав подарък на жена ми.“

Испанецът отново поглежда жена си.

— Аз — казва тя — имам и други кърпи, много кърпи за глава, но тази най-много обичам. И още си я нося. Карлос ми я донесе, завита в розова хартия: „Ето, лельо, донесох ти подарък...“

— Така беше — казва мъжът ѝ. — Карлос донесе подаръка в розова хартия и каза: „Ето, лельо, донесох ти подарък от фестивала.“

Двамата се усмихват и любовно гледат кърпата. Испанецът я пригладва с ръце. После си налива чаша анизет и пие, без да откъсва очи от кърпата.

Късно е и освен мене няма други клиенти. За какво да говорим? За кърпата, разбира се.

Когато прекали с пиенето — това се случва към полунощ, — испанецът съвсем се разнежва:

— Забрадката. Не я давам за нищо. Цялото бистро да ми вземат — могат. Аз съм стар другар и разбирам, но кърпата не давам. Жена си мога да сменя, кърпата — никога.

— Така е — казва жената, — като нищо ще ме смени, ако трябва да избира между мене и кърпата.

— Виждате ли, виждате ли — доволно се хили мъжът. Трите му зъба стърчат предизвикателно. — Това не е нещо, което се продава или заменя. И един милион да ми дават, не я продавам. Никога.

Той я сдипля грижливо и я слага под тезгяха.

Една вечер заварих племенника. Самия Карлос.

Испанецът — много развълнуван и горд — тържествено ми го представи.

— Племенникът, който донесе кърпата — каза той и ме погледна в лицето, за да види какво впечатление ми е направил Карлос. А той беше от тия здравеняци, които правят впечатление: висок, атлетическа фигура, истински mâle, както казват французите.

Разбира се, историята на кърпата бе разказана отначало, с най-големи подробности. По едно време Карлос ми прошепна:

— Затова избягвам да идвам тук. Хм, кърпата — голяма работа. Парите, които той ми даде, аз изпих и изпапах до сантиметър. А кърпата ми е подарък. На всички фестивалци подариха такива кърпи. Като се върнах, сетих се, че не нося нищо. Все пак, нали разбирате, дъртият ми даде бая пари. Тогавя си спомних за кърпата и я бутнах на жена му. Хайде, аз се изпарявам, защото след малко ще ме запита, много загрижен, не съм ли платил твърде скъпо за нея...

ПРОДЪЛЖЕНИЕ

... И, разбира се, не забравих да се отбия в бистрото. Беше точно по обед. Испанецът и жена му обядваха. В дъното на тясното салонче, върху тезгяха, беше сложена голяма чиния: някакви мръвки плуваха в мазен сос. Жената стоеше от вътрешната страна, а мъжът ѝ, за да бъде срещу нея, се бе настанил на американско столче, от външната страна — дето сядат клиентите.

Когато влязох, двамата ме погледнаха равнодушно. Мъжът попита какво ще обичам. Рекох им да не се безпокоят, не бързам.

Те продължиха да ядат, като помляскваха и топяха с ръце — което някои французи смятат за много „шик“.

След малко мъжът мина отвътре и ме погледна въпросително:

— Едно кафе — рекох.

— Много добре, господине — отвърна той и ми се усмихна (зъбите в устата му бяха вече само два). В погледа му нещо трепна.

Поднесе кафето и рече очаквателно:

— Как сте, как вървят работите?

— Всичко върви много добре.

Той втренчи поглед: мъчеше се да си спомни къде ме е виждал. Но тъкмо когато може би щеше да се сети, влезе някакъв дебеланко,

вмирисан на пот, и си поръча перно.

Жената си дояде, огледа мазните си пръсти, бръкна пред себе си, измъкна изпод тезгяха някаква кърпа и старателно избърса ръцете си. Докато кърпата се увиваше около ръцете ѝ, успях да забележа гълъбчето — измърсено и омазнено — и думата „дружба“ на френски — с много избледнели букви наистина. Жената небрежно бутна забрадката под тезгяха.

Човекът до мен изгълта перното си и излезе.

Испанецът отново втренчи поглед и като че ли се сети нещо, защото запита:

— Господине, вие... отдавна не сте идвали?

— Повече от година, ама вие май ме забравихте. Какво става със забрадката?

— Забрадката ли? — учуди се човекът. — А, да. Забрадката, разбира се...

Обади се и жената:

— Е, да, забрадката, спомняме си...

Но нямаше ентузиазъм в думите и на двамата.

— Как е Карлос, племенникът?

— Карлос ли? Вие познавате Карлос... Да, той е много добре... Карлос замина за Франция. Окончателно.

Поръчах си още едно кафе. Но сбърках. На испанеца не му се говореше — нито за кърпата, нито за племенника.

— Какво прави във Франция ли? Ами собственик е там на работилница. Да, да... Работилница с двама помощници и Карлос е шефът! — изпъчи се испанецът, но му липсваше увереност.

Набързо изсърбах кафето и се сбогувах. На улицата се сетих, че съм забравил запалката си. Върнах се. Жената бършеше със забрадката мокрите петна върху тезгяха...

ЗА ПЕТ ШИЛИНГА

Те се качиха на балкона — оттам се виждаше оркестърът и танцуващите двойки. Поръча бутилка вино. („Най-хубавото бяло вино, което имате.“)

— Мястото е приятно, нали? — рече момичето и му се усмихна. Тогава той я покани на танц.

— Вие танцувате много леко — рече момичето и потърси погледа му. Очите ѝ — големи и сиви със сини искрици — гледаха ласкаво. Тя отпусна тялото си и той я привлече към себе си. Хубаво момиче, рече си той, притискайки я плътно; тялото ѝ излъчваше свежест и чистота.

— За първи път танцувам във Виена! Не вярвате ли? Та и аз съм само от десетина дни тук. Изпратена съм на специализация във виенската библиотека.

Той лекичко допря лицето си до косите ѝ и тя не отмести глава.

— Наричайте ме Ан-Мари — рече момичето.

— Аз се казвам Иван.

„Дявол да го вземе, мислеше си, как ми потръгна тази вечер!“

Изпиха първата бутилка и той поръча още една, но Ан-Мари протестира: не е свикнала, прилошавало ѝ. Тогава той поръча сандвичи. Момичето веднага взе един сандвич и лакомо заяде. „Какъв съм идиот — упрекна се той, — та оня, дъртият, я държал с едно кафе цяла вечер!“

Валеше дъжд, когато преди половин час я срещна на трамвайната спирка пред операта. Тя разговаряше на френски с възрастен господин и потръпваше зиморничаво. С изненадваща ловкост господинът скочи на стъпалото и махна с шапката за довиждане. Последният трамвай, рече си той, и момичето остана само на спирката. Тогава я заговори, защото знаеше добре френски, и момичето беше чужденец като него.

В бутилката бе останало вино за още две чаши или дори по-малко. Той вдигна бутилката, но момичето закри с ръце чашата си.

— Не — каза то, — повече не мога. — И се изправи: — Извинете...

Слезе от балкончето и той я видя как разбута хората в салона, бързайки към изхода.

„Отиде си, а уж изглеждаше модерно момиче. Като си е отишла, майната ѝ!“

Но след пет минути момичето влезе, оглеждайки салона, сякаш се разкайваше, че се е върнало.

Когато тя се качи горе, той каза:

— Вече бях се отчаял. Мислех, че няма да се върнете.

— О, не!

Но отказа да танцува. Чувствувала се уморена.

Неочаквано тя грабна чантата си и бързо слезе по стълбите. Дявол да го вземе, какво му стана на това момиче. А може би... Не беше мнителен и не страдаше от излишна подозрителност, но все пак тези внезапни излизания... Много пъти беше чел във вестниците за банди от млади хора, в които участвуват и момичета. Ако тя си бе въобразила, че е някакъв дипломат с много пари, а не само с петстотин шилинга в джоба...

Но и този път Ан-Мари се върна. Беше неспокойна, слушаше го разсеяно. Нещо ставаше с това момиче и той реши, че все пак трябва да бъде нащрек.

— Време е за сън — каза Ан-Мари. Гледаше го с нетърпелив и настойчив поглед.

— Добре — рече той, — но най-напред да изпием виното. — И той напълни чашата ѝ така, че малко вино се изля върху картонената поставка. След това напълни по същия начин и своята чаша.

— Пийте — рече българинът, гледайки я на свой ред настойчиво, — иначе ще помисля, че сте ми сърдита.

Долу ревяха саксофоните и младежите се кривяха, подлудени от бесния ритъм на музиката.

— Ще пием „екс“ — рече той — или чакайте, по-добре „брудершафт“, нали такъв е обичаят тук!

Той приближи стола си и кръстоса ръката си с нейната. Музиката спря и миг след това салонът се изпълни със сгъстения ритъм на туиста.

— До дъно, Ан-Мари! („И, разбира се, после ще я целуна.“)

Докато пиеха, той си помисли, че със своята непохватност сигурно пак е излял чашата си...

Беше късно да се преструва, че нищо не е видял. Момичето седеше неподвижно и гледаше уплашено като дете, което съзнава, че е извършило някоя пакост и чака да бъде наказано.

Трябваше да говори, да ѝ покаже, че тя все така му харесва, но мълчеше объркан, не знаейки как да постъпи, какво да каже. Долу младежите опитваха стъпките на медисона и българинът си помисли, че след две години, когато новият танц стане популярен и в неговата страна, той вече ще бъде твърде стар за бързия му ритъм. Ще бъде стар за медисона и за всички модерни танци, които ще се появят след него. На тридесет и пет години човек е погълнал достатъчно алкохол, всмукал е дима на двеста хиляди цигари и е натъпкан с много предразсъдъци, за да има самочувствието на двадесетгодишните.

Мъчеше се с аритметика да отвлече мислите си, но беше четири часът сутринта и момичето зъзнеше.

— Ан-Мари — рече той и я хвана за ръката. — Може да настинете. — Подаде ѝ чиста носна кърпа. — Идете долу, после ще си тръгнем.

Ан-Мари държеше кърпата в ръцете си и той виждаше, че тя иска да му каже нещо.

— Извинявайте — рече най-сетне тя с мъка, — имате ли монети. В това заведение вратата на тоалетната се отваряла с пет шилинга...

Изведнъж всичко му се видя като в кривите огледала на Виенския пратер — джазовият оркестър и модно облечените младежи, които правеха невероятни движения в средата на салона. Те въртяха задниците си, клякаха и ставаха, извиваха се назад и кривяха лицата си като циркови клоуни. Главата му се замая и той затвори очи. И видя същите тези младежи, страшно удължени, в модни сака и необикновено тесни панталони без маншети, да се отправят в редица по един към клозета. Зад тях, надули с всички сили саксофоните, вървяха музикантите. Всеки държеше монета от пет шилинга в ръката си и чинно я подаваше на дебела жена в снежнобяла престилка...

Когато момичето отново се изкачи горе, той беше платил сметката, но не остави дребни монети в чинийката, защото му идеше да събори масата, да предизвика скандал, да изцапа чистата престилка на червенобузестата келнерка.

На запад луната светеше със студена акуратност, на изток мракът се бе разредел и приличаше на замърсено мляко. Иван прегърна момичето, което зъзнеше. Искаше му се да направи нещо за това момиче, което мълчаливо вървеше, сгушило се в прегръдката му.

Най-после видяха едно такси, задрямало до плочника на улицата. Събудиха шофьора и той сърдито излая.

— Казва, че по това време се плаща двойна такса.

— Да върви по дяволите!

— Няма ли да вземем таксито?

— Напротив, кажете му, че ще му платя тройна такса, само да не лае така, че ще го пратя по дяволите.

После, когато му даде парите, немецът се разкисна:

— Данке шьон, данке шьон. Ю ар америкен?

— Българин съм! — кресна му Иван.

— Гут! — рече шофьорът, видимо объркан. — Зер гут...

Свело поглед, момичето мълчеше и чакаше, примирено и безпомощно.

— Ан-Мари — рече той, — облечете си топли дрехи, ще се разходим из града.

Тя го гледаше втренчено, сякаш се боеше, че не го е разбрала добре.

— Хайде, Ан-Мари, чакам ви. Или сте уморена...

— Не — отвърна живо момичето, — не съм уморена. Искам да се разхождам.

Отвори вратата, извърна се и му се усмихна. После затича нагоре по стълбите.

Крачеше по влажния плочник и се любуваше на предутрието. Едно след друго изплуваха от мрака контурите на по-далечните здания, дърветата по булеварда, заспалите коли край плочниците. Сякаш светлината, която идеше от изток, раждаше отново Виена. Може би красотата, която тъй жадно търсеше да открие в първите дни, е тук, около него: в сгърчените от годините къщи, в стария булевард?

Не усети кога се приближи Ан-Мари и мушна ръката си в джоба му. Беше малка, деликатна и много топла ръка.

— Ще ти покажа Виена — рече тя и се притисна. Тогава той се наведе и я целуна.

Чу се силно изсвирване, последвано от хорово кикотене. Група младежи идваха насреща им. Изглеждаха пийнали.

Като се изравниха, един от тях, висок и много рус, се поклони тържествено и поздрави:

— Гут морген.

Иван отвърна със също такъв поклон и рече на френски:

— Вие сте добри момчета и ние ви пожелаваме да прекарате приятно неделния ден.

— Охо — провикна се русият, — французи!

— Не познахте — рече Иван, — ние сме българи.

— Охо! — възкликнаха няколко гласа едновременно, а русият поиска да размее компанията и се провикна: — Тогава сигурно сте дошли във Виена, за да се нацелувате свободно.

— Този път познахте — рече Иван, — у нас ходят с намордници.

В заспалата улица се вдигна такъв кикот, че някъде наблизко се отвори прозорец и един сънлив глас сърдито избоботи: ау, ау, ау.

Двамата отминаха нагоре по улицата и изведнъж се почувстваха много близки.

— Иван, как ще звучи моето име на български? Мария! Харесва ми това име — рече тя и потърка глава о рамото му. Той я прегърна и усети топлината на тялото ѝ.

— А сега накъде?

— Натам — рече Мария и посочи розовото небе, от което след минута-две щеше да се излюпи слънцето.

Всички пътници бяха в автобуса и шофьорът запали мотора. Само той стоеше още на стъпалото и пречеше с тялото си да се затвори автоматичната врата.

— Иван! — рече момичето и се надигна на пръсти. По ресниците на очите ѝ блестяха сълзички. Заприлича му на малко разплакано момиченце. С това момиченце той се бе разхождал цял предиобед из чистите улици на Виена; бяха се фотографирали за пет шилинга в

кабинката-автомат; наплискаха избледнелите си от безсъние, но весели лица на Дунава, който този път наистина му се видя „син“; тя подскочаше по улиците, долепяше горещи устни на лицето му и шепнеше с тайнствен вид:

— Харесваш ми, Иван. Знаеш ли защо?

Автобусът потегли. Тя размаха мократа си кърпичка и затича, но не успя да извика, защото плачеше. Беше мъничка и самотна сред улицата, блъскаха я, защото вървеше срещу течението, срещу потока от хора, който бълваше подземният изход на площада.

ТАКСИС ХИРУРГА

Този път с нас беше Леонидас. Бяха ми казали, че е политемигрант, участник в гръцката антифашистка борба. Такъв мирен бе видът му, мъчно можех да си го представя в оная, другата обстановка. Дребничък на ръст, с черна, грижливо вчесана коса, винаги изискано облечен, той ми изглеждаше на човек, който никога не е излизал вън от големия град.

Вече не мога да си спомня по какъв повод разговорът се пренесе за големия, за силния човек.

Павлето, художникът, който беше запазил юношеския си интерес към невероятните приключения на Емилио Салгари, говореше с характерната за него увереност, която не търпи никакви възражения:

— Големият човек — твърдеше той, — където и да го поставиш, с каквото и да се занимава, винаги си остава голям човек.

— Може би си прав — каза Леонидас, — но все пак зависи как се разбира това.

— От нищо не зависи! — отсече Павлето. — Големият човек и разбойник да стане, пак ще бъде голям човек.

— В какъв смисъл? — запита Леонидас.

— В такъв смисъл, че той няма да бъде някакъв апаш на дребно, джебчия, а ще бъде бандит от класа, крадец със замах!

Леонидас се усмихна и острите линии на продълговатото му, скулесто лице се смекчиха, заоблиха.

— Кой знае, едва ли е така — отвърна той. — Аз мисля, че ако човек е действително силна и голяма личност и по някаква случайност е станал разбойник, в края на краищата ще осмисли живота си... Необходимо е и нещо друго, за да се разбере, че той наистина се е родил голям човек.

— Усукваш! — разсърди се Павлето. — Нищо друго не е необходимо!

— Почакай — каза Леонидас. — Ако имате търпение, ще ви разкажа за един човек, който според мен в края на краищата се оказа

голям човек...

... През есента на 1944 година аз бях в Солун. По това време англичаните стовариха войски на гръцка територия и се готвеха да ни разгромят.

Щабът на нашата армия трябваше да организира прехраната на населението и да въведе ред в целия град. Солун беше пълен не само с провокатори и шпиони, но и с разни авантюристи и разбойнически шайки. Не минаваше ден да не стават по няколко големи обира. Имахме сведение, че най-крупните кражби се вършат от бандата на Таксис, известен в цяла Гърция отпреди войната под прякора Хирурга. Още тогава гръцката полиция го търсеше, но той винаги успяваше да се изплъзне. Хирурга беше хитър и ловък крадец, какъвто дотогава Гърция не познаваше.

Беше отделена специална група със задача да разгрои разбойническите шайки, които всяваха безпокойство и несигурност сред населението; работата, както казахме тогава ние, мръсна и неблагодарна. На мене възложиха командването на групата.

Не ми беше приятно да се разправам с тоя вид хора, опитни и ловки, които стреляха не по-зле от нашите най-добри стрелци; най-малко пък исках да си имам работа с личност като Хирурга.

Ние научихме бара, в който той ходеше да се забавлява с „момичето“ си, и на три пъти блокирахме мястото, но Хирурга, навреме предупреждаван от хората си, просто ни се измъкваше под носа. В края на краищата тази история започна да ме озлобява. Тоя човек си играеше с нас като с деца. Дълбоко в себе си не можех да не призная изненадващата съобразителност и ловкост на тоя човек и от това желанието ми да го „спипам“ още повече се засилваше. Но не знаех кога щеше да стане това, ако не бе се случило нещо непредвидено.

Един ден в нашия щаб дойде човек от бандата на Хирурга и заяви, че ще ни помогне да го заловим. Много се учудихме, защото въпреки опитите ни, дотогава нито един не бе се намерил да го издаде. По-късно разбрах, че човекът, който си предлагаше услугите, имал някаква лична разправа с Хирурга.

Той ни съобщи, че два пъти в седмицата Хирурга пуши хашиш с някои от хората си в задната стая на един от магазините за продажба на зехтин.

И сега си спомням уличката, на която се намираше магазинът: тясна, мръсна уличка, недалеч от пристанището. По цялото ѝ протежение бяха наредени сиви, изцапани варели със зехтин.

Бандитът ни показва магазина и изчезна. Петима от нас безшумно се вмъкнаха, другите останаха да пазят вѐн. Аз вървах напред и като стигнах втората врата, внезапно я отворих и насочих автомата:

— Никой да не мърда!

И в същия миг получих силен удар в челото. Едва не изгубих съзнание!...

Като си спомня за това, и досега още се учудвам! Какъв рефлекс! Когато отворих вратата и насочих оръжието, видях такава картина: изтегнаха се на ниски турски миндери, няколко души пушеха с дълги наргилета. Те прикрепяха с ръце малки бѐчвички, вероятно пълни с вода, които служеха за филтър. Още щом се показах, докато другите едва успяха да се помръднат, един от бандитите с точно и силно замахване изпрати бѐчвичката в челото ми. В това време от двете ми страни се втурнаха моите другари с автомати в ръце и разбойниците видяха, че съпротивата е безполезна.

Аз примирах от болка и когато се проясни пред очите ми, първото ми желание бе да разстрелям този бандит. Той се приближи към мен, вглеждайки се изпитателно в лицето ми. Двама от моите хора го държаха за ръцете и раменете, но този човек беше тѐй силен, че те не можеха да го удържат на едно място. Той все повече се приближаваше и аз, още цял треперещ от гняв, измъкнах със свободната ръка пистолет от вътрешния си джоб (с шмайзер от толкова близо беше неудобно).

Като видя насочения пистолет, той се усмихна и махна с ръка:

— Скрый желязото! Ако е до това, и аз мога... Не те познах. Иначе нямаше така да те посрещна. Спомняш ли си — ние с тебе сме стари познати.

Тогава за пръв път се взрях в него. Той беше по-скоро нисък на ръст, набит и неимоверно широк в раменете, не повече от тридесетгодишен. Лицето му бе скулесто, изопнато, сякаш само кожа и кости. Челото му бе високо, красиво, а очите — черни и леко продълговати, с дълги мигли. Това лице бе чудна смесица от остри, ъгловати форми и нежни, почти женствени черти. Докато скулите и брадата му бяха рязко очертани и придаваха на лицето му суровост и

мъжественост, устата му бяха малки, устните нежни и розови като на момиче. Черната му лъскава коса бе едва-едва накъдрена. Той имаше характерно лице, което мъчно се забравя.

Спомних си, че ние с него наистина се бяхме вече срещали веднъж. Това беше през 1942 година на солунското пристанище, в една много тъмна, дъждовна нощ, необикновено студена за тия места. Пристанището бе пусто, даже и немската охрана се бе скрила някъде на топло. Но такава нощ бе добре дошла за нас. Ние трябваше да изпратим няколко наши хора по морето, тъй като в Солун около тях стана „горещо“. Когато отидохме на пристанището и се заехме с лодката, забелязахме някакви фигури, които излизаха от склада с чували на гръб. Те вървяха, без да разговарят, и слагаха безшумно чувалите в една конска каруца. Веднага разбрахме с какви хора имаме работа. Но тази неочаквана среща можеше да ни попречи. Докато мислехме какво да предприемем, един от разбойниците ни забеляза и даде знак на другите да спрат работата. Този човек, изглежда, никак не се безпокоеше от нашето присъствие, защото свободно тръгна към нас. Дойде при мене и сложи ръка на рамото ми.

— Как е? — запита той фамилиарно. — Уплашихте ли се? — Гласът му беше дрезгав, но приятен.

В това време между облаците се показа късче луна и на бледата светлина можах да разгледам лицето му. Той се усмихваше и като съзря любопитния ми поглед, заговорнически смигна:

— Зная какви сте. Няма да ви пречим. — И като ме потупа покровителствено по рамото, прибави: — Вършете си вашата работа, но не се интересувайте и от нашата...

Какво да се прави! Понякога нелегалната борба търпи и такова „сътрудничество“... За нас друг изход нямаше. Трябваше на всяка цена да опазим хората, които придружавахме. А разбойниците дори проявиха „джентълменство“. Докато отпратим нашите хора, те спряха „работата“ си — да не увеличават риска ни...

Всичко това изплува в съзнанието ми за няколко секунди. По погледа ми бандитът разбра, че съм го познал. Тогава той ми смигна и каза:

— Ясно ли ти е сега, аз съм същият, Хирурга.

Сложих пистолета обратно в джоба си и заповядах да откарат бандитите в щаба.

Там веднага започнахме разпита на Хирурга.

— Вижте какво — каза той, след като търпеливо изслуша първия въпрос. — Да се разберем още отначало. Какво искате вие? Да спрат кражбите в Солун, нали? Предварително ви казвам, че скоро няма да успеете. Да се спогодим. Вие ще ме пуснете, а аз ви давам думата си: още тази вечер в Солун няма да стане нито една кражба!

Ние го гледахме изненадани. Нямахме вид на уплашен човек, който моли пощада.

— Чудите се, а? Ще ви обясня. — Хирурга кимна с глава към мене. — Ударих го лошо, а ми е стар приятел. Искам да изкупя греха си.

Когато изведоха Хирурга от стаята, между нас избухна остър спор. Разделихме се на две. Едни бяха решително против пускането му, смятаха това за „уловка“ — само за да се измъкне; други, между които и аз, мислехме, че Хирурга няма да ни подведе. Ние бяхме малцинство и не можехме нищо да представим за „гаранция“. Осланяхме се само на някакво вътрешно чувство, което ни подсказваше, че този човек няма да ни излъже. Другите имаха по-голямо основание. „Не можем да рискуваме сега — казваха те, — когато най-опитният разбойник е в ръцете ни. Ако го пуснем и той наново започне да върши обири, какво ще си помисли за нас населението?“ А беше много примамливо предложението на Хирурга да спре кражбите в целия град! Нещо като шеф на всички разбойници от Солун, сигурно думата му бе заповед за тях. Но не е ли лудост да му се доверим!

Спорихме цял час. Неочаквано спора разреши Янакос, нашият командир.

— Ще го пуснем на моя отговорност — каза Янакос. — Познавам този тип хора. Те си имат своеобразен морал и по свой начин държат на дадената дума. Да рискуваме!

Хирурга беше пуснат. Това стана към пет часа следобед и същата вечер в Солун не бе извършена нито една кражба. Хирурга удържа думата си...

Месеци по-късно ние се срещнахме още веднъж. В Солун вече се бяха настанили англичаните и въоръжената борба навлизаше в нов етап. Една вечер пристигнах с още двама души в града, за да отведем Антонис, един от тези, които по-късно ръководеха демократическата армия на Гърция. Като знаехме какъв човек придружаваме, ние взехме

всички предпазни мерки. Напуснахме града в полунощ с лека кола не по главното, асфалтирано шосе, а по друг, стар, изкорубен път, който отдавна вече не се използваше.

Всичко вървеше благополучно. Солун беше зад гърба ни и ние бързо набирахме километри. И изведнъж пред нас за миг нещо блесна и пак угасна. Ами ако това е някакъв военен или полицейски пост? Трябваше да разузнаем. Митрос и аз предпазливо се промъкнахме напред. Когато приближихме, видяхме някакви хора да разтоварват от камион големи каси. В същия миг един от тях ни усети и извика с продран, дрезгав глас:

— Кой там?

Ние замръзнахме на местата си.

Човекът почака малко и повтори заповеднически:

— Кой е там, питам!

Тъй ми беше познат отнякъде този глас!

И в следващия миг се сетих: Таксис Хирурга!

— Ей, Таксис — извиках, — какво правите там?

— По-напред кажи ти кой си!

Казах му.

— О, Леонидас, стар приятел — зарадвано отвърна той.

Отидохме при него.

— Вдигнахме от англичаните един камион с шоколад, та сега раздавам дажбите. Ами ти накъде?

— Надолу, из Гърция.

— Как, пеша ли!

— С кола...

Таксис се замисли за нещо, после сложи ръка на рамото ми и каза неочаквано:

— Слушай, омръзна ми вече тоя Солун. Вземете ме да се поразходя с вас.

Не знаех какво да отговоря.

— Разбирам — каза той, като видя, че се колебая. И за моя изненада повтори умолително: — Вземете ме, няма да ви преча. Ще ме оставите, където искате.

Върнах се при колата и казах на Антонис.

— Да дойде, щом толкова настоява — реши той.

... Леонидас запали цигара и смукна дълбоко.

Ние чакахме да продължи разказа си, но той пушеше мълчаливо и гледаше замислено пред себе си.

— Е, и какво стана после? — не се сдържа Павлето.

Леонидас смачка в пепелницата недопушената си цигара.

— Аз не съм бил свидетел, разказаха ми другари... Антонис трябвало да слезе в Солун, за да присъствува на нелегалната конференция на градската комунистическа организация. Това било през 1948 година. Придружавали го двама души — Митрос и Таксис.

— Кой Таксис? — не разбра Павлето.

— Таксис Хирурга.

— Ама той, значи!... — възкликна Павлето.

Леонидас мълчаливо кимна и продължи:

— Конференцията траяла цял ден. Надвечер Митрос и Таксис трябвало да чакат Антонис пред едно от централните солунски кина и да напуснат още същата нощ града. Но, изглежда, предател попаднал по следите им и когато Антонис пристигнал, изведнъж ги заобиколили десетина агенти с пистолети в ръце.

Изглеждало, че няма никакъв изход. В тоя миг се решавала съдбата на тримата.

Изведнъж Таксис излязъл напред и властно извикал на въоръжените агенти:

— Назад!

Погледнато отстрани, това изглеждало невероятно и даже смешно. Да се опиташ да сплашиш с голи ръце десетина души, които са насочили пистолетите си срещу тебе!

И все пак това спасило Антонис. Легендите, които десетина години се носеха из цяла Гърция за Таксис Хирурга, не били напусто. От този страшен и властен вик „Назад!“ полицаите за миг се стреснали, отстъпили. Объркването траяло секунда-две. Но това било достатъчно. Антонис и Митрос се измъкнали от кордона и побягнали към първата напречна улица. В същия миг Таксис измъкнал пистолета си и с точен изстрел повалил първия агент, който се втурнал след Антонис и Митрос.

Тогава започнало нещо невиждано. Посред най-голямото движение в центъра на Солун един човек се сражавал срещу цяла глутница агенти. Таксис обикалял около масивната каменна колона пред киносалона и стрелял срещу агентите. Ранили го в рамото, но той

още повече се разярил. Простреляни от него, на земята се гърчели вече четири или пет човека. Но те били много, а той — сам. Ранили го в дясната ръка, тогава той преместил пистолета в лявата ръка и продължил да стреля. По едно време Таксис отчаяно се спуснал напред. Успял да си пробие път, но като свил по улицата, сблъскал се с един полицаи, който от упор стрелял в гърдите му. Преди да падне, с последни сили, Таксис също стрелял в гърдите на полицаия и се строполил мъртъв върху трупа му...

А през това време Антонис и Митрос били вън от опасност, далеч от Солун...

... Когато Леонидас свърши разказа си, дълго време никой не проговори. Аз мислех за нашия спор в началото и за онова, другото, дошло в живота на Таксис...

ПИСТОЛЕТ И УИСКИ

— Не е толкова лошо — рече Александър, когато двамата влязоха в бюфета на летището.

— Ще издържим — съгласи се приятелят му. — Някакви си шестнайсет-седемнайсет часа. Имали сме и по-трудни моменти. — Той се ухили, защото в същия момент видя бутилките уиски, наредени зад гърба на бармана. Някои от марките му бяха добре познати.

— Никакво пиене тази вечер! — рече Александър. — В нашето положение ще бъде глупаво, ако се напием. Ти разбираш, че не са изключени провокации, нали?

Той видя присмехулни искрици в очите на приятеля си и добави раздразнено:

— Какво, пак ще ме обвиниш в излишна подозрителност, нали?

— Ти че си я имаш тая мания, имаш си я, но в случая може би си прав — рече Иван. — Все пак ще бъде грешно, ако не изпием една бутилчица. Една-единствена бутилчица за цяла нощ на двама души!

— Сигурен ли си, че ще бъде само една? — предпазливо запита Александър. На него също му се пийваше, защото задухата беше жестока. — Добре — рече той, — но само една, никакви отстъпки!

— Никакви! — весело отвърна Иван. — Разчитай на мен.

Те се настаниха на една масичка до прозореца и поръчаха бутилка „Куин Ен“.

— Обичам кралиците! — рече Иван и изпи на един дъх чашата си. Той беше жаден още от сутринта. Пълна чаша с малко уиски, много сода и лед. Накрая той налага и леда и започна да го хруска в устата си.

— Почваш твърде стремително — каза Александър. Той отпиваше по малко от чашата си, клатейки я непрестанно, за да я изстуди. Парчетата лед весело потракваха по стените на чашата.

— Затова пък сега ще се занимая с леда — рече Иван, хрускайки смело парчетата между зъбите си.

— Ще си простудиш гърлото — каза Александър.

— Нищо ми няма — рече Иван. — Толкова ми е горещо, че дори не усещам леда.

Нямаше повече какво да си казват, затова следващите чаши изпиха мълчаливо.

Познаваха се от четири години и бяха станали близки приятели. Александър беше русин. Иван — българин. Много си допаднаха не само по характер, а защото имаха еднакви разбирания по много въпроси, свързани с работата им в Африка.

Бяха преполовили вече своята „Кралица Ана“, когато в салончето влязоха двама души — млад, хубав негър и една бяла жена с дълги до раменете коси. Жената мина покрай масата с предизвикателна походка и ги изгледа така продължително и настойчиво, че Александър сведе поглед, но другият, българинът, ѝ се ухили и тя му намигна.

Жената имаше хубаво тяло, но лицето ѝ, повредено от безсънни нощи и от много алкохол, беше отблъскващо. Негърът, който вървеше след нея, неспокойно се озърташе.

— Добра е — рече Иван, — но не бива да се гледа лицето ѝ.

— Мръсотия — каза русинът, — повръща ми се, като я гледам.

— Казах ти, не я гледай в лицето. На негъра му харесва.

— Има различни негри, както и белите са различни. — Александър понякога обичаше да приказва назидателно.

— Негрите обичат белите жени. Не си ли забелязал?

— Казах ти, има различни негри.

— Чух вече — рече отегчено Иван и сипа малко уиски в чашата. После сложи в своята голямо парче лед и я напълни догоре с „Перие“.

— Наливаш много сода — каза Александър, — вредно е за черния дроб. Всички европейци в Африка боледуват от черен дроб. Горещината ги кара да пият много течности. — Той сложи лед и сипа в чашата си малко сода.

— Знам — рече Иван, — но аз имам здрави дробове — и бели, и черни.

— Ти си бил винаги много самоуверен. Но у тебе това излиза добре. Харесва ми.

— Мене ми харесва твоят начин да обясняваш нещата. Винаги откриваш Америка.

— Ладно, ладно. Да помълчим сега.

От прозореца виждаха залеза на слънцето — огромно и червено, то изглеждаше съвсем близко, зад асфалтовата писта на летището. Зад летището равнината беше осеяна с ниски редки храсти. Слънцето подпали един храст и се зарови в земята.

— Красиво като в руските степи — рече Александър.

Иван не отвърна нищо. Той си мислеше, че природата на Африка на някои места прилича на природата в неговата страна. Ако му кажеха това по-рано, би се изсмял. Африка — джунгли, палми, слонове, лъвове и главно — много змии. Всичко това го има, но не в прекалено големи количества, освен, разбира се, в пустинята Сахара — огромна равнина, засипана с пясък и осеяна с остри скалисти планини. И дори в Нил няма крокодили.

Той се извърна, за да види оня крокодил с дългите коси и отблъскващо лице, който пиеше уиски с негъра. От алкохола негърът бе станал по-самоуверен.

— Щом ти казвам аз, така е! — рече високо негърът и удари с пестник по масата.

Тъкмо в това време влезе един френски офицер. Невисок човек, но правеше впечатление на много едър, защото беше широк в раменете и стъпваше тежко. Лицето му бе покрито с тъмночервен загар, какъвто обикновено имат русите европейци, прекарали дълго време в Африка. Беше капитан.

Той застана сред салончето и впери поглед в двамата — леко замъглен, пиянски поглед.

— Кои са тук руснаци, комунисти? — рече гръмко капитанът. Той направи две крачки към масата и каза с нисък, продран бас: — Хей, вие двамата! Нали вие сте руснаците?

— Ние сме, какво обичате? — рече българинът.

Капитанът се усмихна накриво и без да чака покана, придръпна един стол и седна.

— Какво прием? „Куин Ен“, а? Кралско питие — ха-ха-ха. Дуду, я тогава донеси още една бутилка скоч! Отдавна желяех да пийна с руснаци.

„За да не стават скандали, да изпием с капитана новата бутилка. Само че повече нито капка. Още една бутилка — не е страшно.“

Иван разбра и кимна на приятеля си.

— Добре, господин капитан, щом толкова настоявате... — И си помисли: „Не ми се харесва тази компания“.

Капитанът свали смешната си фуражка с дълга козирка. Малко преди косата червеният загар завършваше с бяла ивица, толкова бяла, че беше неприятно да се гледа. Но, боже мой, колко червено бе лицето на френския капитан — лице на човек, който отдавна е привикнал да поглъща големи количества алкохол.

Той не говореше, не питаше нищо, само разглеждаше двамата с малко свиреп поглед. И внимаваше всички да пият еднакво — наливаше равномерно и в трите чаши, като изчакваше търпеливо двамата да изпразнят чашите си, и веднага наливаше: първо в техните, после в своята.

— Много бързо — рече по едно време Иван, — ние сме свикнали да пием по-бавно.

Капитанът изкриви устни, но нищо не отвърна.

Те преполовиха и втората бутилка, когато най-после той си отвори устата:

— На вас май не ви провървя в Конго... — Французинът разпери пръсти и сложи ръцете си една върху друга, което трябваше да означава: хванаха ви и ви сложиха зад решетките.

Капитанът беше добре осведомен. Наистина, щом слязоха от самолета, отведоха ги в малка стаичка с решетки, където престояха четири часа, и със следващия самолет ги върнаха по етапен ред. В Порт Лами ги свалиха от самолета, защото имаше нови пътници, а те не бяха предвидени в редовния рейс. Трябваше да продължат утре по обед с друг самолет. Щяха да им върнат паспортите в Париж. Без паспорт, особено в Африка, човек се чувства напълно незащитен.

— Нищо — рече Иван, — вашите колеги в Бразавил се държаха много коректно.

— Това се разбира от само себе си — рече капитанът. — На цял свят е известно, че французите са учтиви хора. Така ли е, или не е така?

— Има различни французи — каза на английски Александър, който разбираше френски, но го говореше слабо. Английският му беше съвършен.

— Какво рече? — приведе се напред офицерът и напрегнатото му лице придоби глупав израз.

— Не разбирате ли английски? — запита Иван не без лукавство.

— Английски ли! — рече презрително капитанът. — Това не е език, а кучи лай. Нека повтори на френски.

— Той говори само английски.

— Тогава — преведете!

— Той каза, че има различни французи.

— Така е. Ние французите сме различни, а пък вие сте длъжни да си приличате като кокосови орехи, нали? — Той гръмко се засмя на собствената си шега.

Жената и негърът бяха извърнали глави и угоднически се хилеха.

— Ей, вие там — рече капитанът, — гледайте си масата, защото ще ви се случи нещо.

Негърът покорно наведе глава, но жената продължаваше да се хили.

— Слушай, Марго — рече по-меко французинът, — дотам ли стигна — да се повлечеш с тоя...

— Какво да правя — каза тя, — като ти вече не ме търсиш, а при това момчето никак не е лошо, можеш да ми вярваш!

— Искаш ли да му избия зъбите?

— Не е прилично пред чужденците, ще се изложиш.

— Я си затваряй устата! Няма да позволя една курва да ме учи на обноски.

— Па̀-па̀ — възкликна Марго, — какъв грубиян!

— Хайде — ядоса се капитанът, — няма да се разправям повече с вас. Омитайте се!

Негърът не чака повторна покана. Той тръгна пръв и жената неохотно се повлече след него.

— Не си много шик, Гастон — рече с укор тя, минавайки край капитана. — Но ти пак ще ме потърсиш, тогава ще има да вземаш!

— Я не дрънкай много! — рече Гастон и като се надигна, плесна я по задника.

— Какво може да се очаква от такъв мръсник като тебе! — извика тя и побърза да изскочи навън.

Жената остави вратата отворена. Отвън навлизаше тежък и влажен въздух. „Сигурно езерото Чад не е далече от Порт Лами“ — помисли си Иван, но го мързеше да извади географската карта, която беше в чантата му зад него, опряна на облегалото на стола.

Неусетно бе станало десет часът и навън, както е обикновено нощем в Африка, бе страшна тъмнина. Излезеш от светлата стая и сякаш на очите ти връзват черна кърпа — нищо не виждаш пред себе си. Иван за първи път в Африка разбра какво значи тъмна нощ. Той запита французина защо е така.

— В Африка е тъмно от негрите — каза капитанът и се ухили.

Парадоксът беше хубав и двамата — Александър и Иван — този път не можаха да сдържат усмивките си.

Капитанът само това чакаше:

— От негрите тук става нощта по-тъмна, а? Ха-ха-ха...

Втората бутилка беше изпита и той извика на черния барман:

— Хей, Дуду, още една „Кралица Ана“. Обичам кралиците. Жалко, че във Франция кралиците отдавна са умрели.

— Намерихте допирна точка — каза Александър на Иван, — и двамата обожавате кралиците. — После рече на капитана с категоричен тон: — Аз повече не искам.

— И аз — каза Иван. — За нас е достатъчно.

— А, и таз добра! — рече добродушно капитанът. — Нали ви казах, че никога не съм пил с руснаци. Сега ми е паднало случай. Ще пием, как може!

Той говореше добродушно, но под силната светлина на лампата Иван забеляза недобри светлини в очите му.

Дуду постави на масата новата бутилка и алуминиева кофичка с кубчета лед. После донесе голяма бутилка от чудесната естествено газирана вода „Перие“. Той постави содата до уискито и обърна въпросително послушното си лице към капитана.

— И малко маслини, от зелените, и пържени картофи, алее-хоп! — подвикна му французинът.

Барманът лениво тръгна към тезгяха, а капитанът вдигна бутилката. Александър закри с длан празната си чаша. Същото направи и Иван.

— Хайде, хайде — рече отпуснато капитанът, — какво се държите като девственици!

— Не — рече Иван, — ние повече няма да пием.

Капитанът погледна въпросително Александър.

Русинът отрицателно поклати глава.

— А, ще пиете, ще пиете — каза капитанът.

— Не, няма да пием.

— Ще пиете, няма как!

Той държеше бутилката във въздуха, а двамата държаха дланите си върху чашите.

— Е, какво, ще пием ли?

— Не.

— Ще пиете, ви казвам!

— Няма да пием!

— Няма да пиете ли! — Капитанът разкопча кобура си, измъкна един „Колд“, освободи предпазителя и го насочи срещу двамата. — Ще пиете ли?

Показалецът му бе опрян на спусъка. Дебел, груб показалец, който потреперваше. Гънката, предизвикана от кривата усмивка, още стоеше на лицето му, макар че сега то бе по пиянски сериозно и строго.

„Не е зареден, съобрази Иван, в противен случай едно по-невнимателно потреперване на пръста — и единият от нас отива по дяволите. Не е възможно да е зареден, сигурно иска да ни изплаши тая пияна муцуна.“

Сякаш отгатнал мислите му, капитанът рече спокойно:

— Не си въобразявайте, че пистолетът е празен. — Той дръпна затвора и едно лъскаво патронче изскочи от отвора, чукна тъпо на масата, търкулна се и падна на пода. Капитанът го взе и го изправи на масата пред себе си. — Механизмът на „Колд“ е съвършен. На мястото на това — той вдигна патрончето — в цевта сега има друго, също такова новичко. — Той остави патрончето на масата и рече внушително: — И така?

Двамата махнаха ръцете си от чашите.

Той наля по равно и в трите чаши, вдигна своята и рече:

— А вотр санте, господа руснаци. И никакво хитруване, ще пиете толкова, колкото и аз. Нали вие руснаците много издържате, хайде да ви видя сега!

Другите не се допряха до чашите си. Капитанът насочи отново пистолета и рече ядосано:

— Слушайте, господа, вие какво си мислите? Че няма да стрелям ли! Аха, виждам — малко ме познавате. Дуду, я ела тук.

Барманът се приближи, треперейки от страх. Той сигурно беше побледнял, защото лицето му изгуби лъскавината си и придоби цвета

на опушена глина. Дуду избягваше да гледа пистолета.

— Кажи, Дуду, какъв човек съм аз.

— Добър... човек — отвърна със заекване негърът.

— Ха-ха-ха. Добър човек! Това се разбира от само себе си. Кажи, Дуду, добър стрелец ли съм аз?

— Добър си, господин капитан...

— Добър, казваш. Какво значи добър. Превъзходен — ето коя дума трябваше да кажеш! Я се дръпни малко!

Барманът подскочи встрани.

Капитанът вдигна дулото на пистолета и се премери в челото на Александър. Кривата усмивка пак се появи на устните му и гънката, заобикаляща като скоба десния ъгъл на устните му, отново ясно се очерта. Дулото продължи да се насочва нагоре — над главата на русина, после ръката, която потреперваше, замръзна за миг и капитанът натисна спусъка.

Гърмежът не беше много силен и Иван разбра, че пистолетът е със заглушител. Той видя как куршумът отсече шийката на празната бутилка, която барманът бе поставил в края на тезгяха.

Дуду бе изблещил очите си и синкавобялото изпъкваше особено зловещо на черния фон на лицето му.

— И така, господа, за ваше здраве! — рече капитанът.

Тримата изпиха чашите си на един дъх.

— Още веднъж ви предупреждавам — рече капитанът с първоначалното си привидно добродушие, — ще пием цяла нощ. Покажете на какво сте способни. Имайте пред вид, че аз съм служил пет години в Алжир — там започнах кариерата си — и зная много добре какво може да се случи на човек „при опит за бягство“. Предполагам, че и вие сте чували нещичко за това. Ето и Дуду ще ми бъде свидетел, че ако ви се случи неприятност, това ще е по ваша вина. Нали така, Дуду?

— Да, господин капитан...

— Виждате ли! Дуду е бил капорал във френската армия и знае как да се държи пред по-висшето началство. Така че, господа, без хитруване!

Тоя наля пак в трите чаши по равно и поръча на Дуду да донесе повече лед.

— Слушай, Саша — рече на руски Иван, — този пияница е способен на всичко. Въпросът е да издържим повече от него.

Капитанът постави пистолета на масата, вслушвайки се с любопитство в непознатия му говор, но не им се бъркаше.

— Саша, да му стоваря ли една?

— Не прави глупости, Иван! Не забравяй, че паспортите не са у нас.

Двамата бяха си пийвали заедно, но истински се напиха само веднъж — миналата година на Ивановия рожден ден.

Когато на другия ден Иван разказа за подвизите му, Александър го гледаше недоверчиво: той нищо не помнеше. При Иван беше обратно: той можеше да изгуби контрол над движенията си, но съзнанието му оставаше ясно, незасегнато от алкохола.

Те решиха да си разпределят ролите. Трябваше да докажат на този човек, който ги заплашваше с пистолет, че и в това са по-добри от него. Трябваше да го зашеметят, да го слисат. Нищо друго не можеше да убеди френския капитан, започнал „кариерата“ си в Алжир, в тяхното превъзходство, още повече че в случая нямаха друг избор.

„Само да не забравя ролята си — повтаряше си след два часа Александър, когато почувствува, че възможността му да съобразява започна чувствително да намалява. — Да слушам командите на Иван.“

А Иван си помисли, че е време да отиде в клозета. Той се надяваше, че може още да контролира движенията си. Бяха вече изпили шест бутилки, а оставаха още пет часа до утрото, когато навярно оня ще се усмири и ще си отиде. А капитанът пиеше твърде бързо и подканяше и другите. Зареденият му пистолет лежеше на масата пред него.

След като бе мълчал почти цели два часа, капитанът изведнъж се разговори. След шестте бутилки той сигурно си мислеше, че двамата са достатъчно пияни, за да не знаят нито какво вършат, нито какво говорят.

Той самият беше твърде пиян, но Иван виждаше, че се държи и може да погълне още доста алкохол, преди да свърши.

Дуду отвори седмата бутилка. „Куин Ен“ беше изчерпана, защото в бюфета имаше само три бутилки от тази марка. После изпиха единствените две бутилки „Бляк енд уайт“ и сега се наливаха с „Джони уокер“, от който имаше предостатъчно.

Иван стана и тръгна към клозета. Той чувствуваше, че вече зле контролира движенията си, и като се стараяше да не го забележи капитанът, още повече се заклатушка.

— Хей, руски, къде! — извика му капитанът.

Иван се обърна и видя, че французинът се хилеше мръснишки — беше забелязал, че краката му не държаха добре.

— Отивам да пикая! — отвърна злобно Иван. — Ще дойдеш ли да ме гледаш?

— Хайде, хайде... Все едно, няма къде да избягаш. — Капитанът омекна от дръзките думи.

Иван се върна и каза:

— Слушай, капитанче, щом искаш да прием, ще прием! Но сега аз ще командувам темпото. Ясно ли е! И сложи това желязо в кобура си. — Той бутна презрително с един пръст пистолета.

— Я гледай, распали се руснакът!

— Аз съм българин, запиши си го това на носа, защото тази вечер не на друг, а на тебе ще излезе през носа.

Капитанът се опули от сливане, а Иван, на когото гневът бе придал твърдост, закрачи като човек, който не е изпил капка алкохол.

Когато се върна, Александър запитва:

— Ванюша, да му стоваря ли един върху главата?

— Не — рече българинът, — твойт ред още не е дошъл.

Когато изпиха седмата бутилка, Иван разбра, че повече не може да се вдигне от стола. Капитанът — виждаше се — също беше много пиян, но още се държеше. Здрав беше този дявол.

— Хайде, Саша — рече Иван, — време е да направиш една обиколка.

Александър стана и с твърда стъпка започна да се разхожда из салона. Капитанът го изгледа критично, но постепенно скобата край устата му започна да се изглажда и над очите му се образуваха други две скоби — веждите му се издигнаха от учудване.

Александър се върна на масата и без да сядва, отпечата една бутилка и със сигурна ръка напълни догоре чашата на офицера, после напълни догоре и другите две чаши.

— Ще прием екс — рече Александър. — А вотр санте, капитане!

Французинът вдигна чашата си, но ръката му не беше много послушна и той разля мъничко.

— А, не — каза Иван, — без такива номера. Допълни чашата му, Саша!

— Хей, капитане, внимавай — провикна се Александър, — ти май се уплаши да не загубиш битката, както казва моят български приятел. — Той допълни чашата му. — И така, мон капитен, екс!

Двамата вдигнаха чашите и без да се изпускат от очи, започнаха да пият своя „екс“. През това време Иван изсипа чашата си под масата.

— Страшен поглед имам — изрева капитанът, след като изпразни чашата си. Той грабна пистолета и го насочи срещу Иван. — Така, а? Докато другите пият, този тук излива чашата си на пода. Алее-хоп. Или ще стрелям. Окото ми не мига.

Иван взе бутилката, напълни чашата си и бавно я изпи под дулото на пистолета.

— Да се разберем — рече застрашително капитанът, — още един такъв трик, и стрелям.

— Хайде де — рече му Иван, — много се перчиш, а се напи по-бързо от нас.

— Какво! Аз да съм по-пиян от вас! Тази глава — той почука главата си с дулото на пистолета — е от бетон!

— Вярвам ти — рече Иван, — то се вижда и без да ми го казваш, но си по-пиян.

Иван искаше да спечели време, докато последната чаша окаже въздействието си. Несвикналият на алкохол човек можеше да се напие само от тази чаша. Пълна чаша уиски без сода и лед не беше шега работа. Иван се надяваше, че капитанът, малко по-възрастен от него и алкохолизиран вече до известна степен, ще капитулира по-бързо. „Пет минути още, рече си Иван, да спечеля в разговор — пет-десет минути.“

— Слушай — каза капитанът, — ще стреляме по бутилки, който не улучи...

— Чакай — безцеремонно го прекъсна Иван, — трябва да щадим бедния Дуду, бившия капорал от вашата армия. Ще изпотрошим бюфета му. Има друг начин да проверим кой е по-пияният — по-малко шумен и по-сигурен. Хайде, Саша!

Александър нареди в кръг десетина стола, като между всеки стол остави разстояние около метър. Той извърши тази работа с твърди стъпки и сигурна ръка като някакъв автомат. Капитанът, който все още държеше пистолета си насочен към тезгяха, го наблюдаваше смаяно.

Александър се качи на един стол и леко, без олюляване, се прехвърли последователно и на другите, докато обиколи целия кръг.

Капитанът го гледаше с усилие, мъчейки се да държи главата си изправена.

— Капитане, сега е твоят ред — рече Иван и избърса с ръка потта от лицето си. От напрежение беше се изпотил.

— Първо ти — каза капитанът, — аз най на края.

— Ти се уплаши, така ли!

— Аз! Да се уплаша!

— Ти си много пиян, не можеш се качи на столовете.

— Аз ли!

— Ти.

Капитанът стана, олюля се и се подпря на масата. Беше наистина много пиян. Направи няколко крачки, хвана се за най-близкия стол и като пъшкаше и произнасяше най-невероятни ругатни, криво-ляво успя да се качи. Той дълго се вира в съседния стол („Сигурно го вижда двоен“ — помисли си Иван) и понечи да прекрачи, но се строполи на пода.

— Браво, капитане!

Зад тезгяха Дуду доволно се хилеше.

— Да му друсна ли един на това капитанче? — запита Александър.

— Стой си тук — рече Иван и го хвана за ръкава.

Французинът се надигна, изгледа свирепо и двамата и изфъфла:

— Почакайте, като се върна, ще ви покажа аз!

Той залитна, но успя да се задържи и отиде в клозета. Пистолетът му остана на масата.

Иван взе пистолета, изкара патрончето от цевта и го сложи в пълнителя. Приятелят му спеше на масата и, изглежда, нещо сънуваше, защото по едно време се размърда и проговори:

— Ванка, да му ударя ли още една?

— Удари му! — рече Иван.

Русинът се усмихна насън, намести се по-удобно и задиша равно и спокойно.

„Много се бави“ — помисли си Иван. Искаше му се да разбере какво става, но знаеше, че не може да се помръдне от стола. Мъчеше се

да държи очите си отворени, защото не искаше да заспи, преди да се е върнал французинът.

— Извинете — извика той на бармана, — можете ли да видите какво прави господин капитанът?

Дуду не каза нищо и тръгна неохотно към клозета. Отвори вратата и боязливо надникна. И не бързаше да извади главата си отвътре.

Най-после барманът затвори вратата и като се клатушкаше весело — вероятно имитирайки капитана — дойде при Иван.

— Заспал е — каза той гърлено, давейки се от смях, — заспал е така... както си седи...

— Приберете пистолета и му го предайте утре, когато се събуди — рече Иван. После взе чантата си (която си беше там — зад гърба му, на облегалото на стола), сложи я на масата и тури главата си върху нея.

Самолетът бе готов за излитане и пътниците чакаха пред железната стълбичка. Беше ужасно, невероятно горещо африканско пладне. Лицата и на двамата бяха мъртвешки бледи, чувствуваха се много отпаднали. Дори силното кафе, което Дуду им приготви, не можа да ги ободри.

Пътниците започнаха да се изкачват по стълбичката, когато някой сложи ръка на рамото на Иван. Той се обърна. Беше капитанът. Лицето му бе подпухнало, очите скрити между синкави подутини.

Капитанът мълчаливо стисна ръката на Иван. Стиска я силно и продължително. След това по същия начин се ръкува и с Александър. После направи знак на пътниците да се отстранят и когато те се отдръпнаха от стълбичката, с жест подкани двамата да се качват.

Преди да влезе в самолета, Иван се обърна. Долу, изпънат по войнишки, стоеше капитанът и козируваше. Пътниците го гледаха с любопитство.

Когато самолетът се издигна, Иван погледна през прозорчето: капитанът все още стоеше неподвижен на пистата. Единственият човек сред бялата писта на летището.

Иван го гледа как ставаше все по-малък и по-малък, докато се превърна на петънце. Едно черно петънце върху бялата писта на летището.

ПАРТИЯ БИЛЯРД

Ръмеше дъжд, когато алжирецът спря колата пред една бензинова станция. Бяхме пътували шестстотин километра от Сахара на север — по пътищата на Мароко.

От другата страна на пътя имаше странноприемница, боядисана в зелено.

— Тук сме — рече Иван, — ще се отбием за десет минути да прием по чашка кафе. Готов съм да платя десет дирхама за чаша истинско кафе. Още ми сладни от ония кафета, които пиехме в пещерите. (Ний прекарахме известно време при алжирските партизани в пещерите на Северна Сахара. Алжирците ни гощаваха с кафе, сладко като сироп.)

— Може — каза Мустафа, — поизмръзнахме, не е зле да се подкрепим. Наливам бензин и идвам. Но без да се бавим, нали?

В странноприемницата нямаше никого. Зад тезгяха стоеше едно човече и се прозяваше, без да се закрива с ръка.

В средата имаше билиардна маса с оръфани краища.

— Повече от десет години не съм пипал щека — рече Иван, — а някога обичах да играя билиард, не бях от най-добрите, но обичах да играя.

Алжирецът влезе в заведението, свит зиморничаво в дългата си джелеба от козя вълна, и ние се настанихме около тезгяха. Иван рече, че преди кафето няма да е зле да „изшльопаме“ по едно уиски за „тонус“; Алжирецът веднага се съгласи, защото освен нас в странноприемницата нямаше никого. (На тях им беше забранено да употребяват алкохол.)

Човечето се раздвижи, посъживи се. След втората чашка дори ми стана симпатичен. Беше дребен, хилав на вид и доста оплешивял. Изглеждаше на тридесет години, а може би беше и над четиридесет. Едно човече с неопределена възраст. От разговора се разбра, че е испанец.

Мустафа рече, че преди революцията баща му притежавал голямо кафене в казбата на Алжир, едно от най-хубавите арабски кафенета в цялата столица. Голямо кафене с три билиярда.

— Бях най-добрият на тази игра — рече алжирецът. — Седем години, откакто трае войната, не съм играл, но сигурен съм, че и сега съм си добър.

— Хайде тогава една партия — предложи Иван. — Ще ме натупаш, но няма значение, ще се раздвижим малко.

— Дадено — рече алжирецът. — Погледна часовника. Трябваше да бъде преди десет часа в Рабат, но той караше бързо и смяташе, че ще успее. Неслучайно му викаха „месю сан каран“, защото рядко падаше под сто и четиридесет километра в час.

Тъкмо тогава влезе жената от една вътрешна врата, боядисана, както и цялата странноприемница, в зелено. Вратата ужасно скърцаше и това ни накара да извърнем глави. И видяхме жената. Тя ни поздрави, седна на един зелен стол, погледа двамата как играят билиард и разтвори книгата, която носеше със себе си.

Но, изглежда, не ѝ се четеше, защото по-често поглеждаше към нас и се усмихваше. Беше млада жена с хубавичко лице. Млада жена с бяла, чиста кожа (беше облечена в рокля с къси ръкави и ръцете ѝ бяха бели и чисти като сняг) и с черни, леко продълговати и закачливи очи. Беше много млада и можеше да бъде и жена, и дъщеря на човечето с неопределената възраст.

Иван, който губеше в началото, изведнъж се оживи, защото повечето усмивки като че ли бяха предназначени за него. Аз дори му завиждах малко. Бяхме живели като пещерни хора и всяка жена би могла да ни направи впечатление, а тази наистина беше хубава.

От нея лъхаше женственост и чистота, тя напомняше за домашен уют, какъвто отдавна ни липсваше.

Иван често кръстосваше погледа си с нея и удряше топката много точно. Той просто не даваше щеката на Мустафа, защото карамболите му следваха непрекъснато. Беше безпогрешен.

— Вашият приятел е голям майстор, като моя мъж — каза жената и кимна по посока на човечето, което си стоеше зад тезгяха и гледаше към нас.

— Тя му е жена — рекох аз на Иван.

— Хайде де!

— Жена му е, тя ми каза.

— Не може да бъде! — рече Иван и не успя да направи карамбола.

— Най-после — жената кокетно помръдна рамене — дадохте възможност и на другия да поиграе малко!

Иван се приближи, преметнал щеката на рамо като пушка.

— Вие играете великолепно — каза жената и вдигна очи към лицето му. Иван беше висок, с хубава глава, подстригана „а ла американ“ и на момичетата винаги напомняше някакъв любим техен артист. Не зная на кого напомняше той на жената, но тя явно му се любуваше. Виждах, че ѝ беше забавно нашето присъствие. Едва ли всеки ден имаше посетители в тази странноприемница, далече от главните пътища на страната.

Иван беше леко възбуден от хубавата си игра, от присъствието на хубавата жена и сигурно малко от чашата уиски и силното кафе. Държеше се свободно и свойски, като стар посетител на заведението. Той се наведе над жената и каза:

— Никога не съм предполагал, че испанките могат да бъдат толкова бели.

— Аз не съм испанка — рече жената, — францужойка съм. Мъжът ми е испанец.

— Франсоаз! — извика човечето, което продължаваше да си стои зад тезгяха, но отдавна вече гледаше към нас, — може скоро да завали, иди горе затвори прозорците!

— Добре — рече жената, но не се помръдна от мястото си.

— Франсоаз!

Жената неохотно стана, погледа играта на алжиреца и отвори зелената врата. Тя скръцна пронизително. Мъжът ѝ не я изпускаше от очи. Жената тресна зад себе си вратата.

— Малкият е ревнивец — рече Иван.

— Испанците са големи ревнивци.

— Испанците винаги са ми били симпатични, но този ми е неприятен.

— Разбира се — казах аз. — Обяснявам си го защо е така.

Иван отиде при тезгяха и си поръча уиски.

— С повече лед — рече той.

— Две да бъдат!

Човечето се размърда без желание, взе една бутилка, сложи я пред нас (бутилката беше наполовина празна), после все тъй бавно и без желание постави две чаши и малка кофичка с лед.

— Иван, твой ред е — рече алжирецът и дойде при нас. — Какво, пак уиски ли? — Очите му светнаха, като видя бутилката.

— Само че не от тези — каза Иван, — дайте нещо друго, „Бляк енд уайт“ например.

— Няма — рече човечето.

— Как да няма! — учуди се Иван. — Виждам на рафта...

— Да, има, но не са отворени. Пийте от тази бутилка, каква е разликата?!

— Не искам вие да ми казвате какво уиски да пия — ядоса се Иван.

— Както обичате — рече човечето, — и без това скоро ще затваряме.

— Тогава още по едно кафе.

— Аз ще пия уиски — каза алжирецът.

Човечето наля в едната чаша уиски и веднага скри някъде бутилката. После донесе две чаши кафе. Хубаво кафе и миришеше приятно.

— Ще продължим ли партията? — запита Иван.

— Ти играеш по-добре — отвърна алжирецът. — Не зная какво става с мен, чувствавам ръцете си като схванати.

Зелената врата отново изскърца. Жената ни се усмихна, седна на стола, който беше до вратата, и разтвори книгата. Но веднага я затвори и запита:

— Какво, партията завърши ли? Кой победи?

— Той е по-добър от мене — рече алжирецът, — изглежда, в България тази игра е много популярна.

— Тиен, тиен! Я виж ти! — възкликна жената. — Другите двама са българи, така ли?

Иван взе чашата си и отиде при жената:

— Защо, учудвате ли се?

— Не... само ми е интересно. За първи път виждам живи българи.

— А мъртви виждали ли сте?

Жената се засмя. Смееше се звънко и продължително, както се смеят децата. И стана още по-красива.

— Иване — рекох аз, — не се върти около жената, мъжът ѝ се дразни.

— Точно това искам — отвърна Иван. — Не виждаш ли, че го правя нарочно.

— Виждам — казах му, — но не бива да го правиш.

— Колко странно звучи вашият език — рече жената.

— В какъв смисъл странно? — запита Иван. — Искате сигурно да кажете, че на вас, французойката, нашият език звучи грубо.

— Напротив — протестира жената, — звучи хубаво.

— Хайде де, вие се шегувате!

— Иване — рекох му, — ти и да лаеш сега, тя ще бъде във възторг, защото те харесва. Симпатичен си ѝ, но не и на мъжа ѝ.

Иван показа белите си, хубави зъби и тя му отвърна също с такава широка усмивка и тогава човечето не издържа и дойде при нас. То бе смръщено (с набръчкана лиса глава) и не гледаше нито към жена си, нито към Иван, когато предложи:

— Виждам, че сте голям майстор! Бихте ли играли още една партия?

Той взе щеката и нареди топките. Иван покорно се приближи. Не му се играеше. Искаше му се да приказва с жената.

Мъжът играеше великолепно. Той не бързаше, преценяваше, пресмяташе, мереше се и удряше топката с някакво яростно задоволство. Той улучваше дори и тогава, когато топките бяха така разположени, че изглеждаше невъзможно да направи карамбола.

— Браво, Луис! — насърчаваше го жена му. Изглежда, тя искаше да оправи настроението му.

Иван стърчеше край масата, отпуснал ръце. Луис нямаше намерение скоро да му предаде щеката.

— Колко е грозен и неприятен — рече Иван, който сякаш се разсърди, че жената хвалеше мъжа си. — Може би е по-добре да си тръгваме. А, да кажа ли?

— Не е твърде удобно. Почакай поне да свършите партията — рекох аз. Смяната на настроението у Иван ме забавляваше.

И изведнъж Луис пропусна. Беше невероятно, че не улучи втората топка, когато мястото ѝ позволяваше дори на един слаб играч

да направи карамбола.

— Нарочно не улучи — казах на Иван, — иска да ти се подиграе. Внимавай сега да не се изложиш.

— Не обичам да играя с неприятни хора. Липсва ми подем, затова и губя — рече Иван, грижливо търкайки върха на щеката с креда.

Той разгледа внимателно разположението на белите кълба, наведе се над масата и насочи щеката. Жената го наблюдаваше с интерес. Дори се надигна от стола си, за да вижда по-добре.

Иван беше стиснал устни и присвил очи, готов да нанесе удара, когато вратата се отвори и някой извика:

— Охо! Тук има и билиард!

В заведението влязоха трима души. Бяха високи, яки на вид хора, двама от тях много руси, третият — едва пръста по-нисък, бе по-скоро кестеняв, отколкото рус и с по-деликатна фигура. И тримата — облечени в някаква смесица от цивилни и военни дрехи. Бяха обути в кафяви платнени боти с гумени подметки, наречени патогази, каквито обикновено носят френските войници в африканските страни, с военни панталони цвят „каки“. Ризите им бяха най-обикновени — пъстри ризи от лека материя. Те се спряха, за да видят „удара“ на Иван. Виждах, че се смущава от новата публика и нервиран, той удари с щеката малко припряно и, разбира се, пропусна. Луис го изгледа с най-голямото презрение, което можеше да събере и отрази в малките си подвижни черни очи, и взе кредата. Иван се отстрани от масата с разстроено лице.

Новодошлите погледаха сигурната игра на Луис и се запътиха към тезгяха.

— Какво ще обичате? — тръгна след тях испанецът. Не беше във възторг от новодошлите. Гледаше ги с поглед, изпълнен с недоверие.

— Бира — рече единият от тях, без да се обръща, — три студени бири. — Той носеше пъстра риза, в която червените шарки преобладаваха, и говореше френски със силен акцент.

— Чакай, Луис, довърши си играта. Аз ще услужа на господата.

Тримата се извърнаха. Едва сега я забелязаха. Жената вървеше плавно, леко полюлявайки бедрата си, които се очертаваха под тънката рокля, и тримата я изпиваха с погледи. Жената извади от хладилника три бири „Кроненбург“ и ги постави на тезгяха, после сложи пред

всекиго по една висока чаша. Тя отвори бутилките, но никой не сипа в чашите си, а направо налапа гърлото на своята бутилка. Този, който носеше риза на ярки червени шарки, пиеше бирата и гълташе жената с поглед. Тя извърна глава, защото оня продължаваше да я гледа упорито. Другите двама я гледаха настойчиво, но не тъй упорито. Отидох на бара и си поръчах кафе. Тримата ме изгледаха накриво.

— Много пиете кафе — рече приятелски жената, като ми благодареше с поглед.

— От много кафе човек може да си пукне сърцето — рече дръзко дългият с червената риза, като се мъчеше да надзърне в деколтето на жената.

Той ме погледна, но аз преместих погледа си над главата му и не казах нищо.

„Ну сом троа лежионер...“

Внезапно запя дългият и другите след него повториха:

„Ние сме трима легионери...“

Едва сега забелязах, че са пийнали предварително. Не ми се харесваха тия мъжаги, които се хвалеха, че били легионери. Изпих си кафето и излязох навън. До нашата кола бе спряла военна джипка в защитен цвят. Върнах се на тезгяха и си поръчах сода. Тримата гълтаха втората си бира. Червената риза се бе навела над тезгяха и ухилена, говореше нещо на жената. Тя се мръщеше и отдръпваше все по-навътре...

— Вие... какви сте? Войници в отпуска ли? — запитах кестенявия, който имаше най-разумна физиономия.

— Какви войници? Край на службата. Ние сме от Чуждестранния легион. Офейкахме. Войната в Алжир свърши. Нямаме повече работа там.

— Много приказваш — рече му високият, който говореше със силен акцент.

— Сега това няма значение — отвърна другият рус дангалак, който досега не бе проронил нито дума. — Ние сме в свободна страна, французите тук нищо не могат ни направи. — Той говореше по същия начин като тоя с червената риза.

— Значи, вие не сте французи.

— Ха, французи — каза кестенявият, който говореше френски много добре. — Няма глупави французи да постъпват в Чуждестранния легион. Само германци и някой и друг глупав швейцарец като мене.

Червената риза поръча още една бира и когато жената му подаваше бутилката, той хвана ръката ѝ.

Мъжът ѝ беше гърбом, правейки вечните си карамболи.

Жената се опита да изтегли ръката си, но оня я държеше здраво и я теглеше към себе си. Жената ме погледна с надежда и молба.

— Пуснете ръката ѝ — рекох и минах откъм неговата страна.

— Махай се! — рече той.

— Какво?

Той пусна ръката на жената и вдигна бутилката с намерение да я стовари върху ми. Но тъкмо в този момент нещо изтрещя и той извика. Иван беше счупил щеката върху главата му. И започна един бой „ала фасон американ“, какъвто дотогава бях гледал само в ковбойските филми.

Луис бе взел по една билиардна топка във всяка ръка и удряше с тях коравите глави на легионерите. Той беше знаменит наистина, този Луис с дребния си ръст и неопределена възраст и билиардните топки в ръце. Алжирецът пердашеше с глава: той се засилваше като испански бик и нанасяше ударите си в коремите, в гърдите, в кръста, където попадне главата му. А тя, изглежда, не бе по-малко твърда от главите на легионерите. Иван, който беше най-висок от всички, почти толкова, колкото и легионерът с червената риза, умело използваше това свое предимство и добре работеше с дългите си мускулести ръце. Преди петнадесет години аз тренирах бокс и си спомних някои неща от онова време и гледах да улуча противника в подборника.

Не си спомням подробностите, но зная, че и легионерите се пердашеха добре, и, струва ми се, че швейцарецът с деликатната фигура нанасяше най-силните боксове, защото от един негов удар ми притъмня пред очите и за малко седнах на пода. Спомням си още

лицето на жената, която наблюдаваше боя с кръгли от уплаха очи, и мъжа ѝ с премазан нос и билиардните топки в ръце, обагрени от кръвта на легионерските глави. И още си спомням, че накрая изхвърлихме през отворената врата новодошлите и че ги изхвърлихме, един по един така, както някога като деца на шега хвърляхме в морето тези, които, напечени от слънцето, се страхуваха да нагазят във водата.

После жената взе отнякъде памук и бинт, за да ни превърже. Тя искаше да започне със своя мъж, но той ѝ рече, че най-напред трябва да се погрижи за българите и алжиреца, а за него да не се безпокои, нищо му няма. И той стисна с кърпа смазания си нос, за да спре кръвта. Жената дълго изчистваше със спирт разраненото лице на Иван и човечето се въртеше около нея, показваше ѝ къде има още драскотини или подутина и я молеше да не бърза, а да направи всичко „ком ил фо“. Иван покорно седеше и виждах, че му беше приятно. И когато дойде моят ред, аз исках това да продължи по-дълго и нарочно мърдах, за да усещам по-продължително нежното докосване на белите ѝ пръсти по лицето и главата си. Но сравнително бях пострадал по-малко и ме бе яд, че и този път на Иван му потръгна повече.

После ние поискахме да уредим сметката. Човечето енергично протестира, като замаха изцапаната си с кръв носна кърпа, и ние му благодарихме, но изведнъж Иван се сети за счупената щека и поиска да плати поне нея, но Луис рече:

— Тя вече е платена. Плати я легионерът. Тези мръсници. Жалко, че бяха само трима. — Той подхвърли една от билиардните топки, изцапана с кръв, и ни се усмихна.

После ние се сбогувахме, жената целуна всеки от нас и очите на Луис овлажняха от радост.

Моторът на колата вече бе запален, когато Луис дотича и пъкна в ръцете на Иван една бутилка скоч „Бляк енд уайт“.

— За из пътя — рече той усмихнат и ни намигна приятелски. Устните му бяха набъбнали, но лицето му беше красиво. Мъжествено лице на истински испанец.

Ние потеглихме и Мустафа погледна часовника си и рече, че ще падне голямо гонене, защото въпреки всичко той трябва да бъде преди десет часа в Рабат.

— При военните е така — рече той. — Заповедта трябва да се изпълни точно.

Той натисна педала и след миг пежото се понесе по шосето, сякаш грабнато от силен вятър. Здравно се хванах за гърба на предната седалка. На нея седеше Мустафа с глава, цялата бинтована. Той бе пострадал най-много от всички, защото един от легионерите му бе подложил стол и в своята ярост Мустафа бе бухнал и стола с главата си.

Стрелката на километража отскочи на 160. Бинтованата му глава нямаше да му попречи и този път да оправдае прозвището си „месю сан каран“.

Издание:

Неделчо Драганов. Този малък свят
ИК „Български писател“, София, 1970

Редактор: Атанас Наковски

Художник: Михалис Гарудис

Худ. редактор: Магда Абазова

Техн. редактор: Цветана Арнаудова

Коректор: Елена Баланска

ЗАСЛУГИ

Имате удоволствието да четете тази книга благодарение на *Моята библиотека* и нейните всеотдайни помощници.

МОЯТА БИБЛИОТЕКА

<http://chitanka.info>

Вие също можете да помогнете за обогатяването на *Моята библиотека*. Посетете **работното ателие**, за да научите повече.